

ชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

โดย

นางกรรณิกา กล่อมวิจิตร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE LIFE OF DIASPORA CHILDREN IN MUEANG SAMUT SAKHON DISTRICT,
SAMUT SAKHON PROVINCE**

By
Kannika Klomwijid

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Program of Public and Private Management

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ ชีวิตของเด็กพลัดถิ่น
ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ” เสนอโดย นางกรรณิกา กล่อมวิจิตร
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
ภาครัฐและภาคเอกชน

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารท์ศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชนินทร์รัฐ รัตนพงษ์ภิญโญ)

...../...../.....

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช)

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

...../...../.....

50601325 : สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ : การดำเนินชีวิต / เด็กพลัดถิ่น

กรณีศึกษา กลุ่มวิจัย : ชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์. 111 หน้า.

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ศึกษาถึงสภาพการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น ในด้านประวัติชีวิต อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ การใช้ชีวิตประจำวัน การเข้าสู่อาชีพการทำงาน ลักษณะงาน รายได้ที่ได้รับ และโอกาสทางการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า เด็กพลัดถิ่นแสดงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนผ่านภาษาวัฒนธรรมประเพณี โดยการสร้างสำนึกเรื่องชาติและสัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น การจัดงานวันชาติมอญ หรือวันรำลึกบรรพบุรุษมอญ เพลงชาติมอญ ชุดประจำชาติ สัตว์สัญลักษณ์ (หงส์) รูปแบบการดำเนินชีวิตมุ่งเน้นการอยู่รอด มีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น แออัด ขาดการดูแลรักษา สภาพแวดล้อม ในด้านความรู้เด็กพลัดถิ่นมีความรู้สึกระทอกระเทือนใจจากปัญหาความยากจน การถูกแยกออกจากสังคม ทำให้มีผลกระทบต่อจิตใจของเด็ก ในเรื่องของโอกาสทางการศึกษา เด็กมีโอกาสเข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐ ตามนโยบายของรัฐบาลไทย แต่ในทางปฏิบัติพบว่าโรงเรียนของรัฐหลายๆ แห่งไม่ได้ใส่ใจยอมรับ และยังมีทัศนคติเชิงลบต่อบุตรแรงงานข้ามชาติ ขาดการประชาสัมพันธ์ และการทำงานเชิงรุก ส่งผลให้เด็กพลัดถิ่นจำนวนมากไม่ได้เรียนหนังสือ จึงส่งผลให้เข้าสู่ระบบการเป็นแรงงานเด็กเร็วมากขึ้น

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553
ลายมือชื่อนักศึกษา.....

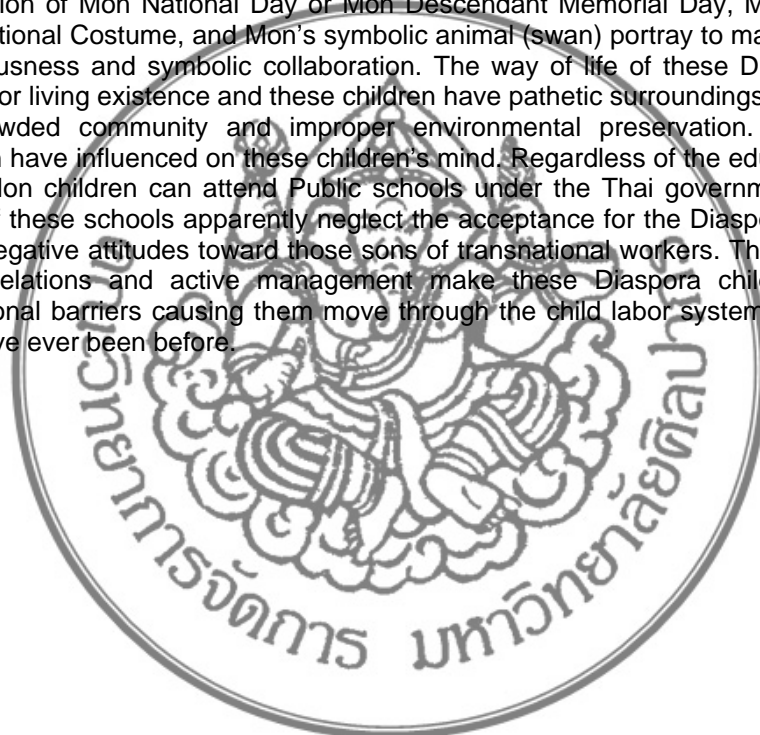
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

50601325 : MAJOR : PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT

KEY WORD : WAY OF LIFE /DIASPORA CHILDREN

KANNIKA KLOMWIJID : THE LIFE OF DIASPORA CHILDREN IN MUEANG SAMUT SAKHON DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.PITAK SIRIWONG,Ph.D. 111 pp.

The purpose of this qualitative research aims to study Diaspora children's the way of life in Muang, Samut Sakhon Province. Ethnomethodology is used to study the way of life of those Diaspora children via autobiography, ethnic identity, lifestyle, job opportunity and job characteristics, income, and educational opportunity. The research findings are found that those children show their identity through the form of their language and culture. The celebration of Mon National Day or Mon Descendant Memorial Day, Mon National anthem, Mon National Costume, and Mon's symbolic animal (swan) portray to maintain Mon's national consciousness and symbolic collaboration. The way of life of these Diaspora children only inhabit for living existence and these children have pathetic surroundings. The Mons inhabit in the crowded community and improper environmental preservation. Poverty and social isolation have influenced on these children's mind. Regardless of the educational opportunity, these Mon children can attend Public schools under the Thai government policy; however, some of these schools apparently neglect the acceptance for the Diaspora children and they make negative attitudes toward those sons of transnational workers. The inadequacy of both public relations and active management make these Diaspora children faced with the educational barriers causing them move through the child labor system more quickly than it may have ever been before.

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

Program of Public and Private Management

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2010

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาใช้เวลาอันมีค่ายิ่งในการให้ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ คุณสมพงศ์ สระแก้ว และทีมงานจากเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (Labour Rights Promotion Network) สมุทรสาคร ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบพระคุณ อาจารย์ดร.กัญญา สอนสนิท และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์นารถ นาถวานันต์ อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่กรุณาใช้เวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ขอขอบคุณ คุณชัชฤทธิ์ ประสิทธิ์ศิลป์สุข ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและร่วมเดินทางในการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณน้องๆ เด็กพลัดถิ่นทุกคนที่ตลอดเวลาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ และผู้ที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ คือ เด็กหญิงกนดร์พิ ก่อมวิจิตร รวมถึงทุกคนในครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสถานการณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
คำถามในการวิจัย	5
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ	7
แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	11
แนวคิดมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ	15
แนวคิดสิทธิมนุษยชน	18
แนวคิดแรงงานเด็ก	24
แนวคิดสิทธิเด็ก	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
ข้อมูลจังหวัดสมุทรสาคร	41
3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
การเลือกพื้นที่	46
ประชากร	46
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	47
ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	48

สารบัญ

บทที่	หน้า
ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
4 ผลการวิจัย	50
ประวัติความเป็นมา	50
การใช้ชีวิตประจำวัน	52
การเข้าสู่อาชีพการทำงาน	54
ลักษณะงาน	55
รายได้	56
โอกาสทางการศึกษา	57
ครอบครัว	61
สังคม	61
สวัสดิการ	64
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	66
สรุปผลการวิจัย	66
อภิปรายผล	71
ข้อเสนอแนะ	73
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	78
ประวัติผู้วิจัย	111

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามชาติ จัดเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลทุกประเทศซึ่งประสบกับปัญหานี้ต้องเร่งวางแผนนโยบาย และหากลยุทธ์ในการแก้ไข เนื่องจากปรากฏการณ์นี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

“แรงงานข้ามชาติ” หรือที่เรียกตามภาษาราชการว่า “แรงงานต่างด้าว” (คนต่างด้าว หมายถึง บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยมีลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับอีกสังคม หรืออีกวัฒนธรรมหนึ่งผ่านการว่าจ้างแรงงาน ซึ่งการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในแทบทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่การคมนาคมและการสื่อสาร ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของมนุษย์ดังเช่นอดีต ผสมรวมกับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น แรงงานต่างชาติหรือแรงงานต่างด้าว เข้ามาทำงานในประเทศไทยมานานนับสิบปี และมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จากข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 จำนวนแรงงานต่างด้าวคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ณ เดือนกันยายน พ.ศ. 2542 มีจำนวน 102,767 คน และเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ เป็น 790,664 คน ในปี พ.ศ. 2551 ณ เดือนธันวาคม 2551 (กระทรวงแรงงาน, กรมการจัดหางาน 2551 : 1)

กระทรวงแรงงาน (2551 : 3) รายงานว่าจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวคงเหลือ 5 อันดับแรก จำแนกตามลักษณะการเข้าเมืองรายจังหวัด พบว่า กรุงเทพมหานคร มีจำนวนแรงงานต่างด้าวมากที่สุด จำนวน 196,981 คน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 83,351 คน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 64,997 คน จังหวัดภูเก็ต จำนวน 37,338 คน และจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 34,661 คน จากข้อมูลดังกล่าว จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัด ที่มีการใช้แรงงานต่างด้าวมากจังหวัดหนึ่ง สาเหตุที่พื้นที่นี้มีแรงงานต่างด้าวมากเนื่องมาจาก การขาดแคลนแรงงานของผู้ประกอบการในภาคธุรกิจประมงและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากประมงทะเล จังหวัดสมุทรสาครเป็นแหล่งธุรกิจประมงที่สำคัญของ ประเทศแต่แรงงานไทยไม่นิยมทำงาน ในกิจการประมงทะเล และในกิจการที่ต่อเนื่องจากเป็นงานหนัก สกปรก และมีกลิ่นเหม็นนอกจากนี้ระยะเวลาการทำงาน

ไม่แน่นอน ส่วนมากเป็นการจ้างเหมาหรือจ้างเฉพาะฤดูกาลทำให้มีการเข้า-ออกงานสูง ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในกิจการเหล่านี้ ดังนั้น รัฐบาลจึงผ่อนผันให้ใช้แรงงานต่างด้าวได้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีแรงงานหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา หลังไหลเข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดสมุทรสาครมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา แรงงานต่างด้าวดังกล่าว เข้ามาทำงานอาชีพกรรมกรในประเภทกิจการประมง กิจการต่อเนื่องจากประมงทะเล งานก่อสร้าง เกษตรกรรม และผู้ใช้ในบ้าน โดยส่วนใหญ่แรงงานจะอยู่ในประเภทกิจการต่อเนื่องจากประมงทะเล เช่น งานแกะกุ้ง แล่ปลา ต้มหอย โรงน้ำแข็ง ทั้งในโรงงานขนาดใหญ่ กลาง เล็ก หรือ ล้ง เป็นหลัก (ล้ง หมายถึง การใช้สถานที่ด้านล่างของบ้านประกอบการ ซึ่งในอดีตเป็นบริเวณที่ใช้เลี้ยงเป็ด ต่อมาจึงปรับใช้เป็นที่ประกอบการแปรรูปอาหารทะเล) แรงงานต่างด้าวที่พบ ประกอบด้วย แรงงานชาย แรงงานหญิงและแรงงานเด็ก แรงงานชายส่วนใหญ่จะส่งไปทำงานบนเรือประมง ส่วนแรงงานหญิงและแรงงานเด็กจะส่งไปทำงานตามโรงงานแปรรูปอาหารทะเล แรงงานเด็กในจังหวัดสมุทรสาคร ประกอบไปด้วยแรงงานเด็กไทย และ แรงงานเด็กต่างด้าว หรือ อาจเรียกได้ว่าแรงงานเด็กพลัดถิ่น สามารถพบได้ทั้งที่เป็นแรงงานเด็กผิดกฎหมาย คือ อายุต่ำกว่า 15 ปี และแรงงานเด็กอยู่ในวัยหนุ่มสาวอายุ 15-18 ปี บริบูรณ์

จากสถานการณ์ด้านเด็กต่างด้าว หรือเด็กพลัดถิ่น สวนอยู่กับปัญหาด้านแรงงานที่ภาครัฐยังไม่สามารถบริหารจัดการด้านแรงงานต่างด้าวได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกรอบนโยบายจากส่วนกลาง ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ แก่เด็กพลัดถิ่น ซึ่งปัญหาหลักๆ ที่พบ คือ แรงงานเด็กพลัดถิ่นที่ทำงานในสถานประกอบการต่างๆ และในล้ง มีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากหลายสาเหตุ เช่น เด็กต้องมาช่วยพ่อแม่ หรือผู้ปกครองทำงาน แรงงานเด็กจำนวนมาก ต้องจำยอมเข้าสู่การเป็นแรงงานเด็กก่อนวัยอันควร เนื่องจากไม่มีทางเลือกในชีวิตมากนัก เด็กโตเข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ดังนั้นจึงประสบปัญหาในด้านการใช้แรงงานเด็ก และการบังคับใช้แรงงาน กรณีแรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ช่วยผู้ปกครองทำงาน ถูกจับเนื่องจากทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่ผู้ปกครองมีใบขออนุญาตทำงาน เด็กเป็นผู้กระทำความผิดดังนั้นเด็กจึงถูกส่งดำเนินคดี และถูกส่งกลับประเทศ ทำให้ไม่ได้รับการคุ้มครองเนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองยังต้องทำงานอยู่ในประเทศไทย จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นประเด็นในเชิงนโยบายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และการปรับแนวคิดว่าด้วยเรื่องเด็กต้องตกเป็นผู้เสียหาย จึงควรปรับเปลี่ยนให้เด็กพลัดถิ่นเหล่านี้ได้รับการคุ้มครอง ไม่สมควรถูกจับ และถูกเลือกปฏิบัติโดยรัฐที่มุ่งใช้กฎหมายควบคุม

นอกจากนี้เด็กพลัดถิ่นส่วนมากไม่ได้รับการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพอย่างเหมาะสม และไม่ได้รับการประกันสุขภาพ กรณีเมื่อเกิดการเจ็บป่วยผู้ปกครองต้องเป็นผู้ดูแล และเสียค่าใช้จ่ายตามจริง เด็กแรกเกิดจำนวนมากไม่ได้รับใบรับรองการเกิดและใบสูติบัตรจากทางราชการ

ปัญหาหลักของผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะที่มาจากประเทศ พม่า กัมพูชา และลาว คือ การถูกกระบวนกรนำพาโดยนายหน้า และถูกแสวงหาประโยชน์ในหลายรูปแบบจากนายหน้าหลายประเภท จนถึงขั้นรุนแรงที่สุดคือการตกเป็นแรงงานเยี่ยงทาสจากกระบวนกรนายหน้า การค้ามนุษย์จากประเทศต้นทาง ระหว่างทาง ทางผ่าน และปลายทาง รวมถึงการถูกละเมิดสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน นอกจากนี้ เด็กและแรงงาน ต่างด้าวยังต้องเผชิญกับเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรมในสภาพการจ้างงานอย่างไม่มีทางเลือก เด็กพลัดถิ่นเข้าสู่การเป็นแรงงานเด็กเร็วกว่าปกติจากหลายสาเหตุ เช่น การติดตามผู้ปกครองหรือญาติๆ มาประเทศไทย เพื่อมาทำงานช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ประกอบกับรัฐบาลไทยยังไม่มียุทธศาสตร์เปิดกว้างพอที่จะรับและคุ้มครองเด็กอายุที่ต่ำกว่า 15 ปี ที่เดินทางมาภายหลังปี พ.ศ.2547 เด็กและแรงงานต่างด้าวจำนวนมากต้องอยู่ในสภาพจำใจ ผืนทน ต่อการเอาเปรียบจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า ไม่ว่าจะเป็นนายหน้าเหมาค่าแรง การตกเป็นหนี้ในสภาพที่จำยอม เพื่อต้องการทำงานในประเทศไทย หรือการได้อยู่ใกล้ชิดกับครอบครัว การมีวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างจากวัฒนธรรมดั้งเดิมมากนัก จนถึงการตกเป็นหนี้จากกระบวนกรค้าแรงงาน ไม่สามารถต่อรองกับนายหน้า ต้องรับสภาพหนี้ที่ต้องชดใช้ด้วยแรงงานเป็นเวลานานหลายปี ปრაกฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น มิได้ขึ้นเฉพาะกับผู้ที่ได้รับการผ่อนผันโดยการจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานเท่านั้น หากสามารถเกิดขึ้นแก่แรงงานต่างด้าวเกือบทุกประเภท

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น และจากที่ผู้วิจัยได้สัมผัสเหตุการณ์จริงในพื้นที่ดังกล่าว เด็กพลัดถิ่นเหล่านั้นต่อไปจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า แต่ ณ วันนี้ยังไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร ในเมื่อนโยบายต่างๆ ของภาครัฐยังไม่ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการใช้แรงงาน การกดขี่ข่มเหง การถูกแสวงหาผลประโยชน์จากนายหน้า ปัญหาเรื่องการใช้แรงงานเด็ก ปัญหาเรื่องสวัสดิการ การศึกษา ผู้วิจัยคิดว่าถ้าเราดูแลเด็กพลัดถิ่นเหล่านี้ให้ได้รับในสิ่งที่เด็กควรจะได้รับ ต่อไปในอนาคตเด็กพลัดถิ่นเหล่านั้นจะเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ และเป็นคนที่มีคุณภาพ ถ้าได้รับการดูแลและได้รับสิทธิตามสมควรที่จะได้รับ มีอนาคตที่ดี เป็นอนาคตของชาติไม่ว่าจะที่ประเทศต้นทาง หรือ ประเทศไทย ผู้ศึกษาคิดว่าควรจะต้องปลูกจิตสำนึกรักแผ่นดินไทย ความกตัญญูต่อแหล่งที่มาหากินให้กับเด็กพลัด

ถิ่นเหล่านั้น เมื่อเด็กโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นแรงงานข้ามชาติที่มีคุณภาพ ไม่เป็นปัญหาสังคม เกิดความมั่นคงในชีวิตทั้งคนไทยและแรงงานข้ามชาติ

ดังนั้น การศึกษาเรื่องชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมากอันดับต้นๆ ของประเทศ ดังนั้นจำนวนแรงงานข้ามชาติหรือ เด็กพลัดถิ่นจึงมีจำนวนมากเช่นกัน การศึกษาชีวิตของเด็กพลัดถิ่นเหล่านี้ จะสามารถทำให้ทราบถึงวิถีการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นที่ถูกกฎหมาย และไม่ถูกกฎหมาย และทำให้ทราบถึงปัญหาในการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในประเทศไทยโดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาคูณภาพชีวิต หรือการวางรูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น และอาจรวมถึงแรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคูณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

3.1 ทราบถึงการดำเนินชีวิตและปัญหาในการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ทั้งกลุ่มที่เป็นเด็กพลัดถิ่นที่ถูกกฎหมาย และไม่ถูกกฎหมาย นำไปสู่การวางแผนทางในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาคูณภาพชีวิต การวางรูปแบบการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น รวมถึงการแก้ไขปัญหาและจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติที่เป็นผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคูณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

3.2 นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนทางในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสถานการณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อลดปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม การค้ามนุษย์ ปลุกฝังการสำนึกรักถิ่นทำกิน นำไปสู่การเป็นแรงงานที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตและเกิดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการสากลสำหรับเด็กพลัดถิ่นที่เป็นแรงงานเด็กตามสิทธิที่ควรจะได้รับ

3.3 สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน หรือการกำหนดนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับเด็กพลัดถิ่นเรื่องการใช้แรงงานเด็กพลัดถิ่นในรูปแบบไม่เหมาะสม และลดจำนวน แรงงานเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาครได้ รวมถึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้ ที่สนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตเด็กพลัดถิ่นมากขึ้น ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิต การดำรงอัตลักษณ์ ในด้านต่าง ๆ ของเด็กพลัดถิ่นมากยิ่งขึ้น

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร

4.1.1 เด็กพลัดถิ่น (เด็กต่างด้าวในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร) เด็กพลัดถิ่นที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย

4.1.2 บิดา- มารดา ของเด็กพลัดถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

4.1.3 ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรที่ ไม่แสวงหาผลกำไร (เอ็นจีโอ)

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น ในด้านประวัติชีวิต อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ เช่น ประวัติความเป็นมา ปัจจัยผลักดันและสาเหตุที่ทำให้เข้ามาในประเทศไทย ภาษา การแต่งกาย อาชีพ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น การใช้ชีวิตประจำวัน ประเด็นที่ ศึกษาได้แก่ สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น การได้รับประทานอาหารและ สารอาหารที่มีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของเด็ก มีความเพียงพอต่อความต้องการของเด็กมาก น้อยเพียงใด การได้รับการพักผ่อนในแต่ละวัน กิจกรรมภายในครอบครัว เป็นต้น รวมถึงการเข้าสู่ อาชีพการทำงาน ลักษณะงาน รายได้ที่ได้รับ และโอกาสทางการศึกษา

4.3 ขอบเขตพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ เขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสาคร เป็นชุมชนที่มีแรงงานข้ามชาติ และเด็กพลัดถิ่นเป็นจำนวนมาก มีความหลากหลายทาง ชาติพันธุ์ บุคคลกลุ่มนี้มีผลกับระบบเศรษฐกิจและการปกครองของจังหวัดสมุทรสาครในปัจจุบัน

5. คำถามการวิจัย

สภาพการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสาคร เป็นอย่างไร

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมมาประกอบการวิจัยในครั้งนี้คือ แนวคิดแนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2546 : 4-13) แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ 2549 : 22; อุดม รัฐอมฤต 2544 : 74) แนวคิดมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ (มานะ งามเนตร 2551 : 1-3) แนวคิดสิทธิมนุษยชน (อุดม รัฐอมฤต 2544 : 13; กุลพล พลวัต 2547 : 1-5) แนวคิดแรงงานเด็ก (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ 2532) แนวคิดสิทธิเด็ก (สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก 2550; กุลพล พลวัต 2547 : 272) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า 2550; สุภางค์ จันทวานิช และคณะ 2549; วรางคนา วันธนาวิชัย 2548; วิวัฒน์ ว่องวิวัฒน์ไวทยะ 2541) ดังจะได้กล่าวรายละเอียดในบทต่อไป

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีความมุ่งหมายหลักเพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ
2. แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
3. แนวคิดมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ
4. แนวคิดสิทธิมนุษยชน
5. แนวคิดแรงงานเด็ก
6. แนวคิดสิทธิเด็ก
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. ข้อมูลจังหวัดสมุทรสาคร

1. แนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ

1.1 อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

คำว่า อัตลักษณ์ (อ่านว่า อัด-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัด-ตะ) ซึ่งหมายถึงคน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่าอัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Identity (อ่านว่า ไอ-เด็น-ติ-ตี้) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ เช่น นักร้องกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านเสียงที่เด่นมากใคร ได้ยินก็จำได้ทันที

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546 : 4) ได้กล่าวถึง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ไว้ดังนี้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) และกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) เป็นทั้งคำและแนวคิดสำคัญที่นักมานุษยวิทยาตะวันตกนำมาใช้ในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เพื่อการศึกษา กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรม และภาษาเฉพาะที่ได้สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน บริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวอันเป็นยุคแห่งการประกาศเอกราช ไม่ขึ้นต่อประเทศอาณานิคมตะวันตกของประเทศในทวีปแอฟริกา และเอเชีย การเกิดขึ้นของประเทศและรัฐชาติใหม่ ตลอดจน

ขบวนการต่อต้านการล่าอาณานิคมและการต่อต้านการเหยียดผิวและเชื้อชาติ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการก่อกำเนิดของแนวคิดชาติพันธุ์ อันเป็นคำที่เข้ามาแทนที่คำว่าเชื้อชาติ (race) ซึ่งมีที่มาทางความคิดว่าความแตกต่างระหว่างชนชาติถูกกำหนดโดยลักษณะทางชีวกายภาพและพันธุกรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทรรกะดังกล่าวที่กักตักเองว่า เชื้อชาติบางเชื้อชาติ (เช่นพวกผิวขาว) ฉลาดกว่าบางเชื้อชาติ (เช่นพวกผิวสี) เพราะพันธุกรรมกำหนดมาเช่นนั้น แนวคิดเรื่องเชื้อชาติ (race) ได้นำไปสู่ความคิดในการคัดเลือกเชื้อชาติพันธุ์แท้ (ที่ไม่ใช่ลูกผสม) และการจัดช่วงชั้นระหว่างเชื้อชาติที่สูงและเชื้อชาติที่ต่ำ ในทางการเมืองแนวคิดเรื่องเชื้อชาติได้ถูกนำมาเป็นเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมในการที่นักล่าอาณานิคม ผิวขาวกดขี่ชนผิวดำและผิวสีในทวีปต่างๆ ทั่วโลก ตลอดจนการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพื่อรักษาไว้ซึ่งเชื้อชาติอันบริสุทธิ์ แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์ ยังได้เข้ามาแทนที่แนวคิดเรื่อง เผ่า (tribe) ซึ่งมักเน้นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมใดๆ ที่เฉพาะและแตกต่างของชนเผ่าพื้นเมือง โดยเชื่อว่าเกิดจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ห่างไกลและการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นๆ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เสนอให้มองวัฒนธรรมและการนิยามตนเอง ในความสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์รัฐชาติ

ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546 : 6) ได้กล่าวถึงข้อถกเถียงสำคัญในหมู่นักมานุษยวิทยา ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จวบจนคริสต์ศตวรรษที่ 1960 ในการใช้แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในการอธิบายความแตกต่างของสังคมมนุษย์คือจะใช้เกณฑ์อะไร หากไม่ใช่ชีวกายภาพที่มองเห็นได้ มาอธิบายการแบ่งกลุ่มทางชาติพันธุ์หรือกลุ่มทางวัฒนธรรม ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์หรือนิรุกติศาสตร์ (Linguistic theories) ได้กลายเป็นศาสตร์อันทรงอิทธิพล ที่นักมานุษยวิทยาจำนวนมากใช้ในการจัดกลุ่มทางชาติพันธุ์ และการค้นหาหน่วยทางวัฒนธรรม (culture – bearing) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแนวคิดและวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่สามารถตรวจสอบความสมเหตุสมผลได้ อย่างไรก็ตาม ในปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา แนวทางของคำถามโดยนักมานุษยวิทยาในเรื่องอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลของงานชิ้นคลาสสิกของ เอ็ดมันด์อาร์ ลีช (Edmund R. Leach) เรื่อง Political Systems of Highland Burma ซึ่งได้ทวนกระแสความเชื่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ที่มีขอบเขตและตำแหน่งแห่งที่ตายตัว ด้วยการเสนอแนวคิดเรื่องการเข้ามาข้ามไปทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แปรผันไปตามสถานการณ์ ลีช เชื่อว่าการค้นหาหน่วยหรือขอบเขตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ เป็นความพยายามที่เสียเวลาเปล่า ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งที่ค้นหาดังกล่าวนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา งานของเฟรดริก บาร์ท (Fredrik Barth) ใน Ethnic Groups and Boundaries ได้ขยายการอธิบายแนวคิดเรื่องเส้นขอบเขตอันยืดหยุ่นของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเกิดจากการที่สมาชิกในกลุ่มนั้นสามารถที่จะเลือกใช้

คุณสมบัติทางวัฒนธรรม (cultural attribute) อย่างใดอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในการนิยามความเป็นตัวตนของตนเอง วัฒนธรรมจึงไม่ใช่แบบแผนปฏิบัติ หรือความเชื่ออันเดียวที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ แต่เป็นพฤติกรรมที่คนเลือกและปรับเปลี่ยนเพื่อนำมานิยามตนเองและกลุ่มขอบเขตหรือความเป็นสมาชิกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปมาได้ หากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่เลื่อนไหลและปรับเปลี่ยนไปมาได้ คำถามสำคัญในการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อีกอันหนึ่งคือ ด้วยเหตุผลอะไรที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์เลือกคุณสมบัติทางวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่งในการนิยามความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ ในขณะที่บาร์ทอธบายเหตุผลของการสร้างขอบเขตของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายใต้อิทธิพลของแนวคิดเชิงโครงสร้างหน้าที่ว่า เพื่อการสร้างเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนทางด้านสินค้าและแรงงาน นักมานุษยวิทยาที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแมกซ์เวเบอร์ (Max Weber) เช่น คลิฟฟอร์ด เกร็ต (Clifford Geertz) และ ชาร์ล คาย (Charles Keyes) กลับเห็นว่า พื้นฐานสำคัญของการสร้างความเหมือนและความแตกต่างของสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ มาจากแนวคิดเรื่องกำเนิดหรือต้นกำเนิดร่วม (shared descent) ที่คนในกลุ่มเชื่อว่าสืบทอดและปฏิบัติร่วมกันมาจนกลายเป็นที่มาและรากฐานของกลุ่ม (primordial attachment) ที่มาของกำเนิดร่วมอันเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อาจมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าถึงที่มา การอพยพมาตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ ความทรงจำร่วมมือถึงประวัติศาสตร์การถูกกดขี่จากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพลง ตำนาน และการเล่นต่างๆ เป็นต้น

1.2 ความเป็นชายขอบและอัตลักษณ์ของคนชายขอบ

ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2546 : 13) ได้กล่าวถึงความเป็นชายขอบและอัตลักษณ์ของคนชายขอบไว้ว่า ในกรณีพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์นั้นเราอาจสามารถวิเคราะห์ผ่านมิติความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางและชายขอบได้ด้วยเช่นกัน ในระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวอำนาจในการกำหนดตัวตน และความมีตัวตนอยู่ที่รัฐส่วนกลาง ผู้ซึ่งสถาปนาบรรทัดฐานกรอบความคิด “สังคมส่วนใหญ่” และความเป็นสมาชิกภาพของสังคม อันได้แก่ ความเป็นไทย อัตลักษณ์ไทย วัฒนธรรมไทย ตลอดจนแบบปฏิบัติของพลเมืองไทย ในขณะที่ความเป็นชาติพันธุ์ซึ่งถูกสร้างให้มีนัยหมายถึงความเป็น “ชนส่วนน้อย” ถูกผลักให้ออกห่างไปยังชายขอบ อันตั้งอยู่ในทิศทางตรงกันข้ามกับศูนย์กลาง เนื่องจากมีคุณลักษณะที่ไม่เข้ากับหรือเข้ากันไม่ได้กับกรอบของคนส่วนใหญ่ (off-centered) ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นศูนย์กลางและความเป็นชายขอบนั้น ไม่ได้อยู่ที่เพียงการขีดเส้นพรมแดนอันแน่นอนหนาของความเป็นศูนย์กลางเพื่อสร้างระยะห่างในเชิงพื้นที่และเชิงสังคมที่เบียดขับความไม่เหมือนหรือเข้ากันไม่ได้ของสังคมอื่นออกไป หากแต่ยังอยู่ที่การผลิตและสร้างระบบความสัมพันธ์อันความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียมระหว่างศูนย์กลางและ

ชายขอบ และความพยายามของศูนย์กลางในการเข้ามาควบคุมและจัดระเบียบใหม่ให้กับสังคมในชายขอบอีกด้วย

ความเป็นชายขอบจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหากแต่กำเนิดขึ้นพร้อมๆ กับการสถาปนาอำนาจของความเป็นศูนย์กลางหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ศูนย์กลางเป็นผู้ผลิตชายขอบ กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบโดยศูนย์กลางนั้น มีลักษณะที่ซับซ้อนขณะเดียวกันการอยู่ในชายขอบนั้น แม้ว่าจะหมายถึงการกีดกันออกจากการมีส่วนร่วมในการกำหนดความหมาย และการมีตัวตนของชายขอบ แต่ไม่ได้หมายความว่าแยกขาดและไม่มีความสัมพันธ์กับศูนย์กลางตรงกันข้าม ในทางเศรษฐกิจและสังคมแล้วศูนย์กลางและชายขอบมีความสัมพันธ์ที่ขึ้นตรงต่อกันและพึ่งพาซึ่งกันและกัน กลุ่มชนในเขตชายขอบ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเขาหรือยากจนในเมือง ต่างเป็นผู้ที่ทำการผลิตและการเพาะปลูก หรือทำงานบริการเพื่อหล่อเลี้ยงคนในเมืองอันเป็นศูนย์กลางทั้งสิ้นเป็นที่น่าสังเกตว่าในวาทกรรมกระแสหลักว่าด้วยคนชายขอบความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาซึ่งกันและกันกลับถูกปฏิเสธหรือมองไม่เห็นคนชายขอบถูกทำให้เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไร้คุณค่า หรือเป็นภาระแก่สังคมศูนย์กลาง วาทกรรมว่าด้วยความเป็นชายขอบจึงเป็นวาทกรรมของพวกเขาไม่เป็นที่พึงประสงค์ (the unwanted) ของสังคมศูนย์กลางวาทกรรมว่าด้วยความเป็นชายขอบจึงเป็นวาทกรรมของพวกเขา “ชาวเขา” “ขอทาน” “กะเทย” “คนเร่ร่อน” “โสเภณี” “พวกตึดยา” “พวกเป็นเอดส์” ฯลฯ เข้าด้วยกัน

ในทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวัฒนธรรมศูนย์กลางถูกสร้างขึ้นจากขอบเขตหรือพรมแดนที่ชัดเจน แน่นนอน และไม่อาจก้าวข้ามไปมาได้ เป็นตัวตนที่มีการจัดประเภทที่มองเห็นได้ มีกฎเกณฑ์ที่เป็นระเบียบและถาวร อัตลักษณ์ชายขอบกลับเกิดขึ้นจากการปฏิเสธเส้นขอบเขตหรือพรมแดนที่แข็งตัว ก้าวข้ามสู่ตัวตนที่อยู่นอกประเภทที่จัดไว้ให้ อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์และระเบียบที่สังคมศูนย์กลางกำหนด จึงเข้าใจไม่ได้ ถูกมองว่าสร้างความเป็นป่วน สับสน ก่อความ ไร้ระเบียบ กลายเป็นภาวะที่ไม่อาจอดทนได้ และต้องใช้มาตรการหรือระเบียบทางสังคมเข้ามาจัดการ

ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบของกลุ่มแรงงานข้ามชาติรวมไปถึงบุตร หลาน และผู้ติดตาม เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของแรงงานข้ามชาติ บุตร และผู้ติดตาม มีการสร้างและผลิตสื่อผ่านกลไกต่างๆ เพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐต้องทำการควบคุมอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ มาเป็นส่วนหนึ่งในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการสังคมนำไปสู่ความเป็นตัวตนของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

2. แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.1 แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บุญศรี มีวงศ์โสม (2549 : 5) ได้กล่าวถึงแนวความคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า มีด้วยกันหลายแนวคิด เช่น แนวความคิดในสมัยกลางของอิตาลี ได้กล่าวถึงแนวความคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่ายังไม่ถึงขั้นที่จะตั้งเป็น ข้อเรียกร้องถึงระดับที่ว่า เป็นสิทธิอันแต่ละต้องไม่ได้ แต่แนวความคิดดังกล่าวก็เป็นเพียงแนวความคิดในเชิงจริยธรรมทางสังคม มิใช่เป็นข้อเรียกร้องทางการเมืองหรือเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน ในสมัยกลางของยุโรปซึ่งแนวคิดทั้งหลายถูกรวบงำโดยความเชื่อทางศาสนา นักบุญโธมัส อีโควนัส ซึ่งเป็นนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น เริ่มใช้คำว่า dignitas humana ซึ่งความหมายก็คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ในช่วงปลายของยุคกลางซึ่งมีการค้นพบอารยธรรมเก่าสมัยกรีก และ โรมันและมีการศึกษาค้นพบกันอย่างจริงจัง จนได้ชื่อว่าเป็นยุคแห่งการฟื้นฟู หรือการเกิดใหม่ของ อารยธรรมโบราณดังกล่าว ในขณะที่แนวความคิดของเยอรมัน นักคิดในยุคใหม่ของคนอื่น ๆ ให้ความสนใจกับเรื่องของสิทธิเสรีภาพ แต่กลับมองข้ามประเด็นที่มีความลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้น คือ ประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จนกระทั่งได้มีนักคิดชาวเยอรมันบางท่าน ได้จุดประกายทางความคิดเกี่ยวกับประเด็นนี้ขึ้นมาแต่อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าแม้จะมีนักคิดชาวเยอรมันหลายท่าน ได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิกเกี่ยวกับความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แต่เหตุการณ์ในยุคที่เยอรมันอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการของฮิตเลอร์ (Hitler) ซึ่งได้ก่ออาชญากรรมต่อชนชาวยิวโดยต้องการฆ่าแบบล้างเผ่าพันธุ์กันทีเดียว ทำให้นักกฎหมายชาวเยอรมันต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงนั้น จนเป็นที่มาของการบัญญัติการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นประเทศแรก

บุญศรี มีวงศ์โสม (2549 : 22) ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง ทั้งนี้เป็นวิวัฒนาการที่ตั้งบนมาตามขั้นตอนของประวัติศาสตร์ และเนื่องจากวิวัฒนาการดังกล่าวนี้มิได้เกิดขึ้นในประเทศไทยแต่เพียงประเทศเดียว หากแต่เกิดขึ้นในทวีปยุโรป และอเมริกาด้วยเหตุนี้เอง จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการเหล่านี้เสียก่อน การศึกษาดังกล่าวจะทำให้เราทราบถึงความสำคัญของคำๆ นี้ วิธีทำให้สามารถกำหนดสถานภาพและความสำคัญของคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ในบริบทของระบบกฎหมายไทยต่อไป

มนุษย์กับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึงความมีค่าของมนุษย์แต่ละคน ทั้งในแง่ของความมีค่าในตัวของผู้คนนั้นเองและในสถานะภาพของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนอันไม่อาจจะพรากเสียได้ การที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้กลายมาเป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญของมนุษย์แต่ละคนนี้ ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้กลายมาเป็น

ความหมายจำเพาะและเป็นตัวกำหนดความหมายของความเป็นมนุษย์ไปโดยปริยาย สักคี่ศรีความเป็นมนุษย์ มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย สีผิว ศาสนา หรือศาสนา นอกจากนี้แล้ว เมื่อพูดถึงสักคี่ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว จะต้องไม่คำนึงถึงความสามารถทางสติปัญญาในการรับรู้สิ่งต่างๆ ของผู้นั้นด้วย เรียกได้ว่าเพียงความเป็นมนุษย์เท่านั้นที่เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความมีสักคี่ศรีดังกล่าว สักคี่ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนดังกล่าวนี้อาจได้กลายมาเป็นแก่นสาระสำคัญตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ไปแล้วอย่างปฏิเสธไม่ได้และเมื่อเป็นเช่นนี้ สักคี่ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะถูกพรากหรือทำให้สูญเสียชีวิตด้วยวิธีการใดๆ ก็ได้

อุดม รัจจวมฤต (2544 : 74) ให้ความหมายของสักคี่ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า สักคี่ศรี เป็นคำนาม แปลว่า เกียรติศักดิ์ แม้จะแปลแล้วก็ตามเป็นคำที่ชาวบ้านยังไม่อาจเข้าใจได้ทันที ดังนั้นถ้าลองถอดความหมายจากการแยกคำออกจันก็จะได้ดังนี้

สักคี่ศรี = สักคี่ + ศรี

สักคี่ = ฐานะ

ศรี = สิริ = มิ่งขวัญ = ผู้เป็นที่รักหรือเคารพนับถือ

เกียรติศักดิ์ = เกียรติ + สักคี่

เกียรติ = การยกย่องนับถือ

สักคี่ = ฐานะ

เมื่อพิจารณาคำทั้งหลายข้างต้นโดยรวมแล้ว ทำให้คำตอบว่า สักคี่ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง การยอมรับนับถือสถานภาพของบุคคล

ความหมายที่คนไทยเข้าใจกัน โดยพิจารณาจากสำนวน ไหวหรร สุภายิต คำพังเพย

สำนวน = ถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงตัว แต่ก็เข้าใจกันได้

ไหวหรร = คำกล่าวที่คมคายใช้ถ้อยคำเพียงเล็กน้อยแต่กินความหมายลึกซึ้ง

สุภายิต = คำที่เป็นคติสอนใจ

คำพังเพย = คำที่แสดงความคิดเห็นหรือดิชม

2.2 ประเภทของสักคี่ศรีความเป็นมนุษย์

จากข้อมูลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้สามารถเข้าใจความหมายของคำว่า “สักคี่ศรีความเป็นมนุษย์” ได้พอสมควร แต่ก็ยังมีปัญหาที่ทำให้ต้องคิดต่อไปอีก กล่าวคือ สถานภาพของบุคคลเหมือนกันหมดทุกคนหรือไม่ มีความแตกต่างกันอย่างไร ความแตกต่างนั้นเกิดจากสาเหตุใด คนไทยยอมรับความแตกต่างเช่นนั้นหรือไม่ มีขอบเขตเพียงใด

อุดม รัฐอมฤต (2544: 77) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่าการมองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจพิจารณาได้จากสองมิติ คือ

1. มาตรฐานขั้นต่ำของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ได้แก่ ขอบเขตขั้นต่ำสุดของสถานภาพบุคคล อันเป็นแนวตั้งรับขั้นสุดท้ายที่มนุษย์คนหนึ่งคนใดมีอยู่และห้ามมนุษย์อื่นๆ ก้าวล่วงซึ่งถ้ามีการฝ่าฝืนก็ถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุก และถูกส่งไปรับโทษในเรือนจำนั้นก็คือผู้ที่ทำผิดกฎหมายจึงต้องชดใช้กรรมที่ตนได้กระทำ แต่เนื่องจากเขาก็เป็นมนุษย์เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารก็ต้องมีงาน มีช้อน ดังนั้นการที่จะเอาข้าวไปรยลงบนพื้นแล้วให้ก้มลงเลียเข้าปากจึงเป็นพฤติกรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากระทบสถานภาพขั้นต่ำของบุคคล

2. มาตรฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามลักษณะของกลุ่ม

การแยกลักษณะของกลุ่ม เป็นไปตามประสบการณ์ที่ทุกคนอาจพบด้วยตนเองได้ และจากวรรณกรรม และสื่ออื่นๆ จึงเป็นการเสนอตัวอย่างบางเรื่องที่มีใช้การกำหนดในเชิงปริมาณว่ามีจำนวนเท่าไร

ลักษณะของกลุ่มในที่นี้ได้แก่ การรวมตัวของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ร่วมกัน คือ

2.1 กลุ่มของเพศ

ยกตัวอย่างเช่น สักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง “เราเป็นลูกผู้หญิงจะมาย่ำยีกันไม่ได้เราต้องลุกขึ้นต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี” จากการใช้สัมพันธภาพของสตรีผู้สมัครผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครท่านหนึ่งซึ่งถูกโจมตีโดยผู้ที่ไม่ประสงค์ดีว่า เธอมีความสัมพันธ์ชู้สาวกับชายอื่น ทั้งๆ ที่เธอมีสามีและบุตรแล้วคำกล่าวหาเช่นนี้กระทบต่อสถานภาพความเป็นหญิงที่มีบุตรซึ่งเป็นสถาบันอันทรงคุณค่าของหญิงไทย เรื่องเช่นนี้จะทำให้เธออยู่นิ่งมิได้ ต้องสู้เพื่อปกป้องชื่อเสียงและเกียรติยศของเธอ เป็นเรื่องของผู้หญิงไม่ใช่เรื่องของมนุษย์ทั่วไป

หรือศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย เช่น “ลูกผู้ชายมาได้ หยามไม่ได้” คำวณนี้มักพูดกัน ในหมู่ผู้ชายวัยฉกรรจ์ หรือผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง เพื่อแสดงว่าการทำให้ชีวิตสิ้นสุดลงนั้นอาจจะยอมให้ทำได้ถ้าไม่ได้มีการดูหมิ่นดูแคลนกัน แต่ถ้าเป็นการดูถูกเหยียดหยามแล้วแม้จะไม่ได้ถึงการทำลายชีวิตก็ถือเป็นเรื่องใหญ่ยอมไม่ได้เพราะกระทบต่อความภาคภูมิใจในสถานภาพ (ศักดิ์ศรี) ของความเป็นลูกผู้ชายซึ่งถือว่ายิ่งใหญ่เหนือชีวิต ตัวอย่างนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงสถานภาพเฉพาะกลุ่มเพศชายซึ่งอาจมีเงื่อนไขที่ต่างไปจากที่ใช้วัดมนุษย์โดยทั่วไป

2.2 กลุ่มวิชาชีพ

ยกตัวอย่าง เช่น ศักดิ์ศรีของชายชาติทหารแม้ปัจจุบันจะมีสตรีเป็นทหารอยู่บ้างก็ตามแต่วลีนี้หมายถึง สถานภาพของผู้ที่เป็นทหารที่จะต้องกล้าหาญ อดทน และเสียสละเพื่อชาติ ดังนั้นเมื่อมีหน้าที่หลักที่จะต้องปฏิบัติเป็นภาระที่ต้องการความเสียสละ มีกำลังกายกำลังใจ และความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่จึงเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ (ศักดิ์ศรี) มีสถานภาพที่ผู้อื่นต้องยอมรับนับถือ ด้วยเหตุนี้ถ้ามีการล่วงเกินศักดิ์ศรีจึงเป็นสิ่งที่ทหารยอมรับไม่ได้

2.3 กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์

ได้แก่ กลุ่มลูกเสือ แต่เดิมลูกเสือจะมาจากเสือป่าซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งขึ้นเพื่อป้องกันประเทศ แต่ต่อมาในระยะหลังลูกเสือคือผู้ที่บทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสังคม ซึ่งมีปณิธานอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม คือ “เสียชีพอย่าเสียสัตย์” คำปณิธานนี้มีความภาคภูมิใจ และต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังนั้นถ้ามีการกล่าวหาว่าลูกเสือไม่ซื่อตรงจึงเป็นการหมิ่น “ศักดิ์ศรี”

2.4 กลุ่มวงศ์ตระกูล

วงศ์ตระกูลใดที่ได้รับการยกย่องจากสังคมสืบต่อกันมาเป็นเวลานานๆ ในการดำเนินธุรกิจที่ไม่เอาเปรียบการรับราชการที่สุจริตหรือมีการโอบอ้อมอารีช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ก็ย่อมมีความภาคภูมิใจในการที่ผู้คนยอมรับนับถือ ดังนั้นถ้ามีการกล่าวหาไปในทางเสื่อมเสียโดยเฉพาะถ้าทำให้ปรากฏแน่ชัดว่าไม่จริง จึงเป็นเรื่องที่ผู้ดำรงวงศ์สกุลเหล่านั้นไม่อาจยอมรับได้เพราะเป็นการเข้าไปจาบจ้วงสถานภาพที่บรรพบุรุษต้องใช้เวลา ความวิริยะอุตสาหะ สร้างและสะสมด้วยความบากบั่น มานะ อดทน ลูกหลานผู้สืบต่อจึงมีหน้าที่จำต้องปกป้องและรักษาให้ยืนยาวต่อไป

เหตุและผลของการที่ต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์และการกิจของรัฐ เป็นที่ยอมรับกันมาตั้งแต่สมัยกรีกแล้วว่ามนุษย์มิได้อยู่คนเดียว แต่เป็นเรื่องปกติธรรมดาที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันเป็นประชาคม จากคำกล่าวสมัย Aristotle ที่ว่า “zoon politikon” หรือ “animal soziale” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ การดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนมีความจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นเป็นอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่า การอยู่อย่างไม่ต้องพึ่งพาผู้ใดในสมัยปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลยก็ว่าได้ การอยู่อย่างไม่ต้องพึ่งพาผู้ใดในสมัยปัจจุบันนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลยก็ว่าได้ ฉะนั้น จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความเป็นปัจเจกบุคคลในปัจจุบันมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับความจำเป็นของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมอย่างแยกไม่ออก ในประเด็นนี้ Pufendorf เคยใช้คำว่า “socialites” ซึ่งหมายถึง “ธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม” นั่นเอง ธรรมชาติดังกล่าวนี้ เรียกได้ว่าเป็นหัวใจของความเป็นมนุษย์ เนื่องจาก

ด้วยธรรมชาติดังกล่าวนี้เอง ที่ทำให้ความเป็นมนุษย์พัฒนาตนเองอย่างมีเอกลักษณ์และบรรลุถึงเป้าหมายที่พึงปรารถนาได้ และการที่ได้อยู่ท่ามกลางเพื่อนมนุษย์ด้วยกันนี้เท่านั้นที่ทำให้มนุษย์ได้มาซึ่งศักดิ์ศรีที่แท้จริง (dignatio nominis humani) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันของความเป็นมนุษย์นี้ อาจเป็นเงื่อนไขสำหรับสภาพทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ กระนั้นก็ตาม ยังมีได้หมายความว่า จะนำไปสู่ข้อสรุปได้ว่า เมื่อเป็นมนุษย์แล้วจำเป็นจะต้องอยู่ร่วมกันเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเน้นความเป็นหนึ่งเดียวของมนุษย์แต่ละคน

แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ในประเด็นของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย สีผิว สัญชาติ หรือศาสนา ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนมีความจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นเป็นอย่างมาก

3. แนวคิดมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ

มานะ งามเนตร์ (2551 : 1-3) ได้กล่าวถึงมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติไว้ว่าการจัดกลุ่มสถานภาพของสมาชิกในสังคมไม่ว่าจะเป็นของประเทศไทยหรือประเทศอื่นๆ ต่างมีหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยแผนกคดีบุคคล เป็นหลักกันมาเป็นร้อยๆ ปีมาแล้ว คนไร้สัญชาติก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ต้องได้รับสิทธิ ตามสิทธิมนุษยชน ดังต่อไปนี้

3.1 สมาชิกในสังคมตามสถานะของบุคคล แบ่งได้ดังนี้

3.1.1 คนชาติ (National) หมายถึง พลเมืองที่ประเทศนั้นให้การรับรองว่าเป็นผู้อยู่ในการควบคุมของประเทศนั้นๆ ได้แก่ ผู้มีสัญชาติของประเทศนั้น คนต่างด้าวผู้ที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ ในประเทศนั้นอย่างถาวร

3.1.2 คนต่างด้าว (Aliens) หมายถึง บุคคลที่ยังไม่มีสัญชาติของประเทศนั้นหรือคนต่างด้าวผู้ที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศนั้นแบบชั่วคราว

3.1.3 คนไร้สัญชาติ (Statelessperson) หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นผู้มีสถานะที่เป็นสมาชิกของประเทศใด หรือไม่มีประเทศใดรับว่าเป็นสมาชิกหรือเคยเป็นสมาชิกของประเทศ จากประสบการณ์การทำงานกับเรื่องลักษณะนี้ อาจจะมีทั้งคนต่างด้าวจริงๆ และผู้ที่มีฐานะทางกฎหมายที่เป็นผู้มีสัญชาติไทย เพียงแต่ยังไม่มี การพิสูจน์ หรือไม่มีโอกาสพิสูจน์ หรือไม่มีพยานหลักฐานในการพิสูจน์ ซึ่งถือว่าเป็นการริดรอนสิทธิความเป็นผู้มีสัญชาติไทย ทำให้เสียโอกาสใช้สิทธิต่างๆ อย่างมาก

ในกลุ่มของคนไร้สัญชาติอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าคนไร้รัฐก็ได้ เพราะบางคนมีเชื้อชาติที่ยังคงอัตลักษณ์ของชนชาติอย่างชัดเจน เพียงแต่ในเวลาขึ้นชาตินั้น ๆ อาจไม่มี

องค์ประกอบของคำว่า รัฐ นั่นคือ ไม่มีพื้นที่ที่บ่งบอกถึงความเป็นอาณาเขต ไม่มีแม่แต่อธิปไตยที่จะหาสิ่งที่มารับรองว่าเป็นสมาชิกของรัฐใดๆ ได้

3.2 แนวทางข้อกำหนดด้านสิทธิทางสังคมและการคุ้มครองสิทธิ

คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องการคุ้มครองสิทธิ การคุ้มครองสิทธิ ในที่นี้หมายถึง

1. คนไร้สัญชาติที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร มีสิทธิอาศัยอย่างน้อยเป็นการชั่วคราวในประเทศไทย
2. คนไร้สัญชาติจะต้องไม่ถูกส่งกลับไปนอกราชอาณาจักรไทย โดยไม่สมัครใจ หรือถูกส่งกลับไปปรับความยากลำบาก หรือความตาย
3. ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยจากการทำงาน ไม่ถูกเอาเปรียบเกี่ยวกับการทำงาน
4. ได้รับการปฏิบัติในการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคมโดยไม่มีการละเมิดและถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม
5. สามารถเดินทางไปรับบริการการศึกษา การรักษาพยาบาลได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องสถานภาพบุคคลทางกฎหมาย สถานภาพบุคคลทางกฎหมาย ในที่นี้หมายถึง

1. บุคคลที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยที่มีเชื้อสายไทย แต่ยังไม่ได้รับการพิจารณาทางสถานะทางกฎหมาย มีโอกาสได้รับการพิจารณาให้สัญชาติไทย
2. บุตรของบุคคลที่มีเชื้อสายไทย ที่เกิดในประเทศไทย ได้รับสัญชาติไทย
3. บุคคลที่มีชื่ออยู่ในระบบการทะเบียนราษฎร ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย ติดต่อกันเป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จนกลมกลืนกับสังคมไทยและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศต้นทาง มีโอกาสได้รับการพิจารณาสถานะเป็นบุคคลต่างด้าวเข้าเมือง โดยชอบด้วยกฎหมาย และมีโอกาสได้รับการพิจารณาให้ได้สัญชาติไทย
4. บุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางกฎหมาย และศึกษาสำเร็จในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้รับการพิจารณาได้สัญชาติไทย
5. บุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางกฎหมาย และยังไม่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณากำหนดสถานะทางกฎหมาย
6. บุคคลที่ขาดบุพการี หรือบุพการีทอดทิ้งตั้งแต่วัยเยาว์ และมีชื่ออยู่ในระบบการทะเบียนของทางราชการ และอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปี จนกลมกลืนกับ

สังคมไทยและมีคุณสมบัติอื่นๆ ตามหลักเกณฑ์ที่ทางราชการกำหนดได้รับการพิจารณาให้สัญชาติไทย

7. บุคคลที่ขาดบุพการี หรือบุพการีทอดทิ้ง ที่ได้รับสถานะเป็นบุตรบุญธรรมตามคำสั่งของศาล เมื่อผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ได้รับสัญชาติไทย

8. บุคคลที่มีผลงาน/ความรู้ความเชี่ยวชาญที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ในด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการกีฬา รวมทั้งด้านอื่นๆ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควรได้รับการพิจารณาให้ได้สัญชาติไทย

9. บุตรของคนไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทย ได้รับการแจ้งเกิดและได้รับสูติบัตรซึ่งเป็นเอกสารแสดงการเกิด

3.3 แนวทางข้อกำหนดทางสังคมต่อคนไร้สัญชาติ

คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องการเข้าถึงบริการ การเข้าถึงบริการในที่นี้หมายถึง

1. คนไร้สัญชาติสามารถเข้าถึงกองทุนสวัสดิการด้านการศึกษาในชุมชนกองทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชน กระบวนการยุติธรรม

2. สามารถไปใช้บริการจากภาครัฐ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนและสังคมจัดขึ้น

คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ เรื่องการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติได้รับโอกาสเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในชุมชน คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติ/ครอบครัว มีโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องการบริโภคข้อมูลข่าวสาร

3.4 การบริโภคข้อมูลข่าวสารในที่นี้หมายถึง

1. คนไร้สัญชาติรับทราบข้อมูลข่าวสารและแหล่งบริการต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและภายนอกชุมชน

2. รับทราบและเข้าใจถึงวิธีการไปใช้สิทธิและบริการที่มีอยู่ตามความต้องการของคนไร้สัญชาติ

3. มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก่คนในชุมชนหน่วยงานและสังคม มีฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นประโยชน์ในการมาใช้บริการ หรือการมาขอรับความช่วยเหลือ

3.5 แนวทางข้อกำหนดด้านความมั่นคงในการดำรงชีวิต

มีการกำหนดมาตรฐานไว้ ดังนี้ คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพ และคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องสุขภาพ สุขภาพ ในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติสามารถเข้ารับบริการ ด้านสุขภาพจากสถานพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ได้รับการดูแลและรับผิดชอบการรักษาพยาบาลเมื่อ เจ็บป่วยจากการทำงานจากนายจ้างคนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิเรื่องที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัย ในที่นี้หมายถึง คนไร้สัญชาติและครอบครัว มีที่อยู่อาศัยเป็น หลักแหล่ง โดยมีถิ่นที่อยู่/ทะเบียนบ้าน หรือทะเบียนประวัติ (ตามมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง)

3.6 แนวทางข้อกำหนดด้านการศึกษา

มีการกำหนดมาตรฐานไว้ ดังนี้ คนไร้สัญชาติควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพ และคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องการศึกษา การศึกษานี้หมายถึง บุตรคนไร้สัญชาติได้รับการศึกษาจน สำเร็จขั้นพื้นฐาน และต้องได้รับหลักฐานทางการศึกษา (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย หลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548) สถานศึกษาในชุมชนที่มีคน ไร้สัญชาติเปิดโอกาสให้ (ไม่ปิดกั้น) บุตร ของคนไร้สัญชาติได้เข้าเรียน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ มาเป็นแนวคิดหนึ่งในงานวิจัย ฉบับนี้ เนื่องจากเด็กพลัดถิ่นส่วนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ยังเป็นคนไร้ สัญชาติ ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ไม่สามารถระบุได้ว่า เป็นผู้มีสถานะที่เป็นสมาชิกของประเทศใด หรือไม่มีประเทศใดรับว่าเป็นสมาชิกหรือเคยเป็นสมาชิกของประเทศ เด็กไร้สัญชาติส่วนใหญ่ ประสบปัญหาทางการศึกษา ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และการด้อยโอกาสทางสังคม รวมถึงการใช้แรงงานเด็ก ทำให้เด็กพลัดถิ่นเหล่านั้นขาดความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต

4. แนวคิดสิทธิมนุษยชน

แนวคิดสิทธิมนุษยชนเป็นแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ ที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิหรือสถานะ สากล ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับขอบเขตของกฎหมาย หรือปัจจัยท้องถิ่นอื่นใด เช่น เชื้อชาติ หรือ สัญชาติ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้มีผู้ให้ความหมายที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไว้ดังต่อไปนี้

4.1 สิทธิมนุษยชน

อุดม รัฐอมฤต (2544 : 13) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายถึง สิทธิ ที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลทุกๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคล นั้นจะเป็นของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นมาอยู่ในอำนาจทางพื้นที่ที่ ใช้รัฐธรรมนูญ บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นด้วย สิทธิมนุษยชนเป็น คุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ใน

ฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลแต่เพียงว่าเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่เกิด โดยไม่ขึ้นกับว่าเป็นคนที่สังกัดชาติใด สิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะคล้ายกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่มุ่งคุ้มครอง “มนุษย์”

“สิทธิพลเมือง” หมายถึง สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐนั้นเท่านั้น ไม่ใช่สำหรับบุคคลที่เป็นคนต่างด้าว

อย่างไรก็ดี เราอาจแยกประเภทของสิทธิขั้นพื้นฐานโดยอาศัยแนวคิดของ Georg Jellinek ศาสตราจารย์กฎหมายชาวเยอรมัน (อ้างถึงใน อุดม รัฐอมฤต 2544 : 15) เสนอการจัดแบ่งสิทธิออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. Status negativus หมายถึง สภาพการณ์ที่การใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลจะต้องปราศจากการเข้ามาละเมิดใดๆ ของรัฐ การใช้สิทธิขั้นพื้นฐานประเภทนี้เป็นเรื่องที่ปัจเจกบุคคลดำเนินการไปได้เอง โดยรัฐไม่ต้องเข้ามาดำเนินการใดๆ สิทธิขั้นพื้นฐานประเภทนี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ปฏิเสธอำนาจรัฐ สิทธิประเภทนี้ประกาศออกมาในรูปของสิทธิในการป้องกันไม่ให้รัฐใช้อำนาจกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในกรณีที่มีการละเมิดหรือจะมีการละเมิดจากรัฐ จึงอาจใช้สิทธิเรียกร้องให้รัฐละเว้นจากการกระทำดังกล่าวได้ ตัวอย่างของสิทธิประเภทนี้ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา 38) เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา 35) เสรีภาพในการสื่อสาร (มาตรา 37) สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา 31) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (มาตรา 39) และเสรีภาพในทางวิชาการ (มาตรา 42) เป็นต้น

2. Status positivus หมายถึง สภาพการณ์ที่การใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล มีอาจจะบรรลุจุดมุ่งหมายได้หากปราศจากการเข้ามาดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งจากทางฝ่ายรัฐ สิทธิขั้นพื้นฐานประเภทนี้ปรากฏออกมาในรูปของสิทธิประเภทสิทธิเรียกร้องให้รัฐกระทำการเพื่อให้ราษฎรได้รับประโยชน์ในทางหนึ่งทางใด สิทธิประเภทนี้ได้แก่ สิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 43) สิทธิได้รับการบริการทางสาธารณสุข (มาตรา 52) เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการอบรมจากรัฐ (มาตรา 53) บุคคลผู้ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ (มาตรา 55) บุคคลซึ่งพิการและทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ (มาตรา 55) และสิทธิทางศาสนา (มาตรา 28) เป็นต้น

3. Status activus หมายถึง สภาพการณ์ที่ปัจเจกบุคคลใช้สิทธิของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเจตจำนงกับองค์กรของรัฐที่ดี สิทธิขั้นพื้นฐานประเภทนี้ได้บัญญัติรับรองการคุ้มครองในรูปของ “สิทธิพลเมือง” ได้แก่ สิทธิของผู้เลือกตั้ง สิทธิลงสมัครรับการ

เลือกตั้ง สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ สิทธิจัดตั้งพรรคการเมือง รวมทั้งสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ สิทธิประเภทนี้มักจำกัดให้เฉพาะพลเมืองของรัฐนั้นเท่านั้น

จากแนวในการพิจารณาสิทธิขั้นพื้นฐานข้างต้น ทำให้สามารถแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพระหว่าง “สิทธิมนุษยชน” กับ “สิทธิพลเมือง” ได้ดังนี้

สิทธิในกลุ่มของ “status activus” ถือว่าเป็นสิทธิประเภท “สิทธิพลเมือง” สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิซึ่งแยกออกเป็นสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองทั่วไป กับสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง สิทธิและเสรีภาพของพลเมืองทั่วไป ได้แก่ เสรีภาพในการชุมนุม (มาตรา 44) เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 47) เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม (มาตรา 45) เป็นต้น ส่วนสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ สิทธิของผู้เลือกตั้ง (มาตรา 104 และมาตรา 105) สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา 107 และมาตรา 125) สิทธิจัดตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 47) สิทธิเข้าชื่อของประชาชนเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมาย (มาตรา 107) สิทธิออกเสียงประชามติ (มาตรา 214) สิทธิเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 304) สิทธิถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 286) และสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอขอบัญญัติท้องถิ่น (มาตรา 287)

สิทธิในกลุ่มของ “status negativus” เป็นสิทธิที่มีลักษณะไปในทาง “สิทธิมนุษยชน” เช่น สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินมาตรา 237–247 สิทธิและเสรีภาพตามหมวด 3 ซึ่งได้แก่ความเสมอภาค (มาตรา 30) สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา 31) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา 38) เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา 35) และสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน (มาตรา 48) เป็นต้น

ส่วนสิทธิในกลุ่มของ “status positivus” หรือที่เรียกว่า “สิทธิขั้นพื้นฐานในสังคม” สิทธิประเภทหลังนี้โดยหลักเป็นสิทธิที่ตกให้แก่พลเมืองของรัฐนั้นๆ แต่การกระทำที่สิทธิเหล่านี้มีผลเป็นจริงในทางปฏิบัติรัฐสภาจะต้องออกกฎหมายเพื่อก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และด้วยเหตุนี้รัฐสภาจะต้องออกกฎหมายเพื่อก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และด้วยเหตุนี้รัฐสภาจึงมีดุลพินิจอิสระที่จะกำหนดขอบเขตของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากสิทธิในเรื่องนั้นๆ

โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 ได้บัญญัติให้ความรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นการทั่วไป โดยไม่ได้จำแนกแยกแยะว่าเป็นคนไทยหรือต่างด้าว แต่เนื้อหาของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่สำคัญบัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย อันมุ่งหมายคุ้มครองแก่คนสัญชาติไทยเป็นการเฉพาะ ดังนั้น เพื่อให้การใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญสอดคล้องกันจึงอาจตีความไปในทำนองเดียวกับการคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” กล่าวคือบุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าวย่อมอ้างสิทธิและเสรีภาพเฉพาะส่วนที่มีลักษณะเป็น “สิทธิมนุษยชน” ได้ แต่จะเห็นได้ว่าการเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพตาม

รัฐธรรมนูญของคนต่างด้าวเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายซึ่งหมายความว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลต่างด้าวย่อมถูกจำกัดได้โดยกฎหมายความว่า สิทธิและเสรีภาพของบุคคลต่างด้าวย่อมถูกจำกัดด้วยกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้ ถึงกระนั้นบุคคลต่างด้าวไม่อาจที่จะกล่าวอ้างถึงสิทธิที่มีลักษณะเป็น “สิทธิพลเมือง” ได้

การใช้สิทธิเพื่อปกป้องการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ อาจกระทำได้ทั้งต่อองค์กรที่ไม่ใช่ศาล และองค์กรที่มีสถานะเป็นศาล

การใช้สิทธิร้องเรียนต่อองค์กรที่ไม่ใช่ศาล เพื่อให้มีการแก้ไขการใช้อำนาจของรัฐที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ประกอบด้วยขององค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กฤตพล พลวัต (2547 : 1) ได้ให้ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า เป็นเวลานานพันปีมาแล้วที่มนุษย์ได้พยายามค้นหาคำตอบที่ว่า มนุษย์ทุกคนควรมีสสิทธิประเภทหนึ่งอันเป็นสิทธิประจำตัวไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่อาจถูกทำลายล้างโดยอำนาจใดๆ ขณะเดียวกันก็ได้มีการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเช่นนี้ว่ามีอยู่ตลอดเวลา ระหว่างผู้ที่อยู่ใต้การปกครองซึ่งเป็น “ผู้ควรได้รับสิทธิ” และผู้มีอำนาจปกครองซึ่งเป็น “ผู้มีอำนาจให้สิทธิอย่างแท้จริง” ทำให้ความคิดในทางปรัชญาได้วิวัฒนาการมาสู่หลักของกฎหมาย โดยประเทศต่างๆ บัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลไว้เป็นที่แน่นอน แต่วิธีการดังกล่าวนี้ไม่ได้ผลดีเป็นที่พอใจ เพราะยังปรากฏว่ามนุษย์ในส่วนต่างๆ ของโลกมีสิทธิไม่เท่าเทียมกันฉะนั้นจึงมีการหาวิธีคุ้มครองมนุษย์ให้มีผลดียิ่งขึ้นไปอีก โดยนำหลักกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ คือ องค์การสหประชาชาติเข้ามาร่วมในการคุ้มครองสิทธิด้วย

ประกาศปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 นำความคิดในทางปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิของมนุษย์ อันมีผู้คิดค้นนานนับพันปีมาบัญญัติในเอกสารฉบับเดียวกัน เพื่อรับรองสิทธิของมนุษย์เป็นมาตรฐานสากล

พลังอันยิ่งใหญ่ที่ช่วยปกป้องสิทธิมนุษยชน

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สิทธิของมนุษยชนได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ จนกล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่ของประเทศต่างๆ ที่จะต้องร่วมมือกันหาทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้ดีที่สุด นอกจากนี้สถาบันอิสระบางแห่ง เช่น คณะกรรมาธิการนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurist) ซึ่งประกอบด้วยนักกฎหมายอาชีพต่างๆ เช่น อัยการ ผู้พิพากษา ทนายความ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อธำรงไว้ซึ่งหลักกฎหมายก็ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการประชุมนักกฎหมายซึ่งคณะกรรมาธิการฯ นี้ได้จัดขึ้นหลายครั้ง ได้มีการสัมมนาและลงมติด่วนร่วมกันเรียกร้องให้บรรดาประเทศต่างๆ หาทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้ดีกว่าเดิม

4.2 กฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ

กุสพล พลวัต (2547 : 5) ได้ให้ความหมายของกฎหมายธรรมชาติไว้ดังนี้ กฎหมายธรรมชาติ หมายถึง กฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือเกิดมีมาเองโดยมนุษย์ ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ และใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ ซึ่งกฎหมายธรรมชาติมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก เป็นกฎหมายที่ใช้โดยไม่จำกัดเวลา คือ ไม่มีเวลาล่วงพ้นสมัย

ประการที่สอง ใช้ได้ทุกแห่งไม่จำกัดว่าต้องใช้ในรัฐใดรัฐหนึ่ง

ประการที่สาม อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ คือ รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ มิฉะนั้น กฎหมายของรัฐก็จะใช้บังคับไม่ได้

เฮราลิตัส (Heralitus, อ้างถึงใน กุสพล พลวัต 2547 : 4) นักปราชญ์ชาวกรีกกล่าวถึงกฎหมายธรรมชาติว่าเป็นกฎหมายที่มีได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายดังกล่าวได้แพร่หลายและควบคุมไว้ซึ่งธรรมชาติ ถ้าไม่มีกฎหมายนี้แล้วโลกจะเกิดความวุ่นวาย ดังนั้นตามความคิดของเขา กฎหมายธรรมชาติดังมีพื้นฐานมาจากหลักที่ว่า ทุกสิ่งเกิดขึ้นตามที่ควรเป็นเช่นนั้น

เพลโต (Plato, อ้างถึงใน กุสพล พลวัต 2547 : 4) ได้พัฒนาแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติมาสู่วิชาตรรกวิทยาโดยเขาได้ยืนยันถึงความแตกต่างระหว่างกฎหมายตามความเป็นธรรมและบรรดากฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้น โดยรัฐ

อริสโตเติล (Aristotle, อ้างถึงใน กุสพล พลวัต 2547 : 4) 384 ก่อนคริสตกักราช นักปรัชญาชาวกรีกซึ่งเป็นสานุศิษย์ของเพลโตได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งซึ่ง “เป็นธรรมโดยธรรมชาติ” ว่าเป็นความเป็นธรรมที่สมบูรณ์ กับสิ่งซึ่ง “เป็นธรรมโดยเพียงกฎหมาย” อันเป็นความเป็นธรรมที่ไม่สมบูรณ์ที่เขาเห็นว่าความเป็นธรรมตามธรรมชาติ มีความสมบูรณ์ ก็เพราะว่ามีผลบังคับใช้ในทุกๆ แห่งเหมือนกัน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เพลโตและอริสโตเติลเป็นนักปราชญ์รุ่นแรกที่คำนึงถึงกฎหมายตามธรรมชาติว่าเป็นเสมือนวินัย ซึ่งมนุษย์จะต้องประพฤติตนให้สอดคล้องกับสิ่งนี้ เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงคุณงามความดีส่วนตัวและคุณงามความดีทุกๆ ไป

นักปราชญ์กลุ่ม Stoics ซึ่งเป็นกลุ่มนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงเมื่อประมาณสี่ศตวรรษก่อน คริสตกักราชได้รับแนวความคิดจากเพลโต และอริสโตเติล พวกเขาเชื่อว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นใช้บังคับเหนือพระเจ้าและมนุษย์และเป็นกฎหมายซึ่งแนะนำว่า “อะไรคือสิ่งที่ต้องทำและห้ามสิ่งที่ไม่ต้องทำ” พวกเขาเน้นว่าระเบียบและความมั่นคงเป็นพลังตามธรรมชาติ ถ้าไม่มีสิ่งนี้แล้วสังคมจะปราศจากสันติและความเป็นระเบียบและความมั่นคงเช่นนี้ก็คือ กฎหมายธรรมชาตินั่นเอง

อาจสรุปแนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกฎหมายตามธรรมชาติได้ว่ามีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงถึงหลักแห่งธรรม ความยุติธรรมและความถูกต้อง ซึ่งฝังแน่นอยู่ในจิตใจของมนุษย์และ ให้นำทางในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ การใช้สิทธิ การปฏิบัติตามพันธกรณี การรักษาไว้ซึ่ง ระเบียบและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การละเลยไม่รักษาไว้ซึ่งข้อเรียกร้องของกฎหมายตาม ธรรมชาติจึงเป็นการทำลายกฎหมายดังกล่าว

กฎหมายธรรมชาติ ได้ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติสืบเนื่องตามมา โดยมีความคิดอยู่ว่า “มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้ให้สิทธิ บางอย่างแก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุขและรัฐทั้งหลายจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มี สิทธิเหล่านี้ยิ่งขึ้นที่ วิธีการเช่นนี้ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ใช้เหตุผลยอมรับว่าเป็นหลักที่ดี และเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างสันติและมีความสุข” อาจสรุปได้ว่าสิทธิตามธรรมชาตินั้นมีที่มาได้สามทาง ดังนี้

ทางแรกเกิดจากหลักแห่งเหตุผล (Rationalism) ซึ่งถือว่า “สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์” ได้ถูกคิดขึ้นจาก “หลักการแท้ๆ และไม่อาจโต้แย้งได้” หลักแห่งเหตุผลนี้มีรากฐานมาจาก ความคิดเรื่องกฎหมายตามธรรมชาติและเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น “เหตุผลตามธรรมชาติ” (Natural Reason) กล่าวคือ คิดจากเหตุทั่วๆ ไปว่าบุคคลควรมีสิทธิอะไรบ้าง โดยคำนึงจากเกียรติภูมิ อำนาจ ความจริงใจ หรือความสุจริตใจของมนุษย์

ทางที่สองเกิดจากลัทธิเฉพาะบุคคล (Individualism) ซึ่งมีแนวความคิดว่า สิทธิ ธรรมชาติของบุคคลเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ สิทธิธรรมชาตินั้นเกิดขึ้นพร้อมกับบุคคลและ เป็นสิทธิประจำตัวของบุคคลนั้น จะจำกัด ลิดรอน หรือให้แก่ผู้อื่นไม่ได้เลย

ทางที่สามเกิดจากลัทธินิยมความรุนแรง (Radicalism) โดยถือว่า การใช้กำลัง “จะถูกกล่าวอ้างเวลาหนึ่งเวลาได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสถาบันการเมืองทั้งหลาย” และจุดมุ่งหมาย ของสถาบันการเมืองดังกล่าวนี้คือ “การรักษาไว้ซึ่งสิทธิธรรมชาติของมนุษย์” ตัวอย่างของ ความคิดนี้จะเห็นได้ใน American Declaration of Independence ซึ่งได้กล่าวอ้างว่า “หากรัฐบาล ดำเนินการปกครองไปในทางที่เป็นปรปักษ์ต่อหลักการดังกล่าวเมื่อใด เมื่อนั้นก็เป็นสิทธิของ ประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลง หรือล้มเลิกรัฐบาลนั้นเสียก็ได้ และกลับสถาปนารัฐบาลใหม่ขึ้นมา ตามที่เห็นว่าจะทำให้เขาได้รับความปลอดภัย และยังความผาสุกให้เกิดขึ้นมากที่สุด”

4.3 สิทธิของชนกลุ่มน้อย

กุลพล พลวัล (2547 : 275) กล่าวถึงสิทธิของชนกลุ่มน้อยไว้ดังนี้ รัฐทั้งหลายซึ่ง มีชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนาหรือภาษา บุคคลกลุ่มน้อยดังกล่าวนี้ไม่ถูกปฏิเสธสิทธิในอันที่

จะมีวัฒนธรรมของตนเอง ในอันที่จะนับถือและปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาหรือใช้ภาษาของตนเอง สิทธิชนิดนี้มีความแตกต่างออกไปและเป็นสิทธิที่กำหนดให้เพิ่มนอกเหนือไปจากสิทธิทั้งหลายที่บุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นชนกลุ่มน้อยหรือไม่ต่างมีเหมือนกันอยู่แล้วบุคคลทุกคนที่วานี้ต่างใช้สิทธิทั้งหลาย สิทธิของชนกลุ่มน้อยเป็นสิทธิเฉพาะและไม่ควรนำไปปะปนกับสิทธิอื่นๆ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาใช้กับงานวิจัยในส่วนของการนำมาตั้งเป็นแนวคำถามในเรื่องของการได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ คือ องค์การสหประชาชาติเข้าร่วมในการคุ้มครองสิทธิของเด็กพลัดถิ่น และแรงงานเด็กพลัดถิ่น

5. แนวคิดแรงงานเด็ก

ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล (2549) กล่าวถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ “เด็ก” คือผู้ที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี เมื่อกล่าวถึงแรงงานเด็ก อายุขั้นต่ำของแรงงานเด็กที่ปรากฏในกฎหมายของแต่ละประเทศ มีความแตกต่างกัน สำหรับคำจำกัดความขององค์การระหว่างประเทศ (International Labour Organization) “เด็ก” หมายถึงผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งเป็นอายุที่กำหนดโดยอนุสัญญา ฉบับที่ 138 ว่าด้วยอายุขั้นต่ำ แต่สำหรับประเทศไทย อายุขั้นต่ำของเด็กตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ที่อนุญาตให้จ้างงานได้คือ 15 ปี บริบูรณ์ โดยเด็กที่มีอายุระหว่าง 15 – 18 ปี ที่กำลังทำงานอยู่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องของ “งาน” แล้วกลับปรากฏว่ายังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในประเด็น “งานสำหรับเด็ก” (Child Work) กับ “การใช้แรงงานเด็ก” Child Labour ซึ่งในประเด็นหลังนี้หมายถึงการให้เด็กทำงานที่ไม่เหมาะสม และมีผลเสียต่อพัฒนาการของเด็ก ถูกเอาเปรียบ เสียโอกาสที่จะมีชีวิตสนุกสนานตามวัยอย่างเด็กทั่วไป ดังนั้นจึงไม่ได้หมายถึงงานทุกประเภท

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ระบุการใช้แรงงานเด็ก ไว้ดังนี้

มาตรา 44 ห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง

มาตรา 45 ในกรณีที่มีการจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีเป็นลูกจ้างให้นายจ้างปฏิบัติดังนี้

1. แจ้งการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน

2. จัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง พร้อมทั้งจะให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ในเวลาทำการ

3. แจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่เด็กออกจากงาน

การแจ้งหรือการจัดทำบันทึกตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามแบบที่อธิบดีกำหนดตาม มาตราต่างๆ ดังนี้

มาตรา 46 ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กซึ่งมีเวลาพักวันหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่ง ชั่วโมงติดต่อกันหลังจากที่ลูกจ้างทำงานมาแล้วไม่เกินสี่ชั่วโมง แต่ในสี่ชั่วโมงนั้นให้ลูกจ้างซึ่งเป็น เด็กได้มีเวลาพักตามที่นายจ้างกำหนด

มาตรา 47 ห้ามมิให้นายจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ทำงานในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดี มอบหมาย

นายจ้างอาจให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีและเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกันทำงานในระหว่างเวลาดังกล่าวได้ ทั้งนี้ ให้นายจ้างจัดให้ ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นได้พักผ่อนตามสมควร

มาตรา 48 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ทำงานล่วงเวลา หรืองานในวันหยุด

มาตรา 49 ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ทำงานอย่างหนึ่ง อย่างใดดังต่อไปนี้

1. งานหลอมเป่า หล่อ หรือรีดโลหะ
2. งานปั๊มโลหะ
3. งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียง และแสงที่มีระดับ

แตกต่างจากปกติ อันอาจเป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

4. งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

6. งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ในงานในสถานบริการ น้ำมันเชื้อเพลิงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

7. งานจับหรือการบังคับรถยกหรือปั้นจั่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

8. งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์

9. งานที่ต้องทำไต่ดิน ไต่น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือปล่องภูเขา

10. งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

11. งานทำความสะอาดเครื่องจักร หรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน

12. งานที่ต้องนั่งทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่สิบเมตรขึ้นไป

13. งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 50 ห้ามมิให้นายจ้างให้นายจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ทำงานในสถานที่ดังต่อไปนี้

1. โรงฆ่าสัตว์
2. สถานที่เล่นการพนัน
3. สถานเดินรำ รำวง หรือรอกเงิง
4. สถานที่ที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและบริการโดยมีผู้บ่าวหรือสำหรับปรนนิบัติลูกค้า หรือโดยมีที่สำหรับพักผ่อนหลับนอนหรือมีบริการนวดให้แก่ลูกค้า
5. สถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 51 ห้ามมิให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กให้แก่บุคคลอื่น ห้ามมิให้นายจ้างเรียกหรือรับเงินประกันเพื่อการใดๆ จากฝ่ายลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก

ในกรณีที่นายจ้าง ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก บิดามารดาหรือผู้ปกครองของลูกจ้าง ซึ่งเป็นเด็กจ่ายหรือรับเงินหรือประโยชน์ตอบแทนใดๆ เป็นการล่วงหน้าก่อนมีการจ้างครั้งแรกจ้างหรือก่อนถึงงวดการจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กในแต่ละคราว มิให้ถือว่าเป็นการจ่ายหรือรับค่าจ้างสำหรับลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้น และห้ามมิให้นายจ้างนำเงินหรือประโยชน์ตอบแทนดังกล่าวมาหักจากค่าจ้างต้องจ่ายให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กตามกำหนดเวลา

มาตรา 52 เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการทำงานของเด็กให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปี มีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุมสัมมนา รับการอบรม รับการฝึกหรือเพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่อธิบดีเห็นชอบ โดยให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กแจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้าถึงเหตุที่ลาโดยชัดแจ้ง พร้อมทั้งแสดงหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ถ้ามี และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กเท่ากับค่าจ้างในวันที่ทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ปีหนึ่งต้องไม่เกินสามสิบวัน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 49 (3) (4) (5) (6) (7) และ (10) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

งานซึ่งห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่าสิบแปดปีทำ ได้แก่

1. งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน และเสียงอันอาจเป็นอันตรายดังต่อไปนี้

1.1 งานซึ่งทำในที่ที่มีอุณหภูมิในสภาวะแวดล้อมในการทำงานสูงกว่าสี่สิบห้า องศาเซลเซียส

1.2 งานซึ่งทำในห้องเย็นในอุตสาหกรรมการผลิตหรือการถนอมอาหารโดย การทำเยือกแข็ง

1.3 งานที่ใช้เครื่องเจาะกระแทก

1.4 งานที่มีระดับเสียงที่ลูกจ้างได้รับติดต่อกันเกินแปดสิบห้าเดซิเบล (เอ) ใน การทำงานวันละแปดชั่วโมง

2. งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตราย วัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ ดังต่อไปนี้

2.1 งานผลิตหรือขนส่งสารกอมะเร็งตามรายชื่อในบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้

2.2 งานที่เกี่ยวข้องกับสารไซยาไนด์

2.3 งานผลิตหรือขนส่งพลุ ดอกไม้เพลิง หรือวัตถุระเบิดอื่นๆ

2.4 งานสำรวจ บุคเจาะ ถลัน บรรจุ หรือขนถ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงหรือก๊าซ เว้นแต่ในงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

3. งานเกี่ยวกับจุลชีวินเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่นๆ ดังต่อไปนี้

3.1 งานที่ทำในห้องปฏิบัติการชั้นสูงโรค

3.2 งานดูแลผู้ป่วยด้วยโรคติดต่อตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่อ

3.3 งานทำความสะอาดเครื่องใช้และเครื่องนุ่งห่มผู้ป่วยในสถานพยาบาล

3.4 งานเก็บ ขน กักจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลในสถานพยาบาล

4. งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นที่ใช้พลังงานเครื่องยนต์หรือไฟฟ้าไม่ว่า การขับหรือบังคับจะกระทำในลักษณะใด

5. งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีทุกชนิด

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครอง แรงงาน พ.ศ.2541 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 การคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเลนอกจากที่กำหนดไว้ใน กฎกระทรวงนี้ ให้เป็นไปตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกัน เว้นแต่การคุ้มครองแรงงานตาม

บทบัญญัติหมวด 1 บททั่วไปตั้งแต่มาตรา 7 ถึงมาตรา 21 หมวด 8 ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงานตั้งแต่มาตรา 100 ถึงมาตรา 107 หมวด 12 การยื่นคำร้องและการพิจารณา คำร้องตั้งแต่มาตรา 123 ถึงมาตรา 125 หมวด 13 กองทุนสงเคราะห์ลูกจ้างเฉพาะมาตรา 134 และ มาตรา 135 หมวด 147 พนักงานตรวจแรงงาน ตั้งแต่มาตรา 139 ถึงมาตรา 142 และหมวด 15 การส่ง หนังสือมาตรา 143 ให้นายจ้างและลูกจ้างปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541

ข้อ 2 กฎกระทรวงนี้มีให้ใช้บังคับแก่

2.1 งานประมงทะเลที่มีจำนวนลูกจ้างน้อยกว่ายี่สิบคน เว้นแต่ข้อกำหนด เกี่ยวกับการจ่ายค่าจ้างตามข้อ 7 และข้อ 8 ให้ใช้บังคับแก่งานประมงที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป

2.2 เรือประมงที่ไปดำเนินการประจําอยู่นอกราชอาณาจักรติดต่อกันตั้งแต่ หนึ่งปีขึ้นไป

ข้อ 3 ในกฎกระทรวงนี้

“งานประมง” หมายความว่า งานหรือการกระทำใด ที่เกี่ยวกับการทำ ประมงในทะเลโดยใช้เรือประมง

“เรือประมง” หมายความว่า เรือที่ใช้สำหรับการทำประมงในทะเล

“นายจ้าง” หมายความว่า รวมถึง เจ้าของเรือประมงซึ่งใช้หรือยอมให้บุคคลอื่น ใช้เรือประมงนั้นทำงานประมงทะเลเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์กัน แต่มิได้หมายความว่ารวมถึงเจ้าของ เรือประมงซึ่งใช้ให้ผู้อื่นเช่าเรือประมงเพื่อประกอบกิจการ โดยตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

“ค่าจ้าง” หมายความว่า รวมถึง ส่วนแบ่งที่นายจ้างตกลงจ่ายให้แก่ลูกจ้างตาม มูลค่าของสัตว์น้ำที่จับได้

ข้อ 4 ห้ามมิให้นายจ้างรับเด็กอายุต่ำกว่าสิบหกปีทำงานในเรือประมงเว้นแต่เด็ก นั้นอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีและบิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครองของเด็กนั้นทำงานอยู่ในเรือประมงนั้น ด้วย หรือบิดาบิดาหรือมารดาหรือผู้ปกครองของเด็กนั้นให้ความยินยอมเป็นหนังสือ

ข้อ 5 ให้นายจ้างจัดทำทะเบียนลูกจ้างเป็นภาษาไทยและเก็บไว้ ณ สถานที่ทำงาน ของนายจ้างเพื่อให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ และให้ส่งสำเนาทะเบียนลูกจ้างให้อธิบดีหรือผู้ ซึ่งอธิบดีมอบหมายภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่เริ่มจ้างลูกจ้างเข้าทำงานทะเบียนลูกจ้างตาม วรรคหนึ่งให้เป็นไปตามแบบ คร. ท้ายกฎกระทรวงนี้

5.1 ให้นายจ้างเก็บรักษาทะเบียนลูกจ้างไว้ไม่น้อยกว่าสองปีนับแต่วันสิ้นสุด การจ้างลูกจ้างแต่ละราย

5.2 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรายการในทะเบียนลูกจ้าง ให้นายจ้างแก้ไขเพิ่มเติมทะเบียนลูกจ้างให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่มีการเปลี่ยนแปลงและแจ้งมีการเปลี่ยนแปลงให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง

ข้อ 6 ให้นายจ้างจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานในวันหยุดเป็นภาษาไทยและเก็บไว้ ณ สถานที่ทำงานของนายจ้าง เพื่อให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ และอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

1. ชื่อตัวและชื่อสกุล
2. ตำแหน่งหน้าที่ในงานประมงทะเล
3. อัตราและจำนวนค่าจ้าง ค่าทำงานในวันหยุด และประโยชน์อย่างอื่นที่

นายจ้างตกลงจ่ายให้แก่ลูกจ้าง

เมื่อมีการจ่ายค่าจ้างให้กับลูกจ้าง ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างลงลายมือชื่อในเอกสารประกอบตามวรรคหนึ่งไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่นายจ้างจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานในวันหยุดให้แก่ลูกจ้าง โดยการโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากในธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่น ให้ถือว่าหลักฐานการโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากของลูกจ้างเอกสารการจ่ายเงินดังกล่าว

ให้นายจ้างเก็บรักษาเอกสารตามวรรคหนึ่งไว้ไม่น้อยกว่าสองปีนับแต่วันจ่ายเงินดังกล่าว

ข้อ 7 ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องว่านายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงนี้ หรือมีข้อพิพาทแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ หรือมีการฟ้องร้องคดีให้นายจ้างเก็บรักษาทะเบียนลูกจ้างและเอกสารเกี่ยวกับการจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานในวันหยุดไว้จนกว่าจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาถึงที่สุดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

ข้อ 8 ให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานในวันหยุดให้ถูกต้องและตามกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

1. ในกรณีที่มีการคำนวณค่าจ้างเป็นรายเดือน รายวัน รายชั่วโมง หรือเป็นระยะเวลาอย่างอื่นที่ไม่เกินหนึ่งเดือน หรือตามผลงานโดยคำนวณเป็นหน่วย ให้จ่ายเดือนหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งครั้ง เว้นแต่จะมีการตกลงกันเป็นอย่างอื่นที่เป็นประโยชน์แก่ลูกจ้าง
2. ในกรณีที่มีการคำนวณค่าจ้างนอกเวลา (1) ให้จ่ายตามกำหนดเวลาที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกัน
3. ค่าทำงานในวันหยุด ให้จ่ายเดือนหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งครั้ง

ข้อ 9 ในกรณีที่นายจ้างผิดนัดในการจ่ายค่าจ้างและค่าทำงานในวันหยุดให้นายจ้างจ่ายดอกเบี้ยแก่ลูกจ้างในระหว่างผิดนัดร้อยละสิบห้าต่อปี

ถ้านายจ้างจงใจผิดนัดในการจ่ายเงินตามวรรคหนึ่งโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรเมื่อพ้นกำหนดเวลาเจ็ดวันนับแต่วันถึงกำหนดจ่าย นายจ้างจะต้องจ่ายเงินเพิ่มให้แก่ลูกจ้างร้อยละห้าของเงินที่ค้างชำระทุกระยะเวลาเจ็ดวัน

ถ้านายจ้างพร้อมที่จะชำระเงินตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง และได้นำเงินนั้นไปมอบไว้แก่พนักงานตรวจแรงงานท้องที่ที่ทำสัญญาจ้างหรือที่นายจ้างมีภูมิลำเนาเพื่อจ่ายให้แก่ลูกจ้างการจ่ายดอกเบี้ยหรือเงินเพิ่มสำหรับจำนวนดังกล่าวให้เป็นอันระงับตั้งแต่วันที่นายจ้างนำเงินนั้นไปมอบไว้

ข้อ 10 ให้นายจ้างจัดวันหยุดประจำปีหนึ่งไม่น้อยกว่าสามสิบวัน โดยได้รับค่าจ้าง ทั้งนี้ ให้นายจ้างเป็นผู้กำหนดล่วงหน้า

ถ้านายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในวันหยุดประจำปีตามวรรคหนึ่ง ให้นายจ้างจ่ายค่าทำงานในวันหยุดแก่ลูกจ้างเพิ่มขึ้นอีกไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าของค่าจ้างในส่วนที่คำนวณจ่ายตามระยะเวลา

ข้อ 11 ลูกจ้างมีสิทธิลาป่วยได้เท่าที่ป่วยจริงและให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างในวันลาป่วยเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดเวลาที่ลา แต่ปีหนึ่งต้องไม่เกินสามสิบวันทำงาน

ข้อ 12 ในกรณีที่ลูกจ้างตกค้างอยู่ในต่างประเทศเนื่องจากการทำงานให้นายจ้าง ให้นายจ้างจ่ายเงินให้แก่ลูกจ้างไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบของค่าจ้าง ในส่วนที่คำนวณจ่ายตามระยะเวลาตลอดเวลาที่ลูกจ้างไม่ได้ทำงาน

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับถ้านายจ้างได้แจ้งเป็นหนังสือต่อหน่วยงานราชการ ที่รับผิดชอบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ลูกจ้างต้องไปตกค้างอยู่ในต่างประเทศ โดยนายจ้างแสดงเจตนาพาลูกจ้างทั้งหมดกลับภูมิลำเนาของลูกจ้าง และออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับ

ข้อ 13 ให้นายจ้างหรือจัดการหรือออกค่าใช้จ่ายในทางเดินทางกลับภูมิลำเนาของลูกจ้างในกรณีดังต่อไปนี้

1. เรืออัปปางหรือไม่อาจใช้การได้โดยสิ้นเชิง
2. ลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน
3. นายจ้างบอกเลิกสัญญาจ้างก่อนครบกำหนดอายุสัญญา หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในสัญญาจ้างโดยนายจ้างไม่ยินยอม

4. สัญญาจ้างครบกำหนดในระหว่างเวลาที่ลูกจ้างทำงานอยู่ในที่อื่นอันมิใช่สถานที่ทำสัญญาจ้าง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดแรงงานเด็กมาใช้กับงานวิจัย เนื่องจากเด็กพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย ส่วนใหญ่ไปเป็นแรงงานเด็ก เนื่องจากความยากจน ต้องการมีรายได้ และตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ทำให้เด็กยอมทำงานแบกของหนัก งานเสี่ยงอันตราย ซึ่งขาดอุปกรณ์ป้องกัน และมีค่าจ้างน้อยกว่าผู้ใหญ่

6. แนวคิดสิทธิเด็ก

อัจฉรา นายกุล (2546 : 78) กล่าวถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยทุกประเทศในโลกได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศโซมาเลียและสหรัฐอเมริกา เด็กมีสิทธิในการมีชีวิต การได้รับการดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ ความรัก การเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคมในการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด การศึกษา การมีชีวิตที่ถูกต้อง ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ได้รับรองเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2535 และมีผลการบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2535 มีจำนวนทั้งสิ้น 54 ข้อ สามารถจัดแบ่งสาระสำคัญออกเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

6.1 สิทธิที่จะอยู่รอด

เด็กมีสิทธิในการมีชีวิต การได้รับการดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ ความรัก การเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคมในการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด การศึกษา การมีชีวิตที่ถูกต้อง กล่าวคือ

ข้อ 6 “รัฐภาคียอมรับว่า เด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต รัฐภาคี จะประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ให้มีการอยู่รอดและพัฒนาของเด็ก”

ข้อ 7 “เด็กจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังการเกิด และมีสิทธิที่จะมีชื่อ นับแต่เกิดและสิทธิที่จะได้สัญชาติเท่าที่เป็นไปได้ สิทธิที่จะได้รู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากบิดา มารดาคน รัฐภาคีจะประกันให้การปฏิบัติตามสิทธิเหล่านี้ตามกฎหมายภายใน และพันธกรณีของรัฐภาคี ที่มีอยู่ภายใต้ตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีเด็กตกอยู่ในสถานะไร้สัญชาติ ในกรณีที่มีการตัดอัตลักษณ์บางอย่างหรือทั้งหมดของเด็กออกไปโดย ไม่ชอบด้วยกฎหมาย รัฐภาคีจะให้ความช่วยเหลือและความคุ้มครองตามสมควร เพื่อให้อัตลักษณ์ของเด็กกลับมาโดยเร็ว”

ข้อ 9 “รัฐภาคีจะประกันว่าเด็กจะไม่ถูกแยกจากบิดามารดาโดยขัดกับความประสงค์ของบิดามารดา เว้นแต่ในกรณีที่หน่วยงานที่มีอำนาจซึ่งอาจถูกทบทวนโดยทางศาล

จะกำหนดตามกฎหมายและวิธีพิจารณาที่ใช้บังคับอยู่ว่า การแยกเช่นนี้จำเป็นเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก การกำหนดเช่นนี้อาจจำเป็นในกรณีเฉพาะ เช่น กรณีเด็กถูกกระทำโดยมิชอบ ถูกทอดทิ้ง ละเลยโดยบิดามารดา

6.2 สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง

เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการถูกเลือกปฏิบัติ จากการถูกล่วงละเมิด สิทธิ ถูกกลั่นแกล้งรังแก ทอดทิ้ง คุ้มครองเด็กที่ไม่มีครอบครัว เด็กลี้ภัย เด็กพิการ แรงงานเด็ก การเอาเปรียบความเป็นส่วนตัวของเด็ก กล่าวคือ

ข้อ 2 “รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใดๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว ภาษา เพศ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติพันธุ์หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิด หรือ สถานะอื่นของเด็ก หรือ บิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง เพื่อประกันว่าเด็กได้รับความคุ้มครองจากการถูกเลือกปฏิบัติ หรือ การลงโทษทุกรูปแบบบนพื้นฐานของสถานภาพ กิจกรรม ความคิดเห็นที่แสดงออก ความเชื่อของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมายหรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก”

ข้อ 3 “ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวแก่เด็กไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคม สงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาสนา ศีลธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร องค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงลำดับแรก รัฐภาคีรับที่จะให้มีการประกันคุ้มครอง ดูแลแก่เด็กเท่าที่จำเป็นสำหรับความอยู่ดีของเด็ก โดยคำนึงถึงสิทธิ หน้าที่ของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย และ เพื่อการนี้จะดำเนินมาตรการทางนิติบัญญัติ และ บริหารที่เหมาะสมทั้งปวง รัฐภาคีจะประกันว่าสถาบัน การบริการ และการอำนวยความสะดวกที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการดูแลหรือคุ้มครองเด็กนั้นจะเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้โดยหน่วยงานที่มีอำนาจโดยเฉพาะในด้านความปลอดภัย สุขภาพ และในเรื่องจำนวนและความเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ”

6.3 สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา

เด็กมีสิทธิที่จะได้เล่นและพักผ่อน มีส่วนร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม คือ การศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน การรับข่าวสาร สิทธิที่จะได้ มีมาตรฐานความเป็นอยู่พอเพียงกับการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ ความรู้สึนึกคิด ศิลธรรม และสังคม กล่าวคือ

ข้อ 5 “รัฐภาคีจะเคารพต่อความรับผิดชอบ สิทธิ หน้าที่ของบิดามารดา หรือ สมาชิกของครอบครัวขยาย หรือชุมชน ซึ่งกำหนดไว้โดยขนบธรรมเนียมในท้องถิ่นหรือของผู้ปกครองตามกฎหมาย ในอันที่จะให้แนวทางและการแนะแนวตามที่เหมาะสมในการใช้สิทธิ

ของเด็กตามที่อนุสัญญาฯนี้ให้การรับรอง ในลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่พัฒนาตามวัยของเด็ก”

ข้อ 10 “ภายใต้ข้อ 9 วรรค 1 คำร้องของเด็ก หรือบิดามารดาที่จะเดินทางเข้าหรือออกนอกรัฐภาคี เพื่อวัตถุประสงค์ของการกลับไปอยู่ร่วมกันใหม่เป็นครอบครัว จะได้รับการดำเนินการโดยรัฐภาคีในลักษณะที่เป็นคุณ มีมนุษยธรรมและรวดเร็ว การยื่นคำร้องดังกล่าวจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้ร้องและสมาชิกในครอบครัว”

ข้อ 11 “รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการต่างๆที่จะหยุดยั้งการโยกย้ายเด็กและการไม่ส่งเด็กกลับคืนประเทศโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้รัฐภาคีจะส่งเสริมให้มีการจัดทำความตกลงทวิภาคี หรือพหุภาคี หรือการภาคยานุวัติความตกลงที่มีอยู่”

ข้อ 12 “รัฐภาคีจะประกันแก่เด็กที่สามารถมีความคิดเห็นเป็นของตนเองได้แล้ว ซึ่งสิทธิ ที่จะแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นโดยเสรีในทุกๆเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กทั้งนี้ความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะได้รับการพิจารณาตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็ก”

6.4 สิทธิที่จะมีส่วนร่วม

เด็กมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทุกเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กมีบทบาทในชุมชน มีเสรีภาพในการติดต่อ การแสดงทัศนะของเด็กจะต้องมีการให้ความสำคัญอย่างเหมาะสมกล่าวคือ

ข้อ 1 “เพื่อความมุ่งประสงค์แห่งอนุสัญญาฯนี้ เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคน ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น”

ข้อ 4 “รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวง ทั้งด้านนิติบัญญัติบริหาร และด้านอื่นเพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญาฯนี้ได้ให้การยอมรับ ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมนั้น รัฐภาคีจะกำหนดมาตรการเช่นว่านั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ ภายในกรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศเมื่อจำเป็น”

ข้อ 12 “รัฐภาคีจะประกันแก่เด็กที่สามารถมีความคิดเห็นเป็นของตนเองได้แล้ว ซึ่งสิทธิ ที่จะแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นโดยเสรีในทุกๆเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก ทั้งนี้ความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะได้รับการพิจารณาตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็ก”

ข้อ 13 “เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา ได้รับ หรือ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกลักษณะ ไม่ถูกจำกัดโดยเขตแดน ไม่ว่าจะโดยวาจา หรือ ลายลักษณ์อักษร การตีพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือผ่านสื่ออื่นใดตามที่เด็กเลือก การใช้สิทธิดังกล่าวนี้อาจอยู่ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ แต่ข้อจำกัดเหล่านี้ต้องเป็นข้อจำกัดเช่นที่บัญญัติตามกฎหมาย และ เช่นที่จำเป็นเท่านั้น”

กุลพล พลวัล (2547 : 272) กล่าวถึงสิทธิเด็กไว้ดังนี้ เด็กทุกคนจะได้รับการคุ้มครองจากครอบครัวสังคมและรัฐ ในฐานะที่เป็นผู้เยาว์ ทั้งนี้ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงนำมาซึ่งการจัดให้มีมาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองเด็ก นอกเหนือไปจากการจัดให้มีมาตรการต่างๆ ที่รัฐภาคีจำเป็นต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้สิทธิต่างๆ ได้ตามบทบัญญัติบ่อยครั้ง ที่รายงานของรัฐภาคีได้ให้ความสำคัญแก่ภาระหน้าที่ดังกล่าวไม่เท่าที่ควร และให้ข้อมูลไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าเด็กๆ ได้รับสิทธิต่างๆ ในการคุ้มครองเป็นพิเศษดังกล่าวข้างต้น

ในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่ง เด็กย่อมได้รับประโยชน์จากสิทธิของพลเมืองทั้งปวง ในการกำหนดสิทธิต่างๆ โดยมีแนวความคิดที่ว่าจะต้องให้ความคุ้มครองแก่เด็กมากกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในชีวิต การลงโทษประหารชีวิตเด็กที่กระทำผิดอาญา ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี จึงเป็นสิ่งต้องห้าม ในทำนองเดียวกัน ในกรณีที่มีการจำกัดเสรีภาพโดยอำนาจของกฎหมาย ผู้เยาว์ที่จำเป็นต้องหาในคดีอาญาจะต้องถูกแยกขังออกจากผู้ใหญ่ และจะต้องนำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเด็กที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำผิดจะต้องนำไปสู่ระบบฟื้นฟูความประพฤติ ซึ่งจะต้องแบ่งแยกจากการฟื้นฟูความประพฤติตามความเหมาะสม แก่วัยและสถานะตามกฎหมายของเด็กแต่ละคน จุดมุ่งหมายของการให้การอุปถัมภ์เพื่อการปรับปรุงความประพฤติและกลับเนื้อกลับตัวเข้าสู่สังคมในกรณีอื่นๆ ซึ่งเด็กได้รับการคุ้มครองโดยข้อจำกัดของบางประการที่สามารถทำได้หรืออนุญาตให้มีการจำกัดได้ หรือโดยสิทธิที่ได้รับการยอมรับ ตัวอย่างเช่น สิทธิในการจัดพิมพ์เผยแพร่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคดีทั่วไปก็อาจมีข้อยกเว้นได้ ในกรณีเพื่อผลประโยชน์ของผู้เยาว์ สิทธิที่จะได้รับมาตรการพิเศษในการคุ้มครองนั้น จะให้แก่เด็กทุกคนเนื่องจากการมีฐานะเป็นผู้เยาว์ แต่ไม่ได้ระบุอายุที่เด็กได้กลายเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ รัฐภาคีเป็นผู้กำหนดเองโดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสภาพสังคมและมโนธรรมภายในภาครัฐนั้นๆ และเพื่อให้ความเคารพแก่เรื่องนี้ รัฐภาคีควรชี้ให้เห็นว่าอายุของเด็กซึ่งมีสิทธิทำงานรับจ้างได้ตามกฎหมาย และอายุของเด็กที่จะได้รับการปฏิบัติเหมือนผู้ใหญ่ภายใต้กฎหมายแรงงานนั้น เด็กควรได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สินหรือแหล่งกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีสัญชาติของรัฐนั้นๆ กับเด็กที่เป็นคนต่างด้าวหรือระหว่างบุตรชอบด้วยกฎหมายกับบุตรนอกสมรส การให้หลักประกันแก่เด็กในการได้รับการคุ้มครองที่จำเป็นนี้ เป็นหน้าที่ของครอบครัว สังคมและรัฐนั้นๆ หน้าที่เบื้องต้น คือ ครอบครัว ซึ่งแปลความหมายอย่างกว้างได้ว่ารวมถึงบุคคลทุกคนที่ประกอบกันเป็นครอบครัวในสังคมนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาที่จะก่อให้เกิดสภาพการณ์ต่างๆ ในอันที่จะส่งเสริมการพัฒนาการบุคลิกภาพของเด็กได้อย่างกลมกลืน และทำให้เด็กสามารถใช้สิทธิต่างๆ

นอกจากนั้น กรณีที่บิดามารดาหรือครอบครัวทำผิดหน้าที่ของตนอย่างร้ายแรงมีการกดขี่เด็กหรือทอดทิ้งเด็ก รัฐควรเข้าไปแทรกแซงโดยการจำกัดอำนาจปกครองของบิดามารดาและเด็กควรถูกนำแยกออกจากครอบครัวในเมื่อมีความจำเป็นตามสถานการณ์ ถ้าการสมรสสิ้นสุดลงควรมีมาตรการต่างๆ ติดตามมา ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กด้วย ให้การคุ้มครองที่จำเป็นเท่าที่จะสามารถทำได้ และให้หลักประกันในความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างเด็กกับพ่อแม่

ผู้วิจัยนำแนวคิดด้านสิทธิเด็กมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิจัย เนื่องจากเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ได้รับการดูแลและคุ้มครองไม่ครบถ้วนหรือสมควรกับสิทธิที่เด็กควรจะได้รับ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลเสียต่อพัฒนาการของเด็กพลัดถิ่นกลุ่มนี้

7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า (2550) ศึกษาเรื่องการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กแรงงานพม่า กรณีศึกษาพื้นที่ แม่สอด มหาชัย และคุระบุรี ผลที่ได้จากการศึกษา คณะผู้วิจัยพบว่ารัฐบาลจะออกกระเปาะเปิดโอกาสให้กับเด็กแรงงานข้ามชาติทั้งที่ถูกและผิดกฎหมาย ได้รับโอกาสในการเข้าถึงการบริการการศึกษาของรัฐ แต่ในนโยบายดังกล่าว ยังขาดรายละเอียดในการตอบสนองต่อการจัดการการศึกษาที่เข้าถึงคนเหล่านั้นในทางปฏิบัติ ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งนั้นมาจากการที่รัฐบาลไทยไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานใดๆ ที่ตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อให้การสนับสนุน และทำการศึกษาวิจัยในประเทศในเรื่องการจัดการศึกษาของเด็กต่างชาติ รวมทั้งการที่ขาดระบบฐานข้อมูลของเด็กแรงงานข้ามชาติที่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำมาประเมินการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ ไม่มีการซักซ้อม ทำความเข้าใจ และเตรียมความคิดของผู้บริหารและครูในโรงเรียนของรัฐ เพื่อให้เข้าใจนโยบาย บทบาท ภารกิจ และเป้าหมายต่างๆ ไม่มีการพัฒนาหลักสูตร ที่สามารถตอบสนองต่อชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ไม่มีคำแนะนำและส่งเสริมให้จัดทำตำราเรียนและรับสมัครอาสาสมัครครูผู้สอนชาวพม่า เพื่อช่วยให้นักเรียนของเด็กในช่วงเริ่มต้นสามารถปรับตัวได้ ไม่มีแนวทางการสื่อสารที่โรงเรียนควรดำเนินการเพื่อสร้างบรรยากาศความเข้าใจกับชุมชนรอบข้าง นอกจากนี้รัฐยังมีทัศนคติไม่ค่อยไว้วางใจต่อโรงเรียนที่จัดการศึกษานอกระบบและจำเป็นต้องควบคุมด้วยการขึ้นทะเบียนโรงเรียนเหล่านั้นก่อนที่รัฐจะให้การสนับสนุนจากผลการศึกษาที่พบนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความฉาบฉวยในแนวคิดและการจัดการในประเทศเรื่องการศึกษาเด็กต่างชาติของรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าแปลกใจเพราะปัญหาของกระบวนการจัดการศึกษาของเด็กไทย สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการพัฒนามนุษย์ของรัฐบาลไทยมาโดยตลอด ถ้ารัฐมองหาประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมาและเปิดใจกว้างแล้วจะพบว่า การศึกษาที่จัดโดยโรงเรียนนอกระบบ จะเป็นคำตอบที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กแรงงานข้ามชาติ มีโอกาสเข้าถึง

การศึกษาในรูปแบบต่างๆ โดยที่รัฐไม่ต้องใช้กลไกของตนที่แบกภาระที่เกินขีดความสามารถอยู่แล้วไปดำเนินการ

ศุภางค์ จันทวานิช และคณะ (2550) ศึกษาเรื่องแรงงานเด็กภาคประมง ต่อเนื่องประมง เกษตรกรรม และคนรับใช้ในบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแรงงานเด็ก 643 คน เป็นเด็กในงานประมง 111 คน งานต่อเนื่องประมง 303 คน งานรับใช้ในบ้าน 120 คน และงานเกษตร 109 คน ในจำนวน 643 คน ผู้วิจัยตัดสินว่าเป็นแรงงานเด็กทั่วไป 461 คน (ร้อยละ 71.1) ส่วนที่เหลือ 182 คน (ร้อยละ 28.3) ถือเป็นแรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม มีเด็กชายอยู่ในงานที่ไม่เหมาะสม ถึงร้อยละ 21 ในขณะที่มีเด็กหญิงร้อยละ 7.3 เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในงานที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 5.59 และอายุเกิน 15 ปี ในงานที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 22.7

ข้อมูลจากสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แรงงานเด็กไทยอายุ 15-18 ปี ที่จดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมายมีจำนวน 4,715 คน ประมาณการการใช้แรงงานเด็กในจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งแรงงานเด็กไทยและแรงงานเด็กต่างชาติ ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายนั้น มีไม่ต่ำกว่า 20,000 คน จากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแรงงานเด็กทั้งหมด 643 คน นักวิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัดสินว่าเป็นแรงงานเด็กทั่วไปร้อยละ 71.70 และเป็นแรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 28.30 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างเชื้อชาติมอญมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือไทยและพม่า ถ้าแบ่งเด็กตามการตัดสินใจของนักวิจัย พบว่า เด็กต่างชาติและเด็กไร้สัญชาติเป็นแรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 97.25 ซึ่งมีจำนวนมากกว่าเด็กไทยซึ่งอยู่ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมร้อยละ 2.75 กลุ่มตัวอย่างแรงงานประมงและต่อเนื่องประมงส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 15-17 ปี คนรับใช้ในบ้านส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 13-14 ปี และเกษตรกรอยู่ในช่วงอายุ 9-12 ปี กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานต่างชาติส่วนใหญ่จะเข้ามาอาศัยในประเทศไทยแล้วไม่ต่ำกว่า 24 เดือน และมีจำนวนครึ่งหนึ่งที่ไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพ่อแม่เป็นผู้เลี้ยงดูในช่วงระยะแรกของชีวิต และยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่และ/หรือแม่ของตน โดยเอกสารแสดงตนของแรงงานต่างชาติส่วนใหญ่มักเก็บอยู่กับนายจ้าง ส่วนแรงงานไทยมักเก็บไว้เองและ/หรือเก็บกับพ่อแม่ ในแง่สถานภาพการศึกษา แรงงานประมงและต่อเนื่องประมงเกือบทั้งหมดจะทำงานอย่างเดียว แต่ถ้าเป็นแรงงานเกษตรและรับใช้ในบ้านจะได้รับการศึกษาอยู่ และจำทำงานนอกเวลาเรียนหรือในช่วงวันหยุด

ในแง่สภาพการทำงาน เด็กส่วนใหญ่เริ่มทำงานได้ไม่เกิน 2 ปี การตัดสินใจเข้าทำงานมาจากตัวของเด็กเอง มีการชักจูงโดยนายหน้าเพียงร้อยละ 5.9 ส่วนเด็กที่ทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมส่วนใหญ่เริ่มทำงานโดยการตัดสินใจของญาติและการตัดสินใจของตนเองด้วย

นอกจากนั้นยังได้งานโดยการหางานของญาติพี่น้อง เหตุผลหลักของเด็กทั้งสองกลุ่มเข้าสู่ระบบการทำงานก็คือเพื่อช่วยเหลือครอบครัวและตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ เหตุผลอื่นๆ ได้แก่ ความอยากมีเงินเก็บ อยากมีรายได้พิเศษ และต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลักษณะงานเป็นการจ้างรายวันเป็นส่วนใหญ่ แต่เด็กที่ทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมมักต่ำกว่าจ้างเป็นรายเดือน รายคาบ แรงงานเด็กปกติได้ค่าจ้างน้อยกว่าคือประมาณไม่เกิน 1,000 บาท ต่อเดือน แต่แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมได้สูงถึง 4,000 – 5,000 บาทขึ้นไป (รวมร้อยละ 17.7) อย่างไรก็ตามเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานทุกวัน แต่ทำงานเป็นบางวัน เมื่อพิจารณาจากค่าแรงเป็นรายวันแล้วเด็ก ร้อยละ 73 ได้เงินน้อยกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของจังหวัดสมุทรสาคร (ก่อน 1 ม.ค.2549 คือ 181 บาท และตั้งแต่ 1 ม.ค. 2549 คือ 184 บาท) นอกจากค่าจ้างแล้ว เด็กโดยรวมได้สวัสดิการอื่นๆ ตามลำดับจากมากไปหาน้อยโดยไม่จำกัด คือ อาหาร เงินโบนัส หรือได้หลายๆ อย่าง และมีเด็กถึงร้อยละ 47.58 ที่ไม่ได้รับสวัสดิการเลยทั้งที่เป็นแรงงานเด็กปกติ และแรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม เด็กส่วนใหญ่ทำงานในเวลาช่วงกลางวันและมีเวลาพักผ่อนแรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมส่วนมากทำงานเกิน 10 ชั่วโมงต่อวัน ที่พักและที่ทำงานอยู่ไม่ไกลกัน เมื่อมีปัญหาที่เกิดจากการทำงานเด็กทั้งสองกลุ่มมักปรึกษากับครอบครัว เด็กมักสงวนใจให้ครอบครัวดูแล ในแง่ความพึงพอใจต่องานและต่อนายจ้าง เด็กทั้งสองกลุ่มมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง แต่แรงงานเด็กปกติมีความพึงพอใจมากต่องาน ต่อนายจ้างและค่าจ้างสูงถึงร้อยละ 32 – 34 ในขณะที่แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมความพึงพอใจระดับมาเพียงร้อยละ 6 – 9 เท่านั้น แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมจึงอยากย้ายงานมากกว่าแรงงานเด็กปกติ นอกจากนั้นเด็กกลุ่มนี้ยังมีความคาดหวังที่จะศึกษาต่อน้อยและคิดจะมีครอบครัวน้อยมาก

ความยากลำบากของการทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม งานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมโดยปกติ ได้งานที่เกี่ยวกับสิ่งเสพติด งานที่ผิดกฎหมายหรือศีลธรรม ในการวิจัยในจังหวัดสมุทรสาครไม่พบเด็กทำงานเกี่ยวกับสิ่งเสพติดในกลุ่มตัวอย่าง มีเด็กที่ถูกบังคับให้เด็กขายบริการทางเพศหรือถูกกล่าวหาจนอาจารย์เพียงร้อยละ 3.2 มีเด็กทำงานในเวลาเรียน และเด็กที่ถูกล่อลวงบังคับให้ทำงานบ้างไม่มากนัก ส่วนใหญ่งานในรูปแบบที่เลวร้ายเป็นงานแบกของหนัก (ร้อยละ 8.2) และถูกละเมิดมากที่สุด (ร้อยละ 31.2) ลักษณะของถูกละเมิดเป็นการด่าทอว่าร้าย บังคับให้ทำงานเกินเวลาหรือทำร้ายทุบตี ซึ่งเกิดขึ้นกับเด็กทั้งสองกลุ่มในปริมาณใกล้เคียงกัน

ชั่วโมงการทำงานที่ทำให้แรงงานเด็กต้องพบความยากลำบาก คือ งานประมงและต่อเนื่องประมง ซึ่งต้องทำงานกลางคืน และทำงานต่อเนื่องเกิน 4 ชั่วโมงโดยไม่ได้พัก การเอารัดเอาเปรียบแรงงานเด็กมีไม่มากนัก เพียงหนึ่งในห้าของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่หักเพื่อเป็นค่าดำเนินการจดทะเบียนสำหรับแรงงานเด็กต่างชาติ การพักผ่อนค่าจ้างก็มีน้อยมาก ในแง่สุขภาพ

อนามัย เด็กทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ไม่ค่อยเจ็บป่วยและไม่ได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน อย่างไรก็ตาม แรงงานเด็กที่ทำงานในรูปแบบไม่เหมาะสมมีสัดส่วนการเจ็บป่วยจากการทำงานถึงครึ่งหนึ่งของเด็กในกลุ่มนี้ทั้งหมด แรงงานเด็กในกิจการประมงอยู่ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ กิจการต่อเนื่องประมง ในงานทั้งสองประเภทนี้ มีการจ้างแรงงานเด็กต่างชาติมาก เด็กต้องแบกของหนักและลากอวน ทำความสะอาดเรือ คัดปลาแช่น้ำแข็ง ในกิจการต่อเนื่องประมง เด็กต้องแกะกุ้ง ล้างปลา ลอกหมึก ขนถ่ายของที่แปปลา ตาก คั้ม หรือปอกสัตว์น้ำ เด็กไม่ค่อยได้อุปกรณ์ป้องกันนอกจากถุงมือ มีด กรรไกร ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับทำงานมากกว่า อุปกรณ์ป้องกัน สำหรับแรงงานเด็กในงานรับใช้ในบ้าน มีเด็กที่ทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมเพียง 3 ราย สภาพงานคือต้องยกของหนัก และถูกนายจ้างลวนลาม ส่วนแรงงานเด็กในรูปแบบไม่เหมาะสมในงานเกษตรมี 7 ราย ถูกนายจ้างค่าทุบตีบ้าง หรือทำงานที่ต้องใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง โดยไม่มีอุปกรณ์ป้องกัน อาจกล่าวได้ว่าปัญหาการใช้แรงงานเด็กในสองอาชีพหลังนี้ไม่น่าเป็นห่วงนัก

ในแง่สาเหตุที่ทำให้แรงงานเด็กต้องเข้าสู่การทำงาน ได้พบว่าเป็นสาเหตุจากความยากจน คือ ความต้องการรายได้และตอบแทนบุญคุณพ่อแม่มากที่สุด สำหรับเด็กทั้งสองกลุ่มสาเหตุเกี่ยวกับการขาดโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับเกิดกับเด็กต่างชาติมากที่สุด ความต้องการลดต้นทุนของนายจ้าง ไม่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้จ้างแรงงานเด็ก เพราะเด็กร้อยละ 40 ได้ค่าจ้างต่อวันเกิน 150 บาทอย่างไรก็ตาม มีนายจ้างส่วนหนึ่งที่จ่ายค่าจ้างต่ำ แต่มักเป็นการทำงานในครอบครัวโดยแรงงานเด็กทำงานให้พ่อแม่หรือญาติแล้วได้ค่าขนม จึงไม่ได้ค่าจ้างในความหมายของการจ้างงาน ส่วนสาเหตุการย้ายงานหรืออพยพย้ายถิ่นไปหางานเพื่อให้ได้ค่าจ้างสูงขึ้นก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้แรงงานเด็กเข้าสู่แรงงาน

สำหรับสาเหตุที่ทำให้แรงงานเด็กเข้าสู่รูปแบบการจ้างงานที่ไม่เหมาะสม มีลักษณะคล้ายกับสาเหตุที่ทำให้แรงงานเด็กทั่วๆ ไปตัดสินใจทำงาน นั่นคือความต้องการมีรายได้และตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ทำให้เด็กยอมทำงานแบกของหนักและงานเสี่ยงอันตราย นายจ้างที่ต้องการลดต้นทุนโดยใช้แรงงานเด็กมักเป็นนายจ้างที่ให้เด็กทำงานแบกของหนัก เสี่ยงอันตรายและขาดอุปกรณ์ป้องกันโดยจ่ายค่าจ้างให้เด็กน้อยกว่าผู้ใหญ่ นอกจากนั้นการไม่มีระบบการศึกษาภาคบังคับมีผลอย่างมากทำให้เด็กต้องทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ดังจะพบว่ามีเด็กที่เรียนจบระดับมัธยมศึกษาทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมเพียงร้อยละ 2 แต่มีเด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือทำงานในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมถึงร้อยละ 35 ส่วนเด็กที่อพยพไปหางานทำหรือย้ายงานใหม่มักเข้าสู่รูปแบบที่ไม่เหมาะสมเพราะต้องการได้ค่าจ้างสูงขึ้น

วารสาร วันชนาวิชัย (2548) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร การศึกษาเรื่อง ปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร ตามเกณฑ์ของหลักสิทธิมนุษยชน และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร ศึกษาในเชิงปริมาณ โดยการสุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามจากแรงงานข้ามชาติ ในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 120 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ส่วนใหญ่เป็นสัญชาติพม่ามีสถานภาพเป็นโสด และไม่ได้เรียนหนังสือ แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่อยู่คนเดียว อาชีพเดิมก่อนเดินทางเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา ทำไร่ ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้วประมาณ 4-5 ปี โดยทำงานเป็นแรงงานรับจ้างในอุตสาหกรรมทะเลแช่แข็ง การได้รับค่าจ้างจะรับเป็นรายวัน การเข้ามาในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่เป็นนายหน้าพม่า เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้ามาทำงาน ที่จังหวัดสมุทรสาครประมาณ 2,001-3,000 บาท ส่วนใหญ่ตั้งใจจะทำงานที่จังหวัดนี้ต่อไปอีก 2-3 ปี และแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เก็บเงินรายได้ไว้เอง ไม่มีการส่งเงินหรือสิ่งของกลับไปให้ครอบครัวในประเทศของตนเอง ส่วนปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แรงงานข้ามชาติมีคุณภาพชีวิตต่ำลงเช่นเดียวกันผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตมิได้เปลี่ยนแปลงตามความแตกต่างด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนปีที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย อายุงานที่ทำในปัจจุบัน และลักษณะงาน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ข้อเสนอแนะต่อแรงงานข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติควรได้รับความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของตนเอง ทั้งด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัย ด้านครอบครัว ด้านการทำงาน และด้านสังคม เพื่อให้ทราบถึงสิทธิที่ตนเองจะได้รับ และเป็นที่มาถึงคุณภาพชีวิตที่ดีของ แรงงานข้ามชาติ ข้อเสนอแนะ ต่อนายจ้าง นายจ้างควรได้รับการปลูกจิตสำนึกให้ปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติด้วยความเป็นธรรม รวมทั้งการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานต่อแรงงานข้ามชาติ

ผลงานวิทยานิพนธ์นักศึกษาระดับปริญญาตรี

วิวัฒน์ ว่องวิวัฒน์ไวทยะ (2541) ศึกษาเรื่องการใช้แรงงานเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 : ศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้และการคุ้มครอง แรงงานเด็ก โดยศึกษาประวัติและวิวัฒนาการการใช้และการคุ้มครองแรงงานเด็กในต่าง ประเทศและในประเทศไทย เริ่มต้นจากประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นประเทศแรกที่มีการใช้ และการคุ้มครองแรงงานเด็กและมีอิทธิพลสำคัญต่อการคุ้มครองแรงงานเด็กในประเทศต่างๆ ในระยะเวลาต่อมา รวมถึงการศึกษาการคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายระหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิเด็กและตามมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งการศึกษานี้ได้เน้นความสำคัญมุ่งวิเคราะห์

เปรียบเทียบการคุ้มครองแรงงานเด็กของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและ กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ลาว เวียดนาม เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บรูไน และอินโดนีเซีย โดยแยกหัวข้อการเปรียบเทียบตาม ลักษณะของการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก เช่น การกำหนดอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็กในงาน ประเภทต่างๆ การกำหนดระยะเวลาการทำงาน ของเด็ก เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงข้อดี ข้อด้อย และข้อแตกต่างที่ควรนำมาเพื่อเป็นแนวทาง ในการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กของ ประเทศไทยให้เหมาะสมและสามารถคุ้มครอง แรงงานเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จาก การศึกษาพบว่า การคุ้มครองแรงงานเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ยังไม่ สามารถแก้ไขปัญหาใช้แรงงานเด็กได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากยังมีบทบัญญัติบางประการ ที่ไม่ สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ และมีได้ให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กโดย เท่าเทียมกันในงานบางประเภท เช่น การกำหนดให้สามารถใช้แรงงานเด็กในสถานบริการน้ำมัน เชื้อเพลิงได้ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดไว้ต่ำกว่ามาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและในเรื่อง การตรวจสุขภาพแรงงานเด็กก็ไม่มีกำหนดไว้ นอกจากนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการ การตรวจ แรงงานและบทกำหนดโทษก็ยังไม่เด็ดขาดเพียงพอ โดยเฉพาะในเรื่องมาตรการการ ลงโทษนายจ้าง สำหรับการฝ่าฝืนการใช้แรงงานเด็กก็ไม่มีสภาพการบังคับใช้ที่แน่นอน นายจ้าง อาจหลุดพ้นจากการ ถูกดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายด้วยเพียงปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ตรวจแรงงานเท่านั้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้รวมทั้งออกกฎ กระทรวงเพิ่มเติมเพื่อ กำหนดการคุ้มครองแรงงานเด็กให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การกำหนดให้งานในสถานี บริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นงานอันตรายที่ห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำการกำหนดอายุขั้นต่ำในแต่ละ ประเภทของงานอันตรายให้แตกต่างกันตามความเหมาะสม แต่ละ ช่วงอายุของแรงงานเด็ก การ กำหนดชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กไว้เป็นพิเศษน้อยกว่าชั่วโมง ทำงานของแรงงาน โดยทั่วไป การกำหนดอัตราโทษให้สูงขึ้นหรือเพิ่มมาตรการลงโทษ ในลักษณะ ทักใบอนุญาตโรงงานหรือสั่ง ปิดกิจการเพื่อให้ นายจ้างเกิดความเกรงกลัว ซึ่งจะส่งผล ให้สภาพ การบังคับใช้พระราชบัญญัติ คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 โดยเฉพาะหมวด 4 การใช้แรงงานเด็ก เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กอย่างจริงจังและ สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของ ประเทศไทยในขณะนี้โดยไม่ก่อให้เกิดสภาพการว่างงาน ที่เพิ่มมากขึ้น และยืนอยู่บนหลักการที่ว่า การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงจะเป็นหนทางหนึ่ง ที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ของประเทศไทยในขณะนี้และต่อไปใน อนาคต ทั้งยังจะเป็นการช่วยนำพาประเทศไทยให้สามารถ หลุดพ้นภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจใน ขณะนี้ไปได้อีกประการหนึ่งด้วย

8 ข้อมูลจังหวัดสมุทรสาคร

ข้อมูลจังหวัดสมุทรสาครซึ่งประกอบด้วยข้อมูลด้านประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจทั่วไป กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร (2554) สรุปได้ดังนี้

8.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเล ตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวไว้ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีชุมชนขนาดใหญ่ตั้งอยู่บริเวณปากอ่าวไทย ซึ่งมีชาวจีนนำเรือสำเภาเข้ามาจอดเทียบท่าค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าและพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่า “บ้านท่าจีน” ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2099) ได้โปรดให้ยกฐานะ “บ้านท่าจีน” ขึ้นเป็น “เมืองสาครบุรี” เพื่อเป็นหัวเมืองสำหรับเรียกระดมพลเวลาเกิดสงครามและเป็นเมืองด่านหน้าป้องกันข้าศึกศัตรูที่จะเข้ามาวุ่นวาย บุกเบิกทางทะเล

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้เปลี่ยนชื่อ “เมืองสาครบุรี” เป็น “เมืองสมุทรสาคร” ซึ่งมีความหมายว่า “เมืองแห่งทะเลและแม่น้ำ” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2448) ทรงปฏิรูปการปกครองมีการจัดระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นมณฑลเทศาภิบาล และได้ทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างสรรคความเจริญให้แก่ท้องถิ่น โดยใช้การปกครองรูปแบบสุขาภิบาล จึงได้มีพระบรมราชโองการให้ยกฐานะ “ตำบลท่าฉลอม” เป็น “สุขาภิบาลท่าฉลอม” เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2448 จึงถือได้ว่า สุขาภิบาลท่าฉลอมเป็นสุขาภิบาลที่ตั้งขึ้นในหัวเมืองเป็นแห่งแรกของประเทศไทย

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2456) โปรดเกล้าให้ทางราชการเปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” ทั่วทุกแห่ง ในพระราชอาณาจักร “เมืองสมุทรสาคร” จึงได้เปลี่ยนเป็น “จังหวัดสมุทรสาคร” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จวบจนถึงปัจจุบัน

ส่วนคำว่า “มหาชัย” ที่คนทั่วไปชอบเรียกกันนั้น เป็นชื่อคลองที่สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดให้ขุดคลองถัดจากเมืองธนบุรี เป็นแนวตรงไปออกปากน้ำเมืองสาครบุรี แทนคลองโคกขามที่คดเคี้ยว แต่ยังไม่ทันเสร็จทรงสวรรคตเสียก่อน จนถึงรัชสมัยสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (ขุนหลวงท่ายสระ) โปรดให้ขุดคลองได้เกิดชุมชนขนาดใหญ่ขึ้นชื่อว่า “มหาชัย” จึงเป็นที่นิยมเรียกกันแต่นั้นเป็นต้นมา

8.2 สภาพเศรษฐกิจทั่วไป

จากคำขวัญของจังหวัดที่ว่า “เมืองประมง ดงโรงงาน ลานเกษตร เขตประวัติศาสตร์” สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า จังหวัดสมุทรสาครเป็นเมืองแห่งเศรษฐกิจที่มีศักยภาพทั้งทางด้านการประมง การอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม จากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พบว่า สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสาครมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องเป็นจังหวัด 1 ใน 10 ของประเทศที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูง ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาโดยในปี 2551 จังหวัดสมุทรสาครมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) เท่ากับ 340,816 ล้านบาท เป็นอันดับที่ 6 ของประเทศ (ปี 2550 จังหวัดสมุทรสาครมีมูลค่า GPP เท่ากับ 315,473 ล้านบาท) และประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคน ต่อปี (GPPPer Capita) เท่ากับ 602,374 บาท เป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ รองจากจังหวัดระยอง (ปี 2550 จังหวัดสมุทรสาครมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากับ 564,488 บาท)

สาขาการผลิตที่สำคัญ อุตสาหกรรม

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพเอื้อต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม เนื่องจากอยู่บนเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว ประกอบกับมีโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมต่อการลงทุน จึงมีผู้ประกอบการด้านธุรกิจอุตสาหกรรมให้ความสนใจมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดสมุทรสาครเป็นจำนวนมาก

การเกษตรกรรม

การเกษตร สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่ราบลุ่มสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1-2 เมตร มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่จากทางด้านเหนือไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีคลองชลประทานจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ เพื่อการคมนาคมและเพื่อการชลประทาน ทำให้การใช้ที่ดินครึ่งหนึ่งของจังหวัดเป็นไปเพื่อการเกษตรกรรม

การประมง

จังหวัดสมุทรสาคร มีชายฝั่งทะเลยาว 41.8 กิโลเมตร จึงมีการประกอบอาชีพ ทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพหลัก ผลผลิตจากการประมงทะเลส่วนใหญ่ได้รับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณอ่าวไทย ทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งทะเล

ด้านประเทศเวียดนาม ชาวประมงสมุทรสาคร มีความกระตือรือร้น ในการพัฒนาอาชีพแสวงหา เทคนิคใหม่ๆ อยู่เสมอ ทำให้สมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางการประมงสูงมาก

การปศุสัตว์

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่เหมาะสมกับการทำปศุสัตว์ เนื่องจากเป็นแหล่ง วัตถุดิบอาหารสัตว์ และโรงงานผลิตอาหารสัตว์ที่สำคัญของประเทศ มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ตาม ธรรมชาติ มีโครงข่ายการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว เป็นตลาดสำหรับผู้บริโภค ผู้ประกอบการผลิต อาหารสัตว์และผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ แต่ข้อจำกัดในภาคปศุสัตว์ของจังหวัด คือ พื้นที่จะทำปศุ สัตว์มีจำกัดและราคาแพง แรงงานภาคปศุสัตว์มีน้อย การเลี้ยงสัตว์จำนวนมากอาจจะมีผลกระทบต่อ ชุมชนและสิ่งแวดล้อมทั่วไป ส่งผลให้การเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดเป็นการเลี้ยงแบบรายย่อย และ การทำฟาร์มขนาดเล็กเท่านั้น

การจ้างแรงงานต่างด้าว

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานคนไทย โดยเฉพาะแรงงานในระดับล่าง ซึ่งคนไทยไม่นิยมทำงานในกิจการประมงทะเล กิจการต่อเนื่อง ประมงทะเลและภาคเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากเป็นงานหนัก งานสกปรก และมีกลิ่นเหม็น ระยะเวลาการทำงานไม่แน่นอนเป็นงานที่อยู่กลางแจ้งตากแดด การทำงานไม่เป็นเวลา ขาดความ มั่นคง เป็นงานที่เสี่ยงต่อสารเคมีตกค้างเป็นงานต้องออกทะเลซึ่งหาแรงงานไทยได้ยาก จากสภาพ ปัญหาดังกล่าว ทำให้นายจ้าง/สถานประกอบการต่างๆ ที่ขาดแคลนแรงงานในระดับล่าง มีความ จำเป็นต้องการแรงงานต่างด้าวมาทดแทนเพื่อให้กิจการสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลได้มีมติผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และ กัมพูชา อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว เพื่อรอการส่งกลับและทำงานได้ โดยมีหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการจัดทำระเบียบประวัติ การตรวจสอบสุขภาพ การออกใบอนุญาตทำงาน ตลอดจนการรักษาความมั่นคงของชาติสำหรับงานที่อนุญาตให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองทำ ได้เพียง 2 งาน คือ งานกรรมกร และงานรับใช้ในบ้าน ใน 10 ประเภทกิจการ และตามที่ คณะอนุกรรมการฯ จังหวัดพิจารณาอนุญาต ได้แก่ กิจการประมง กิจการต่อเนื่องประมงทะเล กิจการเกษตรและปศุสัตว์ กิจการโรงสีข้าว กิจการโรงอิฐ กิจการโรงน้ำแข็ง กิจการขนถ่ายสินค้า ทางน้ำ กิจการก่อสร้าง กิจการเหมืองแร่ เหมืองหิน ลูกจ้างครัวเรือนส่วนบุคคล (ผู้รับใช้ในบ้าน) และกิจการอื่นๆ ตามคำแนะนำของอนุกรรมการพิจารณาการทำงานของคนต่างด้าวระดับจังหวัด

ปัจจุบันจังหวัดสมุทรสาคร มีคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร 2 ประเภท คือ คนต่างด้าวเข้าเมืองโดยถูกกฎหมายและหลบหนีเข้าเมือง (ผิดกฎหมาย) รวมทั้งสิ้น 134,568 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 มีนาคม 2553)

นอกจากแรงงานข้ามชาติ (แรงงานต่างด้าว) ที่เป็นผู้ใหญ่แล้วยังมี บุตร หลาน และ ผู้ติดตามแรงงานด้วยซึ่งในที่นี้เรียก “เด็กพลัดถิ่น”

สมพงษ์ สระแก้ว (2550) ผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) สมุทรสาคร ได้กล่าวถึงกลุ่มเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัยไว้ 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก คือ เด็กที่เกิดในประเทศไทย อาจได้รับใบรับรองการเกิดจาก โรงพยาบาลและหรือได้รับใบสูติบัตรจากกรมการปกครอง ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือเทศบาลเมืองสมุทรสาคร กลุ่มนี้บางส่วนได้รับการศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ที่ผ่านมามีเด็ก บางส่วนเข้าสู่การเป็นแรงงานเด็กเนื่องจากขาดความพร้อมในด้านครอบครัว และที่พัก อยู่ไกลจากสถานศึกษา

กลุ่มที่สอง คือ เด็กที่ติดตามพ่อแม่มาอาศัยและเติบโตในประเทศไทย ส่วนหนึ่งได้รับการจดทะเบียนราษฎรต่างด้าว (ทร. 38/1) เมื่อปี พ.ศ.2547 ในขณะที่รัฐบาลไทยมีนโยบายเปิดให้บุคคลต่างด้าวทุกคนใน 3 สัญชาติ ได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา มาขึ้นทะเบียนทั้งหมด กลุ่มที่หนึ่ง และสอง จึงมีตัวตนอยู่ในระบบฐานข้อมูลของกรมการปกครองจำนวน 2,800 คน อีกส่วนหนึ่งไม่สามารถมาขึ้นทะเบียนได้เนื่องจากระยะเวลาจำกัด

กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มเด็กที่อายุไม่ถึง 15 ปี แต่มาจดทะเบียนเป็นอายุที่เกินกว่า 15 ปีโดยอาศัยช่องทางกฎหมายเพื่อสามารถจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานได้ (ตท. 14) กลุ่มนี้มีจำนวนหนึ่งจึงไม่สามารถคาดจำนวนได้

กลุ่มที่สี่ คือ กลุ่มเด็กที่เป็นผู้ติดตามมาภายหลังปี พ.ศ.2547 หรือเดินทางเข้าประเทศไทยตามลำพังไม่มีพ่อแม่ พี่น้อง หรืออาจมีญาติอยู่ที่ประเทศไทย กลุ่มนี้ไม่สามารถจดทะเบียน ทร. 38/1 ได้ ยกเว้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2549 มีการจดทะเบียนระบบประกันตัว อาจมีเด็กส่วนหนึ่งเข้าไปจดทะเบียน เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กโตอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยมีวัตถุประสงค์คือเข้ามาทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ

กลุ่มที่ห้า คือ กลุ่มเด็กอายุระหว่าง 15-18 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานได้ (ตท. 14) แต่อย่างไรก็ตามแรงงานเด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ประสบปัญหาสภาพการจ้าง ถูกบังคับให้เหมาค่าแรง อยู่ในกลุ่มนายจ้างซึ่งเป็นนายหน้าเหมาค่าแรง (Sub – Contractor)

กลุ่มเด็กพลัดถิ่นทั้งหมด 5 กลุ่มนี้ กลุ่มที่น่าเป็นห่วงสำหรับการคุ้มครองเด็ก คือ กลุ่ม ที่ 2-4 แต่กลุ่มที่ 4 มีความเสี่ยงต่อการถูกเลือกปฏิบัติเมื่อถูกจับ และดำเนินคดีเป็นผู้ต้องหาหลบหนีเข้าเมือง เนื่องจากรัฐบาลยังไม่มียุทธศาสตร์ในการดำเนินการเกี่ยวกับสถานการณ์ของเด็กพลัดถิ่นเหล่านี้

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ช่างต้น ทำให้ผู้วิจัยสามารถต่อยอดแนวคิดและแนวคำถามเพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัยในบทต่อไปได้

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Approach) ซึ่งใช้วิธีการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะ คือ

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) รวบรวมเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของรายงานการศึกษาวิจัย ตลอดจนระเบียบปฏิบัติ บันทึกข้อตกลง และนโยบายที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการคุ้มครอง การศึกษา การสาธารณสุข ตลอดจนมาตรการกลไกที่มีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานเด็กต่างชาติ เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้น และนำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอสถานการณ์และแนวทางในการเฝ้าระวัง คุ้มครอง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีความหนาแน่นของกลุ่มเด็กพลัดถิ่น

1. การเลือกพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะเด็กพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ที่มีจำนวนเด็กพลัดถิ่นอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งมีปัญหาเรื่องการใช้แรงงานเด็กพลัดถิ่น การศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็กพลัดถิ่น เด็กพลัดถิ่นไม่ได้รับการบริการด้านสุขภาพ การประกันสุขภาพถ้วนหน้า เด็กพลัดถิ่นแรกเกิดจำนวนมากไม่ได้รับใบรับรองการเกิดและใบสูติบัตรจากทางการ

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. เด็กพลัดถิ่นซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร แบ่งกลุ่มตามอายุ เชื้อชาติ ถูกกฎหมาย และไม่ถูกกฎหมาย
2. บิดา – มารดา ของเด็กพลัดถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

3. ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร (เอ็นจีโอ)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ตัวผู้วิจัย ซึ่งตัวผู้วิจัยจะต้องมีความพร้อมรอบด้าน เช่น สุขภาพร่างกายที่แข็งแรงพร้อมที่จะเก็บข้อมูลภาคสนาม พร้อมทั้งจะสังเกตและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง

2. สมุดจดบันทึก / ปากกา
3. กล้องถ่ายรูป
4. เครื่องบันทึกเสียง
5. ยานพาหนะ
6. แนวคำถามในการสัมภาษณ์
7. ดิน

4. ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ รวมทั้ง สื่อต่างๆ บทความทางวิชาการ และรายงานการวิจัยต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลมาประกอบการประมวลและวิเคราะห์ปัญหา

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีดังนี้

4.2.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) ผู้ศึกษาสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มประชากรหลักอยู่ห่างๆ โดยการสังเกตพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในแต่ละวันว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง และจดบันทึก

4.2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้ศึกษาปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก คือเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร โดยการเข้าไปคลุกคลีฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน กับเด็กพลัดถิ่น จนเด็กพลัดถิ่นให้การยอมรับและสนิทสนม ทำให้ผู้ศึกษาสามารถสังเกตพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติของเด็กและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวมถึงการตรวจสอบข้อมูลได้ซ้ำๆ

4.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) คือ เด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอ

เมือง จังหวัดสมุทรสาคร โดยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) การสัมภาษณ์ข้อมูลแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) คือการสัมภาษณ์แบบไม่ได้ใช้แบบสอบถาม แต่จะทำการสัมภาษณ์โดยการร่างประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษาอย่างกว้างๆ ก่อนแล้วจึงแตกประเด็นคำถามในระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาใช้วิธีการประสานติดต่อนัดหมายเวลาการสัมภาษณ์กับ เด็กพลัดถิ่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามในการวิจัยที่ได้เตรียมไว้ โดยการสัมภาษณ์จะเป็นไปในลักษณะการพูดคุยแบบธรรมชาติมากกว่าการตั้งคำถามแบบเคร่งเครียดเพื่อให้ได้คำตอบ ในขณะที่ทำการสนทนาและสัมภาษณ์ผู้ศึกษาของอนุญาตผู้ให้ข้อมูลบันทึกเทปการสัมภาษณ์ และจดบันทึกการสัมภาษณ์ควบคู่ไปด้วย

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการ Triangulation (สามเส้า) ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลบางส่วนด้วยวิธีการที่กล่าวมาแล้วจึงทำการตรวจสอบข้อมูลควบคู่กัน ไปตลอด การตรวจสอบข้อมูลกระทำเพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และเพื่อให้ผู้วิจัยแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นจริงมากที่สุดก่อนที่จะนำเสนอ อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้มานั้นตอบปัญหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพียงพอหรือยัง การตรวจสอบข้อมูลทำโดยการสังเกต สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการยืนยันในลักษณะสามเส้าว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเดิมที่ผู้วิจัยเก็บมาเป็นระยะ ๆ หรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ น่าเชื่อถือมากที่สุด ในการตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยทำในขณะที่อยู่ในภาคสนาม และยังได้ย้อนกลับไปตรวจสอบอีกในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนสุดท้าย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่มเด็กพลัดถิ่นและผู้เกี่ยวข้อง มาเรียบเรียง จัดลำดับเหตุการณ์ เพื่อพรรณนาวิเคราะห์ หากข้อมูลส่วนใดที่ยังบกพร่องผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในระหว่าง ที่ทำการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริง

7. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เริ่มตั้งแต่เดือน กันยายน 2552 ถึง กันยายน 2553 โดยการสำรวจพื้นที่จากนั้นก็เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูล โดยการพรรณนาวิเคราะห์

จากข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถศึกษาถึงบริบทของพื้นที่ที่ผู้วิจัยจะเข้าไปศึกษานำไปสู่ผลของการวิจัยเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังจะได้กล่าวรายละเอียดในบทต่อไป

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลพร้อมกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม คือ

1. เด็กพลัดถิ่น (เด็กต่างด้าวในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร) เด็กพลัดถิ่นที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย
2. บิดา – มารดา ของเด็กพลัดถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
3. ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์กรที่ ไม่แสวงหาผลกำไร (เอ็นจีโอ)

โดยผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และตีความเพื่อประกอบการอธิบายและตอบคำถามการวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้นการนำเสนอในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็นหัวข้อและเรียบเรียงได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาพบว่าเด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่เข้ามาประเทศไทยโดยการติดตามพ่อแม่มาหรือตามมากับญาติ โดยเข้ามาในประเทศไทยเพื่อเป็นแรงงานข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เข้ามาในประเทศไทยด้วยปัจจัยผลักดันจากสภาวะความยากจน การขาดแคลนที่ทำกิน สภาวะสงคราม การเกณฑ์แรงงาน รวมถึงต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องเข้ามาทำงานในประเทศไทย ประกอบกับสมาชิกในครอบครัวมาก พบว่ามีจำนวน 4 – 10 คน ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดใหญ่

“อยู่บ้านลำบาก ยากจนมาก ที่บ้านไม่มีงานให้ทำ ไม่มีอะไรกิน อยู่กันหลายคนของกินหายาก ไม่พอกิน” (ด.ช.อ่องมินพิว อายุ 13 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“ที่บ้านทำนา ร้อนมาก เหนื่อย ข้าวก็ได้น้อย ไม่พอกิน ผักก็ไม่มี” (ด.ญ.นิลเงิน อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

การเข้ามาในประเทศไทยของเด็กพลัดถิ่นนั้นมีด้วยกันหลายวิธีแตกต่างกันไป แต่ส่วนมากแล้วใช้วิธีการเดินเท้าข้ามชายแดนเข้ามา เนื่องจากภูมิประเทศบางส่วนของแนวชายแดนเป็นแม่น้ำที่แคบ หรือเป็นช่องเขาซึ่งสามารถเดินเท้าเข้ามาได้แม้ว่าไม่สะดวกนัก และเข้ามาทางเรือ บางรายเข้ามาด้วยวิธีทางรถยนต์ตามด่านเข้าเมืองต่างๆ การเดินทางจากพม่ามายังประเทศไทย แรงงานข้ามชาติมักขอให้นายหน้าหรือบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับเส้นทาง หรือเครือข่ายการจ้างงานต่างๆ ช่วยเหลือในการเดินทางเข้าประเทศไทย

“คนส่งของพม่าพามา เดินมาแล้วก็นั่งเรือมาขึ้นที่ประเทศไทยแล้วก็นั่งรถมาอีกที”
(ด.ช. โชนาย อายุ 13 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ)

“นั่งเรือมากับพ่อแม่” (ด.ช. นั้น อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“แม่เพื่อนพามา ขึ้นรถมา พ่อแม่อยู่ที่ประเทศไทยแล้วหนูตามมาที่หลัง แล้วมาอยู่ด้วยกันที่ประเทศไทย” (ด.ช. ปลายจัน อายุ 10 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ)

เมื่อถึงประเทศไทย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวไม่ย้ายถิ่นฐานไปจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทยอีก หรืออยู่เป็นหลักแหล่ง เพราะกลัวการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง (ต.ม) และเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้ยังถูกดูแลจากคนไทยบางกลุ่มที่มองว่าแรงงานเหล่านี้เป็นชาติพันธุ์ที่ต่ำกว่า สอดคล้องกับแนวคิดอคติลักษณะทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบาก และถ้าย้ายบ้านบ่อยทำให้ไม่มีเพื่อน

“อยากกลับไปอยู่ที่ประเทศพม่าเลย ที่ประเทศไทยไม่สนุก ไปไหนไม่ได้ เวลาจะไปไหนต้องไปกับแม่ เพราะถ้าไปคนเดียวอาจถูกตำรวจจับ” (ด.ช. โกมิน อายุ 14 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“อยากกลับพม่า เพราะอยู่ที่ประเทศไทยออกเที่ยวไม่ได้ ลำบาก ตำรวจจับ แต่ที่พม่าจะไปไหนก็ได้” (ด.ช. เชมโม อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

เด็กพลัดถิ่นมีความหลากหลายทั้งช่วงอายุ และเชื้อชาติ ส่วนใหญ่เด็กพลัดถิ่น ที่ศึกษาจากพื้นที่ที่ติดกับประเทศไทยหรือไม่ห่างจากประเทศไทยมากนัก มีสัญชาติพม่า มอญ และไม

ทราบสัญชาติ ส่วนใหญ่ไม่ทราบสัญชาติของตนเอง ไม่สามารถบอกได้ว่าตนเองสัญชาติอะไร บอกได้เพียงว่าเป็นคนพม่า มอญ ฯ ตามที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองบอก แต่ไม่มีเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรแสดงถึงการเป็นสมาชิกของประเทศใด ระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน อยู่ระหว่าง 1-10 ปี มีทั้งเด็กที่มีใบอนุญาตเข้าเมืองตามกฎหมาย และไม่มีใบอนุญาตเข้าเมือง ส่วนเด็กที่เกิดในเมืองไทย เมื่อเกิดแล้วพ่อแม่มักส่งกลับไปเลี้ยงกับญาติในประเทศที่พ่อแม่จากมา เมื่อโตแล้วจึงไปปรับกลับมาประเทศไทย

“หนูเกิดที่ประเทศไทยแล้วไปโตที่ประเทศพม่า แล้วแม่ไปปรับมาตอนอายุ 5 ปี” (ค.ญ. มินา อายุ 9 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“ผมเกิดที่ประเทศไทยไปโตที่ประเทศพม่าแล้วกลับมาที่ประเทศไทย มาอยู่กับพี่โดยการนั่งเรือ และนั่งรถเข้ามา” (ค.ช. วัชร (บี) อายุ 13 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“หนูเกิดที่ประเทศไทยไปโตที่ประเทศพม่าแล้วกลับมาที่ประเทศไทยตอนอายุ 7 ปี” (ค.ช. มินเตลา อายุ 10 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“เกิดที่ประเทศไทยไปโตที่ประเทศพม่าแล้วกลับมาที่ประเทศไทย มาอยู่กับพ่อแม่ทางเรือ” (ค.ช. วินโตน อายุ 9 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

2. การใช้ชีวิตประจำวัน

สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น โดยส่วนใหญ่เข้ามาอยู่กับพ่อแม่ ญาติ เพื่อน และคนรู้จัก อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมีรูปแบบการใช้ชีวิตและพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน คือ มุ่งเน้นการอยู่รอด จากการศึกษาการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กพลัดถิ่นพบว่า มีเด็กที่ได้รับอาหารไม่ครบทั้ง 3 มื้อ ส่วนใหญ่จะเป็นมื้อเช้าที่ไม่ได้รับประทาน เนื่องจากตอนเช้าพ่อแม่หรือผู้ปกครองจะรีบไปทำงานแต่เช้าทำให้ไม่ได้เตรียมอาหารไว้ให้เด็กรับประทาน อาหารที่เด็กรับประทาน เป็นอาหารที่มีสารอาหารไม่เพียงพอ เด็กได้รับประทานอาหารซ้ำๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ผักกระเจียบ ซึ่งเด็กหลายคนตอบว่ารับประทานบ่อย อาหารที่เด็กๆ รับประทานส่วนใหญ่เป็นอาหารที่ผู้ปกครองปรุงขึ้นเอง เป็นอาหารพื้นบ้านที่เด็กมีความคุ้นเคย ผู้ปกครองจะซื้อผัก และเครื่องปรุงต่างๆ จากตลาดที่อยู่ใกล้ที่พัก มีพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนไทย และ คนพม่า นำมาจำหน่าย ซึ่งมีผักที่และ เครื่องเทศต่างๆ ที่ส่งตรงมาจากประเทศพม่า ซึ่งมีกลิ่นฉุนรุนแรงมาก

“ชอบกินผักกระเจียบกับหมู อร่อยดี” (ค.ญ.ชยุตแซฮู อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“แม่ทำแกงแดง แกงกระเจียบให้กิน” (ค.ช.ปลายชั้น อายุ 10 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ)

“ชอบกินกระเจียบผัดกับหมู รสชาติเปรี้ยวดี” (ค.ช.วินโทน อายุ 9 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการพักผ่อนเพียงพอต่อวัน ส่วนใหญ่พักผ่อนครบ 8 ชั่วโมงนอนหลังจากดูละครหลังข่าวจบ เวลาประมาณ 22.00 น. และตื่นนอนตอนเช้าในเวลา 05.00 – 06.00 น. สาเหตุที่ตื่นเช้าเพราะต้องตื่นพร้อมกับผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ตื่นขึ้นมา ก็อาบน้ำทำความสะอาดร่างกาย อาบน้ำ แปรงฟัน รับประทานอาหารเช้า เตรียมตัวไปโรงเรียน แต่ในเด็กบางคนไม่ได้รับประทานอาหารเช้า เด็กบอกว่าไม่หิว เด็กที่มีที่อยู่อาศัยใกล้โรงเรียน เดินทางไปโรงเรียนโดยกรเดินเท้า เด็กบางคนผู้ปกครองไปส่งโดยรถจักรยานยนต์ ส่วนเด็กที่มีที่อยู่อาศัยไกลจากโรงเรียน มีรถรับส่งซึ่งจัดขึ้นโดย เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตและแรงงาน (Labour Rights Promotion Network, (LPN)) ซึ่งจะเก็บเงินค่ารับส่งคนละ 300 บาท ต่อเดือน ส่วนเกินจากเงินที่ได้รับจากผู้ปกครองเด็ก LPN รับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้เอง รถแบ่งออกเป็นสายจำนวน 3 สาย คือหมู่บ้านเบญจทรัพย์ เคหะชุมชน และ ทำเงิน โดยมีครูอาสาของ LPN นั่งรถไปส่งเด็กด้วย แล้วรถก็ไปส่งครูอาสาที่ LPN เป็นจุดสุดท้าย เด็กทยอยลงจากรถรับส่งตามจุดต่างๆ เด็กบางคนพักอยู่กับผู้ปกครองในหอพักที่อยู่ในบริเวณโรงงาน ผู้ปกครองบางคนก็เช่าห้องพักอยู่นอกโรงงาน

“ตอนเย็นกลับบ้านจากโรงเรียนถึงบ้านก็กวาดบ้าน ล้างจาน ช่วยแม่ทำกับข้าว คุยกันดูละคร ชอบดูละครสนุกดี พอละครจบก็สวดมนต์ไหว้พระเสร็จก็นอน ตื่นมาอีกทีตอนเช้ามีดีพ่อกับแม่ไปทำงานหนุกกับน้องก็อาบน้ำแต่งตัวไปรอรถที่หน้าหมู่บ้านมารับไปส่งที่โรงเรียน” (ค.ช.ชอ อายุ 10 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

กิจกรรมภายในครอบครัวของเด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่เป็นการช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ดูละคร นั่งคุยกัน สวดมนต์ไหว้พระ กินข้าวพร้อมกัน ไปเที่ยวงานวัดกับพ่อแม่ วันพระไปทำบุญที่วัด ร่วมงานวันระลึกถึงบรรพบุรุษ ในวันหยุดหรือเวลาว่างเด็กจะนอนพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ฟังเพลง วาดรูป ช่วยเลี้ยงน้อง ร้องเพลง ฟังเพลง ช่วยขายของ เล่นกีฬา และอ่านหนังสืออยู่ในที่

พัก และมีการออกกำลังกายตามวัย เช่น เด็กผู้หญิง จะออกกำลังกายโดยการโดดยาง เล่น วอลเลย์บอล เล่นชิงช้า และวิ่งเล่น ส่วนเด็กผู้ชาย กีฬาที่นิยมคือการเล่นฟุตบอล เล่นตระกร้อ และ จักรยาน โดยใช้เวลาในตอนพักกลางวัน และตอนเย็น

3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

สาเหตุหลายประการที่ทำให้แรงงานอพยพต่างชาติดักลอบเข้าเมืองมาทำงานในประเทศไทย แรงงานเหล่านี้ยังมีครอบครัวติดตามมาด้วย ประกอบด้วย พ่อแม่ ลูกหลาน ญาติๆ นอกจากนั้นเด็กพลัดถิ่น ที่มากับแรงงาน หรือกำเนิดในประเทศไทย ขณะพ่อหรือแม่ ยังทำงาน และพำนักอยู่ในประเทศไทยในช่วงเวลานั้นจนถึงปัจจุบัน ขณะนี้พบว่าในสังคมไทยมีเด็กเด็กพลัดถิ่นจำนวนหนึ่งเข้าทำงานในสถานประกอบการก่อนวัยอันควร สาเหตุที่แรงงานเหล่านี้จำเป็นต้อง อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยมีหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น ความยากจน ตอบแทนพระคุณพ่อแม่ ช่วยเหลือครอบครัว การต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การใช้แรงงานเด็กเพื่อลดต้นทุนของผู้ประกอบการ เป็นต้น

สำหรับการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าเด็กพลัดถิ่นเข้าสู่การทำงานโดยการตัดสินใจของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง รวมถึงการตัดสินใจของตนเอง นอกจากนั้นยังได้งานโดยการหางานของญาติพี่น้อง เหตุผลหลักที่เด็กพลัดถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ความยากจน ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ อยากมีเงินเก็บ อยากมีรายได้พิเศษ และต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาชีพที่ทำได้แก่ การแกะกุ้ง รับจ้างทำงานบ้าน และชูปลา มีเด็กพลัดถิ่นบางส่วนที่ตามพ่อแม่ไปทำงานเนื่องจากไม่มีใครดูแล เพราะไม่มีเงินจ้างพี่เลี้ยงเด็ก การนำเด็กไปทำงานด้วยจะดีกว่าการทิ้งเด็กไว้ที่บ้านคนเดียว และส่วนใหญ่เด็กเหล่านี้ทำงานโดยไม่ได้เข้าสู่ระบบงานอยู่แล้ว เช่น พ่อแม่ได้รับค่าจ้างเป็นรายเหมารวมน้ำหนักไปกับพ่อแม่ อยากทำหรือหยุดเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่มีใครบังคับให้ทำงาน

เด็กพลัดถิ่นที่ทำงานเองแบบเดี่ยวๆ ไม่ได้ทำร่วมกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองได้ค่าจ้างระหว่าง 100 – 200 บาท จากการแกะกุ้ง หรือ ชูปลา เป็นงานที่ได้รับค่าตอบแทนตามผลผลิตที่ตนเองทำได้ต่อวัน ให้ค่าจ้างตามกึ่งที่แกะได้ โดยการนำมาชั่งกิโล กิโลกรัมละประมาณ 4 – 7 บาท ซึ่งนายจ้างแต่ละรายให้ค่าตอบแทนที่สูงต่ำไม่เท่ากัน และมีบางส่วนที่ทำงานร่วมกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองได้รับเงินส่วนแบ่ง 30 – 40 บาท จากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ซึ่งเด็กก็พอใจกับเงินส่วนแบ่งที่ได้รับ

“หนูช่วยพ่อแม่แกะกึ่งเวลาที่ไม่ได้ไปโรงเรียน ได้เงินครั้งละ 30 บาท บางครั้งก็ได้ 40 บาท ถ้าแกะกึ่งได้เยอะก็ได้เงินเยอะ หนูทำไปเรื่อยๆ บางวันกึ่งมีน้อยทำครั้งวันก็หมดกลับบ้านก็ได้เงินน้อย บางวันกึ่งมีเยอะก็แกะไปเรื่อยๆ จนกว่ากึ่งจะหมดก็ได้เงินเยอะ หนูอยากได้เงินเยอะๆ จะได้ให้พ่อแม่” (ค.ญ.ชยุตเชอ อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“ไปทำงานกับพ่อแม่ เดินไปทำงานแต่เช้า เทียงๆ กึ่งหมดก็กลับ บางวันกึ่งเยอะก็กลับ มีดก็ได้เงินเยอะ วันไหนกึ่งน้อยก็ได้เงินน้อยหน่อย อยากให้มีกึ่งเยอะๆจะได้เงินเยอะๆ” (ค.ช.โกมิน อายุ 14 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“ไปแกะกึ่งกับน้ำ น้ำแบ่งเงินให้จะได้ให้แม่ จะได้มีเงินเยอะๆ” (ค.ญ.มินา อายุ 9 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

การเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็กพลัดถิ่นเป็นเรื่องยากที่ไม่ให้เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควร เด็กที่เข้าสู่ตลาดแรงงานมักถูกกดขี่ เอาเปรียบด้านค่าจ้างและสวัสดิการ และการที่เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานเร็วเกินไปทำให้เด็กขาดการศึกษาภาคบังคับ รวมทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน เด็กพลัดถิ่นที่ไร้การศึกษาต้องเป็นแรงงานไร้ฝีมือในตลาดแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้แล้ว ซึ่งถูกกดขี่ เอาเปรียบด้านค่าจ้างและสวัสดิการ

4. ลักษณะงาน

ระยะแรกที่เด็กเริ่มทำงานเริ่มทำงานกับโรงงานขนาดเล็กหรือ ล้ง ที่คนมีคนรู้จัก เช่น พ่อแม่ และญาติพี่น้องที่ทำอยู่ เพราะสถานภาพส่วนใหญ่ของแรงงานที่เข้ามามักเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายและไม่ได้พยายามไปทำงานที่โรงงานขนาดใหญ่ซึ่งมีรายได้ค่อนข้างดีกว่าและมีกรจ้างงานที่ถูกกฎหมาย ลักษณะการรับจ้างเป็นงานระยะสั้นเป็นการจ้างรายวัน และงานเหมา เด็กบางส่วนมีโอกาสได้เรียนเพิ่มเติมนอกเวลางาน เช่น วันเสาร์ – วันอาทิตย์ ในระบบชุมชนและส่วนที่องค์กรพัฒนาเอกชนจัดขึ้น

งานที่เด็กพลัดถิ่นทำ คือ การแกะกึ่ง ขูดปลา คัดปลา การทำงานมีทั้งนั่งทำงานและยืนทำงานแล้วแต่สถานที่ที่โรงงานจัดไว้ ซึ่งพักเวลาใดก็ได้ อุปกรณ์หลักที่เด็กต้องใช้ในการทำงานคือ มีด หรือมีดโกน กรรไกร และปลอกนิ้วสำหรับปกกึ่ง และมีอุปกรณ์ป้องกันขณะทำงานคือ ถุงมือยาง ถุงมือผ้า รองเท้าบู๊ต ซึ่งต้องหาซื้อเอง มีบางส่วนที่นายจ้างจัดไว้ในสวัสดิการ

“ไปทำงานที่ล้างกับแม่กับน้ำ นั่งแกะเอาเปลือกกุ้งออก สนุกดีถ้าได้เยอะก็จะได้ตั้งค้เยอะ แต่ทำเยอะๆ ก็เจ็บนิ้วเหมือนกันแต่ก็อดทนเอาอยากได้ตั้งค้เยอะๆ” (ด.ช.อาตี้ อายุ 11 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

ช่วงเวลาการทำงานส่วนใหญ่ทำงานในเวลากลางวัน แต่ก็มีการทำงานในตอนกลางคืน และกะหมุนเวียนด้วย ทำให้เด็กไม่สามารถพักผ่อนได้อย่างเพียงพอ เด็กส่วนใหญ่ทำงานเกินวันละ 8 ชั่วโมง และทำงานล่วงเวลา เด็กต้องทำงานต่อเนื่องเกิน 4 ชั่วโมงแล้วจึงพัก เนื่องจากต้องทำงานเพื่อให้ได้ปริมาณมากๆ เพราะมีผลต่อรายได้ที่ได้รับ เช่น การแกะกุ้งหากในช่วงที่มีกุ้งมาก พ่อแม่และเด็กต้องช่วยกันแกะกุ้งให้เสร็จ โดยบางครั้งปริมาณกุ้งที่เข้ามามีมากต้องใช้เวลามากกว่า 10 ชั่วโมงในการแกะซึ่งงานที่เร่งรัดทำให้เด็กต้องทำงานโดยไม่มีเวลาพักผ่อนซึ่งได้เลิกงานเมื่อของหมด ซึ่งอาจส่งผลถึงสุขภาพเด็ก เช่น ปัญหาด้านสุขภาพมือเปื่อย เท้าเปื่อย เป็นเชื้อรา เนื่องจากต้องอยู่ในที่แฉะเป็นเวลานานๆ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการทำงานเด็กจะปรึกษากับครอบครัว

5. รายได้

รายได้จากการทำงานของเด็กพลัดถิ่นได้อยู่ที่ประมาณ 30 – 40 บาท ต่อวัน ในกรณีที่ช่วยพ่อแม่ทำงาน ซึ่งมีระยะเวลาในการทำงานที่ไม่แน่นอน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่พอใจกับรายได้ที่ได้รับค่าแรงที่ได้จะเก็บสะสมไว้ เวลาที่พ่อแม่ไม่มีเงินหรือเงินไม่พอใช้ก็นำเอาเงินที่เก็บสะสมไว้เอาออกมาใช้จ่าย ค่าจ้างของแรงงานเด็กส่วนใหญ่มากกว่า 5,000 บาท หรือประมาณวันละ 200 บาท ต่อวัน แต่เด็กต้องรับผิดชอบตัวเองในเกือบทุกเรื่อง เช่น อาหาร ที่อยู่ ค่าเดินทาง เป็นต้น เมื่อเทียบกับระยะเวลาการทำงานของเด็กส่วนใหญ่ที่ทำงาน 10 ชั่วโมงทำให้ค่าแรงที่เด็กได้รับอาจต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ บางโรงงานต้องทำงานจนของหมดจึงเลิกงานได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีเด็กบางกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท

“วันเสาร์อาทิตย์ไปช่วยพ่อแม่แกะกุ้งบางวันก็ไปตอนเช้า บางครั้งก็ไปตอนสาย ถ้ากุ้งมากก็กลับเย็นบางวันกุ้งน้อยก็ได้กลับบ้านเร็วแต่ได้เงินน้อย พอไปช่วยพ่อแม่ทำงานก็จะได้เงินพิเศษจากพ่อแม่เป็นค่าแรงวันละ 30 – 40 บาท แล้วแต่ว่ากุ้งเยอะ หรือว่ากุ้งน้อยได้เงินมาก็เก็บไว้เวลาแม่ไม่มีเงินซื้อของหนูก็เอามาให้แม่” (ด.ญ.ซุซแซอู อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

การรับค่าจ้างได้รับเป็นเงินสด การจ้างแบ่งออกเป็นแบบรายวัน และรายเหมา การจ่ายค่าจ้างจ่ายเป็นรายสัปดาห์ การคิดค่าจ้างของรายเหมามีความแตกต่างด้านราคากับขนาดของสัตว์ เช่น กุ้งตัวเล็กได้ค่าเหมาในการแกะต่อกิโลกรัมมากกว่ากุ้งตัวใหญ่ เช่น กุ้งตัวใหญ่ได้ค่าจ้างแกะกิโลกรัมละ 2 บาท กุ้งตัวเล็กได้กิโลกรัมละ 4 บาท เป็นต้น เด็กๆ ชอบแกะตัวใหญ่มากกว่า เพราะแกะง่ายกว่าตัวเล็ก และแกะได้เร็ว นอกจากเงินค่าจ้างดังกล่าวเด็กไม่ได้รับสิ่งตอบแทนอื่นๆ นอกจากน้ำดื่มฟรี สถานประกอบการบางแห่งก็ไม่มีน้ำดื่มให้แรงงาน เด็กต้องหาซื้อเองในการรับค่าจ้างเด็กเป็นคนรับเองนอกจากบางส่วนที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนเพราะช่วยพ่อแม่ทำงาน หรือมีคนรับแทน

สภาพเงื่อนไขในเชิงเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแรงงานข้ามชาติยังเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ เพราะมีผลกระทบต่อการศึกษาของบุตรแรงงานข้ามชาติด้วย โดยเฉพาะประเด็นเรื่องรายได้ของครอบครัว และการมีสถานภาพเป็นบุคคลต่างด้าว แม้รายได้โดยเฉลี่ยแต่ละเดือนของหลายครอบครัวเกินกว่า 10,000 บาท แต่ส่วนใหญ่ก็มีภาระหนี้สินที่ต้องจ่ายให้กับนายหน้า ซึ่งตกประมาณรายละ 12,000 - 15,000 บาท สำหรับเด็กถ้ามีความจำเป็นต้องกลับพบว่าการเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งเพื่อทำงานจึงหมายถึงการเป็นหนี้ใหม่อีกครั้ง

“อยากไปโรงเรียนแต่เงินไม่พอ เป็นหนี้ใช้หนี้ยังไม่หมดคิให้น้องไปเรียนก่อนไปเรียนพร้อมกันหลายคนไม่มีเงิน หนูทำงานให้น้องเรียนก่อน หนูไปเรียนกับครู ที่ LPN เวลาทำงานหยุดมีครูสอน” (ค.ช.มุงแซ อายุ 14 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

6. โอกาสทางการศึกษา

โอกาสทางการศึกษาของเด็กพลัดถิ่นพบว่าเด็กมีโอกาสได้รับศึกษาน้อย เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถศึกษาได้ต่อเนื่องมักออกกวดขัน เนื่องจากองค์ประกอบที่ครอบครัวของเด็ก และสภาพสังคม คือเด็กมีโอกาสเข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐที่ให้เรียนฟรี แต่ความพร้อมทางครอบครัวของเด็กมีน้อย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร เป็นต้น พ่อแม่เด็กไม่สามารถรับภาระในส่วนนี้ได้ และสภาพสังคมของโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ไม่ใส่ใจยอมรับ มีทัศนคติเชิงลบต่อบุตรแรงงานข้ามชาติ ด้วยเห็นว่าการจัดการศึกษาให้แก่บุตรแรงงานต่างด้าว เป็นการสร้างภาระ นอกจากนี้เด็กที่ไม่มีใบอนุญาตเข้าเมืองตามกฎหมาย การเดินทางไปเรียน ถ้าถูกจับจะถูกส่งกลับประเทศที่จาก สำหรับการช่วยเหลือทางการศึกษา พบว่ามีองค์กรพัฒนาเอกชน เปิดสอนให้กับเด็กพลัดถิ่นในวันเสาร์ อาทิตย์ เพื่อให้เด็กพลัดถิ่นที่ต้องทำงานช่วยครอบครัวมีโอกาสได้รับความรู้ ส่วนเด็กพลัดถิ่นที่มีโอกาสได้เรียนในวันธรรมดา มีโรงเรียน

สังกัด สปข. จังหวัดสมุทรสาคร และ โรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย ที่เปิดรับเด็กพลัดถิ่นเข้าเรียน

“เด็กบางคนมาเรียนได้วันสองวันก็หยุดไปช่วยพ่อแม่ทำงาน สลับกันไปมา พอบ่ยเข้าก็ไม่ได้มาเรียนเลยเพราะต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงาน บางคนออกกลางคันเพราะพ่อแม่หรือผู้ปกครองย้ายที่ทำงานมาเรียนไม่ได้ต้องตามพ่อแม่ไป ไม่มีใครส่งไปโรงเรียนเลย ต้องอยู่ที่ห้องเช่า หรือไม่ก็ตามพ่อแม่ไปเล่นที่ทำงานของพ่อแม่ บางคนก็ต้อง ออกจากโรงเรียนเพราะต้องอยู่บ้านเลี้ยงน้อง” (ครูสุรัชย์ ครูอาสา LPN ชาวมอญ)

จากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อมูลในส่วนนี้ว่า แม้ว่าเด็กต่างชาติมีโอกาสเข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐตามนโยบายที่ดีของรัฐบาลไทย แต่ในทางปฏิบัติพบว่าโรงเรียนของรัฐหลายๆ แห่ง และโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ไม่ได้ใส่ใจยอมรับเข้ายังมีทัศนคติเชิงลบต่อบุตรแรงงานข้ามชาติ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ ไม่มีการทำงานเชิงรุก เพื่อเป็นการส่งเสริมโอกาสเด็กพลัดถิ่นให้ได้เรียนในระบบโรงเรียน มองว่าเป็นการสร้างภาระแก่ประเทศในขณะที่ลูกหลานไทยเองก็ยังไม่ได้รับโอกาสนี้อย่างเต็มที่ กลายเป็นอุปสรรคหนึ่งที่กระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษาซึ่งเกิดจากมุมมองแคบๆ เพียงมุมมองเดียว เพราะหากมองด้วยสายตาที่เป็นธรรมบุตรแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ ไม่ได้แตกต่างไปจากมนุษย์คนใด

การสนับสนุนแรงงานต่างด้าวได้รับการศึกษาจึงเป็นวิธีการเชิงรุกที่สำคัญและมีความเหมาะสมที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยพัฒนา ความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ตลอดจนคุณธรรมของบุคคลและกลุ่ม อันจะส่งผลดีในระยะยาวแล้ว สิ่งที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและดำเนินนโยบายไม่เลือกปฏิบัติ ตลอดจนเป็นการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาคุณภาพและการคุ้มครอง รวมถึงเป็นการมุ่งเน้นเรื่องความเป็นธรรมข้ามพรมแดน

สำหรับประเทศไทยนับเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ในปี พ.ศ. 2548 กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยมากขึ้นกว่าเดิม นั่นคือ การประกาศ “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานวัน เดือน ปีเกิด ในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 (การจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย) อันมีสาระสำคัญอยู่ที่การขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย จากเดิมที่เคยจำกัดไว้ให้เพียงบางกลุ่ม บางระดับการศึกษา มาเปิดกว้างให้ทุกคนที่อาศัยในประเทศไทยสามารถเข้า

เรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือพื้นที่การศึกษา ทั้งจะมีการจัดสรรงบประมาณอุดหนุน เป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่โรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่กลุ่มบุคคลดังกล่าว ตั้งแต่ระดับก่อน ประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอัตราเดียวกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้แก่เด็กไทย โดยใช้งบประมาณเพิ่มเติมเพื่ออุดหนุนการจัดการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่ไม่มีหลักฐาน ทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยในความดูแลของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริม การศึกษาเอกชน นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่มีข้อกำหนดเฉพาะระเบียบปฏิบัติ หรือมีกฎหมาย ควบคุมเฉพาะให้จำกัดพื้นที่อยู่อาศัย ยังสามารถเดินทางไปศึกษาได้เป็นระยะเวลาตามหลักสูตร ระดับนั้นๆ โดยไม่ต้องขออนุญาตเป็นครั้งคราวอีกต่อไป นโยบายดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อ ให้อุตสาหกรรมต่างด้าวมีโอกาสเข้าเรียนใน โรงเรียนของรัฐบาลไทย และได้รับวุฒิปริญญาสำเร็จ การศึกษา ตลอดจนมีเงินอุดหนุนการศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เด็กพลัดถิ่นบางส่วนเรียนในระบบชุมชน เช่น เรียนกับองค์กรพัฒนาเอกชนเฉพาะวัน เสาร์ และ อาทิตย์ (ในวันธรรมดาเด็กจะไปทำงาน) และเด็กที่ไม่ได้เข้าระบบการทำงาน เด็กจะ ได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่สังกัด สปช. ในจังหวัดสมุทรสาคร มีโรงเรียนที่รับเด็กพลัดถิ่นเข้าเรียน หลายโรงเรียน และโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย คือ โรงเรียนวัดกำแพง

กระบวนการเข้าสู่ระบบการศึกษา ประกอบด้วย การกลั่นกรองของครอบครัว และ ผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับนโยบาย โดยจุดเริ่มต้นการเข้าสู่ระบบการศึกษาอยู่ที่ เจตคติต่อการศึกษา ของครอบครัวแรงงานต่างด้าว โดยผู้ปกครองให้การสนับสนุนให้บุตรเข้าสู่ระบบการศึกษา ส่วน ใหญ่เห็นคุณค่าการศึกษาในแง่การเพิ่มความรู้และพัฒนาทักษะสื่อสารภาษาไทย ในขณะที่ตัวบุตร แรงงานต่างด้าวมีมุมมองด้านการศึกษาเชื่อมโยงกับโอกาสการทำงานและการยอมรับจากคนไทย

รายได้สุทธิของครอบครัวแรงงานข้ามชาติในแต่ละเดือนมีไม่มากนัก เมื่อผสมรวมกับ ความไม่มั่นคงของรายได้แล้ว จึงส่งผลสำคัญต่อการเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็ก ในครอบครัวที่ สมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำงาน หรือมีปัญหาการติดสุรา การพนัน หรือถูกจับกุมเพื่อดำเนินคดี ไม่ใช่แค่โอกาสการเข้าสู่ระบบการศึกษาจะลดลง แต่อาจทำให้เด็กที่มีโอกาสได้เรียน ต้องออกจาก โรงเรียนกลางคันเพื่อเข้าสู่ระบบการทำงาน หรือในกรณีมีสมาชิกใหม่วัยทารก ก็เป็นสาเหตุหนึ่ง ของการเข้าเรียนช้ากว่าเกณฑ์อายุ หรือการพักการเรียนของบุตรที่โตกว่าและยังไม่ได้ทำงาน แม้ ครอบครัวนั้นจะสนับสนุนให้เด็กได้เรียนก็ตาม ส่งผลให้เด็กพลัดถิ่นจำนวนมาก ไม่ได้เรียน หนังสือ ต้องหันหลังกลับไปสู่สภาพการเป็นแรงงานเด็ก

เด็กพลัดถิ่นที่เข้าเรียนในโรงเรียนวัดกำแพงแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเรียนในศูนย์ เด็กนานาชาติ (ตามที่คุณครูใน โรงเรียนและชุมชนเรียก) โดยใช้สถานที่ภายในโรงเรียนวัดกำแพง จัดการเรียนการสอนโดยมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตและแรงงาน (LPN) ซึ่งถ้าเรียกอย่าง

โรงเรียนต่างๆ ไป เทียบได้กับชั้นเตรียมอนุบาล ซึ่งจัดการเรียนการสอนโดยครูอาสาของ LPN มีจำนวน 3 ห้องเรียน แต่ละห้องมีนักเรียนอยู่ห้องละประมาณ 35 คน สองห้องแรกสอนโดยครูที่เป็นคนพม่าที่สามารถพูดภาษาไทยและเขียนภาษาไทยได้ ลักษณะการจัดเรียนการสอนเน้นให้เด็กเข้าใจภาษา เช่น

ภาษาไทยเรียกว่า	ภาษามอญเรียกว่า
เสือ	ฮะเลาะ
ชาม	ฮะงาน
สุนัข	กลอ
กล้วย	ปราด
รัก	ชาน

และห้องที่ 3 เป็นเด็กโตขึ้นมาอีกหน่อยเพราะผ่าน 2 ห้องแรกมาแล้ว แต่ก็ยังมีหลายช่วงอายุปนกันอยู่ สอนโดยครูอาสาของ LPN เช่นกัน แต่เป็นคนไทย ลักษณะการสอนเริ่มเหมือนกับการเรียนการสอนในระดับชั้น ป.1 ตามหลักสูตรของประถมศึกษา ฝึกเขียน ฝึกอ่านภาษาไทย ฝึกทำโจทย์คณิตศาสตร์อย่างง่าย แต่งประโยคภาษาไทย กลุ่มที่ 2 คือเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนวัดกำแพงจัดการเรียนการสอนและประเมินผลตามหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งในระดับชั้น ป. 1 มีนักเรียนที่เป็นเด็กพลัดถิ่นจำนวน 1 ห้อง โดยไม่มีเด็กไทยปนอยู่เลย จำนวน 50 คน สอนโดยครูคนไทยที่เรียนจบสาขาวิชาภาษาพม่า ครูเล่าว่าเด็กๆ มีความตั้งใจในการเรียนดี แต่ก็มีเล่นซนบ้างตามประสาเด็ก เด็กในห้องเรียนมีอายุตั้งแต่ 9 – 14 ปี และเด็กที่เรียนร่วมกับเด็กไทยในระดับที่สูงขึ้นห้องละ 1 -2 คน ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูล มีเด็กพลัดถิ่นที่เรียนอยู่ในระดับชั้นสูงสุดคือชั้น ป.4 (โรงเรียนวัดกำแพงเป็นโรงเรียนขยายโอกาสมีถึงชั้น ม.3) ครูคนไทยเล่าให้ฟังว่า เด็กพลัดถิ่นที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กดี เนื่องจากมีความรู้สึกเจ็บเนื้อเจ็บตัว และไม่ต้องการมีปัญหาเกี่ยวกับเด็กไทย ในมุมมองของเด็กไทยบางกลุ่มยังมองว่าเด็กพลัดถิ่นเหล่านี้เป็นชนชั้นที่ต่ำกว่าตน จึงมีการแกล้งบ้างตามธรรมชาติของเด็ก แต่ก็ไม่เป็นเรื่องร้ายแรงมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีเด็กไทยบางกลุ่มที่เห็นอกเห็นใจและยินดีที่จะช่วยเหลือดูแลน้องๆ ที่เป็นเด็กพลัดถิ่น

7. ครอบครัว

ครอบครัวของเด็กพลัดถิ่น มักอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ตั้งแต่ 4 - 10 คนขึ้นไป มีพี่น้องวัยใกล้เคียงกัน ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว การที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว หรือการมีพี่น้องอยู่ในวัยที่ใกล้เคียงกัน อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษา โดยเฉพาะการเข้าเรียนในโรงเรียน เพราะแม้ว่าในปัจจุบันจะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน แต่ครอบครัวยังคงต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ได้แก่ ค่าชุดนักเรียน ค่าอาหารกลางวัน ค่าเดินทาง และค่ากิจกรรม เป็นต้น ดังนั้น การมีบุตรในวัยเรียนหลายคน ย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทำให้หลายครอบครัวส่งเด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานเร็วขึ้น รายได้หลักของครอบครัวส่วนใหญ่มาจากพ่อและแม่ และทุกคนในครอบครัว โดยอาชีพหลักเป็นงานต่อเนื่องประมง งานโรงงาน งานก่อสร้าง งานแม่บ้าน และงานรับจ้างแรงงานต่างๆตามโรงงาน

ภาษาที่ใช้ในครอบครัวของเด็กส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่น เช่น ภาษามอญ ภาษาพม่า ภาษาทวาย เป็นต้น เด็กที่ติดตามพ่อแม่มาภายหลังพูดภาษาไทยไม่ได้เลย ต้องใช้เวลาในการฝึกพูดภาษาไทยและทำความเข้าใจกับภาษาไทยประมาณ 6 เดือนถึง 1 ปี จึงพอสื่อสารได้ เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่จะใช้ภาษาถิ่นที่จากมาเป็นหลัก แต่เมื่อพูดกับคนไทยพยายามพูดภาษาไทย

กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ คือ ทำงานบ้าน ทำกับข้าว ซักเสื้อผ้า รับประทานอาหารพร้อมกัน ดูโทรทัศน์ด้วยกัน และไปที่ข่วงงานวัดไหว้พระ

เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่ต้องการกลับไปประเทศที่จากมา เนื่องจากมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากกว่าอยู่ในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคตว่าจะมีเด็กพลัดถิ่นที่เข้ามาอาศัยในเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทุกฝ่ายต้องช่วยกันวางแผนนโยบายไว้รองรับปัญหาที่ตามมา与孩子พลัดถิ่น

เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่เคยกลับไปประเทศที่จากมา เช่น ประเทศพม่า มีส่วนน้อยที่ เคยกลับและเด็กที่เคยกลับมักกลับไปมากกว่า 1 ครั้ง ส่วนเด็กที่ไม่เคยกลับส่วนใหญ่ต้องการกลับไปเที่ยวประเทศที่จากมามากกว่าที่ต้องการกลับไปอยู่เลย สาเหตุที่อยากกลับไปเที่ยวเนื่องจากคิดถึงญาติ เช่น ย่า ยาย เพื่อน พี่ น้อง เป็นต้น ที่อยู่ประเทศนั้นแต่มีบางคนอยากกลับไปอยู่เลย

“เพราะอยู่ที่ประเทศไทยออกเที่ยวไม่ได้ ลำบาก ตำรวจจับ แต่ที่พม่าไปไหนก็ได้”

(ด.ช.แซมโม อายุ 3 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“อยากกลับไปอยู่เลย ที่ประเทศไทยไม่สนุก ไปไหนไม่ได้ เวลาจะไปไหนต้องไปกับแม่เพราะถ้าไปคนเดียวอาจจะถูกตำรวจจับได้” (ด.ช.โกมิน อายุ 9 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ)

ส่วนสาเหตุที่เด็กพลัดถิ่นไม่อยากจะกลับไปอยู่ที่ประเทศที่มาจากมาแต่อยากอยู่ในประเทศไทยมากกว่า ให้เหตุผลว่า

“ไม่อยาก เพราะไม่ได้ดูโทรทัศน์ กลัวลำบาก” (ค.ช.อนุสรณ์ (โบพันธ์) อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“ไม่ชอบ เพราะประเทศไทยดีกว่าอยากไปที่ยวทะเลที่เมืองไทยมากกว่า” (ค.ช.ปลายชั้น อายุ 10 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ 2553)

“ไม่อยากจะกลับไปเพราะเหงาไปแล้วไม่รู้จักใครเลย” (ค.ช.เคน อายุ 9 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

8. สังคม

สภาพทางสังคมของเด็กพลัดถิ่น พบว่า เด็กพลัดถิ่นพักอาศัยกับครอบครัวตามห้องเช่า ในแหล่งชุมชนแออัด อยู่รวมกันเป็นกลุ่มชุมชนในแต่ละกลุ่มแต่ละชาติพันธุ์ เมื่อเกิดปัญหาช่วยเหลือกันได้ดี โดยมีค่าเช่าอยู่ประมาณ 1,500-2,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เป็นห้องเช่าที่มีลักษณะปลูกสร้างเป็นแถว หรือบ้านเช่าที่แบ่งซอยเป็นห้องเล็กๆ บางห้องก็อยู่รวมกันหลายครอบครัว แบ่งเป็นห้องใครห้องมัน หรือแบ่งมุมกันตามใจชอบ ราคาเช่าอยู่ที่ 1,500 -2,000 บาทต่อเดือน โดยเน้นใกล้ที่ทำงานเดินทางสะดวก

“อยู่ห้องแถวใกล้ๆ กับโรงงานที่แม่ไปทำงาน ตอนเช้าแม่เดินไปทำงาน หนูออกมารอรถมารับไปโรงเรียน อยู่กันหลายคน มีพ่อ แม่ พี่เต๋มิน โทน พี่เอมิน น้ำชูบ๊ะ น้ำองซาน นอนเรียงกัน พอตตอนเช้าก็เก็บที่นอน” (ค.ญ. อุงชู อายุ 11 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“ที่นอนอยู่เป็นห้องเช่า มีห้องเดียว ห้องไม่ใหญ่ กินข้าวเสร็จก็กวาดพื้นปูที่นอน ตรงที่กินข้าว พอตตอนเช้าก็เก็บที่นอน อาบน้ำ แปรงฟันไปโรงเรียนพ่อแม่ก็ไปทำงาน” (ค.ช.อนุสรณ์ (โบพันธ์) อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

เด็กพลัดถิ่นที่มากับครอบครัวพักอาศัยกับครอบครัว โดยเช่าห้องอยู่ในแหล่งชุมชน ซึ่งเป็นห้องขนาดเล็กไม่สอดคล้องกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว บางครอบครัวมีจำนวนมากถึง 10 คน ซึ่งห้องพักใช้ห้องน้ำร่วมกัน ขาดสุขลักษณะที่สะอาด ลักษณะห้องเป็นห้องโล่งว่างเปล่ามีห้องน้ำในตัว ผู้ปกครองเด็กจะปรุงอาหารตรงบริเวณใกล้ๆ กับห้องน้ำภายในห้อง และนั่งรับประทานอาหารคู่อุทิศตรงบริเวณด้านหน้าประตูทางเข้าห้อง เมื่อรับประทานอาหารเสร็จจะนำอุปกรณ์ครัว อาหารที่เหลือ เก็บไว้บริเวณใกล้ห้องน้ำโดยมีฝาครอบปิดไว้ หลังจากนั้นทำความสะอาดพื้น ปูที่นอนตรงบริเวณที่ทำครัวและรับประทานอาหารให้เป็นสถานที่พักผ่อนหลับนอนต่อไป เมื่อถึงเวลาตื่นนอนพับที่นอนไว้ตรงมุมหนึ่งของห้องพัก เพื่อใช้พื้นที่นั้นในการปรุงอาหารและรับประทานอาหาร ส่งผลให้ได้รับหรือแพร่โรคระบาดได้ นายจ้างบางรายจัดที่พักให้อยู่ในสถานประกอบการแต่ต้องอยู่รวมกันอย่างแออัด สถานที่ทำงานและงานบางประเภทส่งผลต่อสุขภาพเด็ก เช่น ปัญหาด้านสุขภาพมือเปื้อน เท้าเปื้อน เป็นเชื้อรา เนื่องจากต้องอยู่ในที่แฉะเป็นเวลานานๆ เนื่องจากการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากในสถานที่คับแคบจึงมีปัญหาสุขภาพอนามัยโรคติดต่อต่างๆ โดยเฉพาะเด็กเล็กที่ยังไม่มีภูมิคุ้มกันโรค ห้องน้ำห้องสุขาไม่ถูกสุขลักษณะและมีจำนวนน้อย บางครั้งมีการฉีดถ่ายในที่สาธารณะ ทำให้สภาพแวดล้อมสกปรกเพราะไม่มีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธีหรือไม่สนใจกำจัด ทำให้เกิดน้ำเสียเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย

เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีปัญหากับคนในชุมชนที่อาศัย เนื่องจากชาติพันธุ์เดียวกันมักพักอาศัยอยู่ในแหล่งเดียวกัน แต่อาจมีทะเลาะกันบ้างที่โรงเรียนในกลุ่มเด็กด้วยกัน เช่น เล่นฟุตบอลทะเลาะกัน วิ่งเล่นแล้วทะเลาะกันไม่นานก็ดีขึ้น

เด็กพลัดถิ่นมีปัญหาเรื่องการปรับตัวในการเข้ามาใช้ชีวิตในประเทศไทยที่มีความแตกต่างทางด้านภาษา สังคม วัฒนธรรม เด็กต้องปรับตัวเป็นอย่างมากซึ่งต้องเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่แบบใหม่ เด็กมีความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม เนื่องจากประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรมของประเทศตนที่ติดตัวมา ยังไม่สามารถปรับตัวให้กลมกลืนกับสังคมไทยได้ และพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กพลัดถิ่นเป็นกรรมกรรับจ้าง ใช้แรงงาน ระยะเวลาการทำงานยาวนานจึงทำให้การดูแลเด็กๆ ไม่ได้เท่าที่ควร เด็กพลัดถิ่นบางคนติดตามครอบครัวมาเป็นแรงงานแอมแปงต้องอยู่อย่างหลบซ่อนใช้ชีวิตอยู่กับเฉพาะกลุ่มของตัวเอง เนื่องจากเป็นแรงงานผิดกฎหมาย เมื่อถูกจับเด็กจะถูกส่งกลับประเทศต้นทาง เด็กจะหาทางกลับไปที่ประเทศไทยอีกเนื่องจากพ่อแม่และครอบครัวอยู่ที่ประเทศไทย ถือว่าไม่มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต มีรูปแบบการใช้ชีวิตมุ่งเน้นการอยู่รอด มีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ถูกแยกออกจากสังคม ได้รับการศึกษาอย่างไม่ต่อเนื่อง จึงขาดโอกาสที่จะเข้าสังคมหรือได้เข้าร่วมกลุ่มต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเอง อีกทั้งทัศนคติของคนไทยบางคน

มองเด็กว่าเป็นภาระของสังคมไทย จึงทำให้เด็กประเมินค่าตนเองในระดับต่ำซึ่งเกี่ยวข้องกับผลกระทบทางจิตใจอันมีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่น

9. สวัสดิการ

สวัสดิการต่างๆ ที่เด็กควรได้รับยังไม่ครอบคลุมถึงเด็กพลัดถิ่น สถานพยาบาลบางแห่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีทัศนคติเชิงลบ มองเด็กพลัดถิ่นเป็นบุคคลที่รัฐต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมาก เป็นผู้นำพาโรคติดต่อต่างๆ เข้ามาในประเทศไทย หากรัฐบาลไทยไม่สามารถบริหารจัดการให้แรงงานข้ามชาติเข้าถึงการบริการตรวจสอบสุขภาพ การเข้าถึงระบบการประกันสุขภาพ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ที่ไม่สามารถป้องกันได้ในอนาคต เช่น โรคฉี่หนูโรคที่ระบาดในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ เด็กพลัดถิ่นที่ไม่มีใบอนุญาตให้ทำงาน ไม่ได้รับวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ได้รับการประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยต้องดูแลรักษาตัวเองเป็นส่วนใหญ่ หากครอบครัวมีรายได้มากพอจึงพาไปรักษาที่โรงพยาบาล หรือใช้บริการคลินิกใกล้ชุมชนที่พักอาศัยอยู่

เด็กพลัดถิ่นที่มีโอกาสได้ไปโรงเรียนได้รับความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพจากหลายฝ่ายทั้งจากครูที่โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เด็กทราบข้อมูลว่าต้องปฏิบัติอย่างไรสำหรับการดูแลสุขภาพของตน แต่ก็ต้องอาศัยพ่อแม่ที่ต้องตรวจสอบดูแลด้วย เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีบัตรประกันสุขภาพ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยผู้ปกครองมักไปหาซื้อยามาร้านมาให้กิน หรือมีบางครอบครัวที่ผู้ปกครองพาไปหาพบแพทย์ตามโรงพยาบาล โดยผู้ปกครองของเด็กพลัดถิ่นเป็นผู้จ่ายค่ารักษาเอง แต่จากการสัมภาษณ์พบว่ามีเด็ก 1 คนที่ตอบว่า “พ่อแม่จ่าย บางครั้งนายจ้างก็จ่ายให้” (ค.ญ. ชุขะเชอ อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า) สาเหตุการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เกิดจากการเป็นไข้หวัด ไอ มีไข้ตัวร้อน มีน้ำมูก ส่วนที่มีอาการไม่สบายที่เป็นอาการเฉพาะ เช่น ปวดท้อง ปวดตา ปวดหู เมื่อเจ็บป่วยหายาทานเอง สาเหตุการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เกิดจากการเป็นไข้หวัด แต่พบว่ามีเด็กบางส่วนพ่อแม่พาไปตรวจสุขภาพประจำปี เด็กพลัดถิ่นที่มีโอกาสไปโรงเรียนมีการดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี และมีหลายคนที่พ่อแม่ให้ความสนใจในเรื่องสุขภาพโดยการพาเด็กไปตรวจสุขภาพ

“กินข้าวเป็นเวลา อาบน้ำวันละ 2 ครั้ง สระผมทุกวัน แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง พ่อแม่เคยพาไปตรวจสุขภาพ” (ค.ช.นาย อายุ 6 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ)

“รับประทานอาหารเป็นเวลา อาบน้ำ สระผม แปรงฟัน ตรวจสุขภาพ” (ค.ช.กรุงเทพ อายุ 11 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวมอญ)

“กินข้าวเป็นเวลา อาบน้ำวันละ 2 ครั้ง สระผมทุกวัน แปรงฟันเช้า กลางวัน เย็น พ่อแม่พาไปหาหมอตตรวจว่าเป็นอะไรหรือเปล่า” (ค.ญ.สองซ่า อายุ 7 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

“สระผมทุกวัน แปรงฟันทุกครั้งที่อาบน้ำค่ะ” (ค.ญ.ชัชเชษฐ อายุ 12 ปี เด็กพลัดถิ่นชาวพม่า)

จากการศึกษาภาคสนามในบทนี้ ทำให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตและปัญหาของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร โดยผู้วิจัยได้กล่าวสรุปชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครในบทถัดไป

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ชีวิตของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” มีวิธีการศึกษาในลักษณะการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม คือ เด็กพลัดถิ่น บิดา – มารดา ของเด็กพลัดถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมา เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่เข้ามาประเทศไทยโดยการติดตามพ่อแม่ มา หรือตามแม่กับญาติโดยเข้ามาในประเทศไทยเพื่อเป็นแรงงานข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เข้ามาในประเทศไทยด้วยปัจจัยผลักดันจากสภาวะความยากจน การขาดแคลนที่ทำกิน สภาวะสงคราม การเกณฑ์แรงงาน รวมถึงต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องเข้ามาทำงานในประเทศไทย ประกอบกับสมาชิกในครอบครัวมาก พบว่ามีจำนวน 4 – 10 คน ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ การเข้ามาในประเทศไทยของเด็กพลัดถิ่นนั้นมีด้วยกันหลายวิธีแตกต่างกันไป แต่ส่วนมากแล้วใช้วิธีการเดินเท้าข้ามชายแดนเข้ามา และเข้ามาทางเรือ บางรายเข้ามาด้วยวิธีทางรถยนต์ตามด่านเข้าเมืองต่างๆ การเดินทางจากพม่ามายังประเทศไทยแรงงานข้ามชาติมักขอให้ นายหน้าหรือบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับเส้นทาง หรือเครือข่ายการจ้างงานต่างๆ ช่วยเหลือในการเดินทางเข้าประเทศไทย เมื่อถึงประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวไม่ย้ายถิ่นฐานไปจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทยอีกหรืออยู่เป็นหลักแหล่ง เพราะกลัวการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง (ต.ม) และเจ้าหน้าที่ตำรวจ นอกจากนี้ยังถูกคุกคามจากคนไทยบางกลุ่มที่มองว่าแรงงานเหล่านี้เป็นชาติพันธุ์ที่ต่ำกว่า และถ้าย้ายบ้านบ่อยทำให้ไม่มีเพื่อน เด็กพลัดถิ่นมีความหลากหลายทั้งช่วงอายุ และเชื้อชาติ ส่วนใหญ่เด็กพลัดถิ่นที่ศึกษามาจากพื้นที่ที่ติดกับประเทศไทยหรือไม่ห่างจากประเทศไทยมากนัก มีสัญชาติพม่า มอญ และไม่ทราบสัญชาติ ส่วนใหญ่ไม่ทราบสัญชาติของตนเอง ไม่สามารถบอกได้ว่าตนเองสัญชาติอะไรบอกได้เพียงว่าเป็นคนพม่า มอญ ฯ ตามที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองบอกระยะเวลาที่อาศัยในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันอยู่ระหว่าง 1-10 ปี มีทั้งเด็กที่มีใบอนุญาตเข้าเมืองตามกฎหมาย และไม่มีใบอนุญาตเข้าเมือง ส่วนเด็กที่เกิดในเมืองไทย เมื่อเกิดแล้วพ่อแม่มักส่งกลับไปเลี้ยงกับญาติในประเทศที่พ่อแม่มาจากมา เมื่อโตแล้วจึงไปรับกลับมาประเทศไทย

2. การใช้ชีวิตประจำวัน สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่นโดยส่วนใหญ่เข้ามาอยู่กับพ่อแม่ ญาติ เพื่อน และคนรู้จัก อยู่รวมกันเป็นชุมชนมีรูปแบบการใช้ชีวิตและพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน คือ มุ่งเน้นการอยู่รอด จากการศึกษาการใช้ชีวิตประจำวันของเด็กพลัดถิ่นพบว่า มีเด็กที่ได้รับอาหารไม่ครบทั้ง 3 มื้อ ส่วนใหญ่จะเป็นมือเช้าที่ไม่ได้รับประทาน เนื่องจากตอนเช้าพ่อแม่หรือผู้ปกครองรีบไปทำงานแต่เช้าทำให้ไม่ได้เตรียมอาหารไว้ให้เด็กรับประทาน อาหารที่เด็กรับประทาน เป็นอาหารที่มีสารอาหารไม่เพียงพอ เด็กได้รับประทานอาหารซ้ำๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ผักกระเจี๊ยบ เป็นอาหารพื้นบ้านที่เด็กมีความคุ้นเคย ผู้ปกครองจะซื้อผัก และเครื่องปรุงต่างๆ จากตลาดที่อยู่ใกล้ที่พัก มีพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นคนไทย และ คนพม่า นำมาจำหน่าย มีผักที่และเครื่องเทศต่างๆ ที่ส่งตรงมาจากประเทศพม่า ซึ่งมีกลิ่นฉุนรุนแรงมาก เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการพักผ่อนต่อวัน 8 ชั่วโมง นอนหลังจากดูละครหลังข่าวจบ และตื่นนอนตอนเช้าในเวลา 05.00 – 06.00 น. สาเหตุที่ตื่นเช้าเพราะต้องตื่นพร้อมกับผู้ปกครองที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กที่มีที่อยู่อาศัยใกล้โรงเรียนเดินทางไปโรงเรียนโดยการเดินเท้า เด็กบางคนผู้ปกครองไปส่งโดยรถจักรยานยนต์ ส่วนเด็กที่มีที่อยู่อาศัยไกลจากโรงเรียน มีรถรับส่งซึ่งจัดขึ้นโดยเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตและแรงงาน กิจกรรมภายในครอบครัวของเด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่เป็นการช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ละคร นั่งคุยกัน สวดมนต์ไหว้พระ กินข้าวพร้อมกัน ไปเที่ยวงานวัดกับพ่อแม่ วันพระไปทำบุญที่วัด ร่วมงานวันระลึกถึงบรรพบุรุษ ในวันหยุดหรือเวลาว่างเด็กจะนอนพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ฟังเพลง วาดรูป ช่วยเลี้ยงน้อง ร้องเพลง ฟังเพลง ช่วยขายของ เล่นกีฬา และอ่านหนังสืออยู่ในที่พัก และมีการออกกำลังกายตามวัย เช่น เด็กผู้หญิง จะออกกำลังกายโดยการโยกย้าย เล่นวอลเลย์บอล เล่นชิงช้า และวิ่งเล่น

3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน การเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็กพลัดถิ่น พบว่าเด็กพลัดถิ่นเข้าสู่การทำงานโดยการตัดสินใจของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง รวมถึงการตัดสินใจของตนเอง นอกจากนั้นยังได้งาน โดยการหางานของญาติพี่น้อง เหตุผลหลักที่เด็กพลัดถิ่นเข้าสู่ระบบการทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ความยากจน ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ต้องการมีเงินเก็บ ต้องการมีรายได้พิเศษ และต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาชีพที่ทำได้แก่ การแกะกึ่ง รับจ้างทำงานบ้าน และชูดปลา มีเด็กพลัดถิ่นบางส่วนที่ตามพ่อแม่ไปทำงานเนื่องจากไม่มีใครดูแล เพราะไม่มีเงินจ้างพี่เลี้ยงเด็ก การนำเด็กไปทำงานด้วยจะดีกว่าการทิ้งเด็กไว้ที่บ้านคนเดียว และส่วนใหญ่เด็กเหล่านี้ทำงานโดยไม่ได้เข้าสู่ระบบงานอยู่แล้ว เช่น พ่อแม่ได้รับค่าจ้างเป็นรายเหมารวมน้ำหนักไปกับพ่อแม่ อยากทำหรือหยุดเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่มีการบังคับให้ทำงาน แต่การที่เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานเร็วเกินไปทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ รวมทั้งขาดความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน

4. **ลักษณะงาน** ระยะแรกที่เด็กเริ่มทำงานเริ่มทำงานกับโรงงานขนาดเล็กหรือ ล้ง ที่คน มีคนรู้จัก เช่น พ่อแม่ และญาติพี่น้องที่ทำงานอยู่ เพราะสถานภาพส่วนใหญ่ของแรงงานที่เข้ามา มัก เป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายและไม่ได้พยายามไปทำงานที่โรงงานขนาดใหญ่ซึ่งมีรายได้ค่อนข้างดีกว่า และมีการจ้างงานที่ถูกกฎหมาย ลักษณะการรับจ้างเป็นงานระยะสั้นเป็นการจ้างรายวัน และ งาน เหมมา ลักษณะงานที่เด็กทำ คือ การแกะกึ่ง ชูตปลา คัดปลา การทำงานมีที่นั่งทำงาน และยืน ทำงานแล้วแต่สถานที่ที่โรงงานจัดไว้ พักเวลาได้ก็ได้ อุปกรณ์หลักที่เด็กต้องใช้ในการทำงานคือ มีด หรือมีดโกน กรรไกร และปลอกนิ้วสำหรับปกกึ่ง และมีอุปกรณ์ป้องกันขณะทำงานคือ ถุง มือยาง ถุงมือผ้า รองเท้าบูต ซึ่งต้องหาซื้อเอง มีบางส่วนที่นายจ้างจัดไว้ในสวัสดิการ เด็กทำงาน ต่อเนื่องเกิน 4 ชั่วโมงแล้วจึงพัก เพื่อให้ได้ปริมาณมากๆ เพราะมีผลต่อรายได้ที่ได้รับ เช่น การ แกะกึ่งหากในช่วงที่มีกึ่งมาก พ่อแม่และเด็กต้องช่วยกันแกะกึ่งให้เสร็จ โดยบางครั้งปริมาณกึ่งที่ เข้ามามีมากต้องใช้เวลามากกว่า 10 ชั่วโมง อาจส่งผลถึงสุขภาพเด็ก เช่น ปัญหาด้านสุขภาพมือ เปื้อน เท้าเปื้อน เป็นเชื้อรา เนื่องจากต้องอยู่ในที่แฉะเป็นเวลานานๆ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการทำงาน เด็กจะปรึกษากับครอบครัว

5. รายได้ รายได้จากการทำงานของเด็กพลัดถิ่นได้อยู่ที่ประมาณ 30 – 40 บาท ต่อวันใน กรณี ที่ช่วยพ่อแม่ทำงาน ซึ่งมีระยะเวลาในการทำงานที่ไม่แน่นอน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่พอใจกับ รายได้ที่ได้รับค่าแรงที่ได้จะเก็บสะสมไว้ เวลาที่พ่อแม่ไม่มีเงินหรือเงินไม่พอใช้ก็นำเอาเงินที่เก็บ สะสมไว้เอาออกมาใช้จ่าย ค่าจ้างของแรงงานเด็กส่วนใหญ่มากกว่า 5,000 บาท หรือประมาณวัน ละ 200 บาทต่อวัน แต่เด็กต้องรับผิดชอบตัวเองในเกือบทุกเรื่อง เช่น อาหาร ที่อยู่ ค่าเดินทาง เป็นต้น เมื่อเทียบกับระยะเวลาการทำงานของเด็กส่วนใหญ่ที่ทำงาน 10 ชั่วโมงทำให้ค่าแรงที่เด็กได้รับ อาจต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ บางโรงงานต้องทำงานจนของหมดจึงเลิกงานได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีเด็ก บางกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 1,000 บาท การรับค่าจ้างได้รับเป็นเงินสด การจ้างแบ่งออกเป็นแบบ รายวัน และรายเหมา การจ่ายค่าจ้างจ่ายเป็นรายสัปดาห์ การคิดค่าจ้างของรายเหมามีความแตกต่าง ด้านราคากับขนาดของสัตว์ เช่น กุ้งตัวเล็กได้ค่าเหมาในการแกะต่อกิโลกรัมมากกว่ากุ้งตัวใหญ่ เช่น กุ้งตัวใหญ่ได้ค่าจ้างแกะกิโลกรัมละ 2 บาท กุ้งตัวเล็กได้กิโลกรัมละ 4 บาท เป็นต้น นอกจากเงินค่าจ้างดังกล่าวเด็กไม่ได้รับสิ่งของตอบแทนอื่นๆ นอกจากน้ำดื่มฟรี สถาน ประกอบการบางแห่งไม่มีน้ำดื่มให้ เด็กต้องหาซื้อเอง ในการรับค่าจ้างเด็กเป็นคนรับเองนอกจาก บางส่วนที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนเพราะช่วยพ่อแม่ทำงานหรือมีคนรับแทน สภาพเงื่อนไขในเชิง เศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแรงงานข้ามชาติยังเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ เพราะมี ผลกระทบต่อการศึกษาของบุตรแรงงานข้ามชาติด้วย โดยเฉพาะประเด็นเรื่องรายได้ของครอบครัว และการมีสถานภาพเป็นบุคคลต่างด้าว แม้รายได้โดยเฉลี่ยแต่ละเดือนของหลายครอบครัวเกินกว่า

10,000 บาท แต่ส่วนใหญ่ก็มีภาระหนี้สินที่ต้องจ่ายให้กับนายหน้า ซึ่งตกประมาณรายละ 12,000 - 15,000 บาท สำหรับเด็กถ้ามีความจำเป็นต้องกลับพม่า การเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งเพื่อทำงาน จึงหมายถึงการเป็นหนี้ใหม่อีกครั้ง

6. โอกาสทางการศึกษา โอกาสทางการศึกษาของเด็กพลัดถิ่นพบว่า เด็กมีโอกาสได้รับศึกษาน้อย เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถศึกษาได้ต่อเนื่องมักออกกลางคัน เนื่องจากองค์ประกอบครอบครัว และสภาพสังคมของเด็ก คือเด็กมีโอกาสเข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐที่ให้เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ความพร้อมทางครอบครัวของเด็กมีน้อย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ซึ่งพ่อแม่เด็กไม่สามารถรับภาระในส่วนนี้ได้ และสภาพสังคมของโรงเรียนในสังกัดหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ไม่ใส่ใจยอมรับ มีทัศนคติเชิงลบต่อบุตรแรงงานข้ามชาติ ด้วยเห็นว่าการจัดการศึกษาให้แก่บุตรแรงงานต่างด้าว เป็นการสร้างภาระ นอกจากนี้เด็กที่ไม่มีใบอนุญาตเข้าเมืองตามกฎหมาย การเดินทางไปเรียน ถ้าถูกจับจะถูกส่งกลับประเทศต้นกำเนิด สำหรับการช่วยเหลือทางการศึกษา พบว่าเมืองจันทบุรีพัฒนาเอกชน เปิดสอนให้กับเด็กพลัดถิ่นในวันเสาร์ อาทิตย์ เพื่อให้เด็กพลัดถิ่นที่ต้องทำงานช่วยครอบครัวมีโอกาสได้รับความรู้ ส่วนเด็กพลัดถิ่นที่มีโอกาสได้เรียนในวันธรรมดา มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ, จังหวัดสมุทรสาคร และโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย ที่เปิดรับเด็กพลัดถิ่นเข้าเรียน

7. ครอบครัว สำหรับครอบครัวของเด็กพลัดถิ่น มักอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป มีพี่น้องวัยใกล้เคียงกัน ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว รายได้ส่วนใหญ่ของครอบครัวเกิดจากทุกคนในครอบครัวช่วยกัน อาชีพที่ทำ ได้แก่ อาชีพประมง อาชีพต่อเนื่องประมง งานรับจ้างแรงงานต่างๆตามโรงงาน และงานก่อสร้าง ภาษาที่ใช้ในครอบครัวของเด็กส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นและ เด็กที่ติดตามพ่อแม่มาภายหลังพูดภาษาไทยไม่ได้ กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ คือ ทำงานบ้าน เช่น ทำกับข้าว ซักเสื้อผ้า รับประทานอาหารพร้อมกัน คุุโทรทัศน์ด้วยกัน และไปเที่ยวไหว้พระ

เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่อยากกลับประเทศต้นกำเนิด เนื่องจากมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากกว่าอยู่ในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคตว่าจะมีเด็กพลัดถิ่นที่เข้ามาอาศัยในเมืองไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทุกฝ่ายต้องช่วยกันวางนโยบายไว้รองรับปัญหาที่ตามมาของเด็กพลัดถิ่น

8. สังคม เด็กพลัดถิ่นพักอาศัยกับครอบครัวตามห้องเช่าในแหล่งชุมชนแออัดอยู่รวมกันเป็นกลุ่มชุมชนในแต่ละกลุ่มแต่ละชาติพันธุ์ เมื่อเกิดปัญหาช่วยเหลือกันได้ดี มีค่าเช่าอยู่ประมาณ 1,500-2,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เป็นห้องเช่าที่มีลักษณะปลูกสร้างเป็นแถว หรือบ้านเช่าที่แบ่งซอยเป็นห้องเล็กๆ บางห้องก็อยู่รวมกันหลายครอบครัว ขาดสุขลักษณะที่สะอาด แบ่งเป็นห้องใครห้องมัน หรือแบ่งมูมกันตามใจชอบ ราคาเช่าอยู่ที่ 1,500 -2,000 บาทต่อเดือน โดยเน้น

ใกล้ที่ทำงานเดินทางสะดวก เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับคนในชุมชนที่อาศัย เนื่องจากชาติพันธุ์เดียวกันมักพักอาศัยอยู่ในแหล่งเดียวกัน แต่อาจมีทะเลาะกันบ้างที่โรงเรียนในกลุ่มเด็กด้วยกัน เช่น เล่นฟุตบอลทะเลาะกัน

เด็กมีปัญหาเรื่องการปรับตัวในการเข้ามาใช้ชีวิตในประเทศไทยที่มีความแตกต่างทางด้านภาษา สังคม วัฒนธรรม เด็กต้องปรับตัวเป็นอย่างมากซึ่งต้องเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่แบบใหม่ เด็กมีความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม เนื่องจากประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรมของประเทศตนที่ติดตัวมา ยังไม่สามารถปรับตัวให้กลมกลืนกับสังคมไทยได้ และพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กพลัดถิ่นเป็นกรรมกรรับจ้าง ใช้แรงงาน ระยะเวลาการทำงานยาวนานจึงทำให้การดูแลเด็กๆ ไม่ได้เท่าที่ควร

9.สวัสดิการ สวัสดิการต่างๆ ที่เด็กควรได้รับยังไม่ครอบคลุมถึงเด็กพลัดถิ่น สถานพยาบาลบางแห่งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีทัศนคติเชิงลบ มองเด็กพลัดถิ่นเป็นบุคคลที่รัฐต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมาก เป็นผู้นำโรคติดต่อต่างๆ เข้ามาในประเทศไทย หากรัฐบาลไทยไม่สามารถบริหารจัดการให้แรงงานข้ามชาติเข้าถึงการบริการตรวจสุขภาพ การเข้าถึงระบบการประกันสุขภาพ อาจทำให้เกิดโรคต่างๆ ที่ไม่สามารถป้องกันได้ในอนาคต เช่น โรคฉี่หนู โรคที่ระบาดในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ เด็กพลัดถิ่นที่ไม่มีใบอนุญาตให้ทำงาน ไม่ได้รับวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ได้รับการประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยต้องดูแลรักษาตัวเองเป็นส่วนใหญ่ หากครอบครัวมีรายได้มากพอจึงพาไปรักษาที่โรงพยาบาล หรือใช้บริการคลินิกใกล้ชุมชนที่พักอาศัยอยู่ เด็กพลัดถิ่นที่มีโอกาสได้ไปโรงเรียนได้รับความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพจากหลายฝ่ายทั้งจากครูที่โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เด็กทราบข้อมูลว่าต้องปฏิบัติอย่างไรสำหรับการดูแลสุขภาพของตน แต่ก็ต้องอาศัยพ่อแม่ที่ต้องตรวจสอบดูแลด้วย เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีบัตรประกันสุขภาพ เมื่อมีอาการเจ็บป่วยผู้ปกครองมักไปหาซื้อยาตามร้านมาให้รับประทาน หรือมีบางครอบครัวที่ผู้ปกครองพาไปหาพบแพทย์ที่โรงพยาบาลสมุทรสาคร โดยผู้ปกครองของเด็กพลัดถิ่นเป็นผู้จ่ายค่ารักษาเอง สาเหตุการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เกิดจากการเป็นไข้หวัด ไอ มีไข้ตัวร้อน มีน้ำมูก ส่วนที่มีอาการไม่สบายที่เป็นอาการเฉพาะ เช่น ปวดท้อง ปวดตา ปวดหู เมื่อเจ็บป่วยหายาทานเอง มีเด็กบางคนพ่อแม่พาไปตรวจสุขภาพประจำปี เด็กพลัดถิ่นที่มีโอกาสไปโรงเรียนมีการดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี และมีหลายคนพ่อแม่ให้ความสนใจในเรื่องสุขภาพโดยการพาเด็กไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลสมุทรสาคร (โรงพยาบาลรัฐบาล) หรือคลินิกทั่วไปในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย

อภิปรายผลการศึกษา

ลักษณะที่แสดงความเป็นตัวตนของเด็กพลัดถิ่นมีรากฐานมาจากความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี โดยแสดงผ่านบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย อุดมคติ สถานภาพ พิธีกรรมและพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเรา แตกต่างจากพวกเขาหรือคนอื่น เช่น หน้าตาแปลกไปจากคนไทย การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาหารที่รับประทาน วิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป และงานที่แรงงานข้ามชาติทำส่วนใหญ่เป็นงานหนัก สกปรก และรายได้ต่ำ จากแนวคิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ คำว่า อัตลักษณ์ (อ่านว่า อัด-ตะ-ลัก) ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัด-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตน หรือ ตัวเอง กับ ลักษณะ ซึ่งหมายถึง สมบัติ เฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Identity (อ่านว่า ไอ-เด็น-ตี-ตี) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ เช่น นักร้องกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านเสียงที่เด่นมากใครได้ยินก็จำได้ทันที จากการแสดงความเป็นตัวตนของแรงงานข้ามชาติและเด็กพลัดถิ่น เช่น การแต่งกาย ภาษา และวิถีชีวิต เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิของแรงงานข้ามชาติ และเด็กพลัดถิ่น ซึ่งมีความขัดแย้งกับความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ซึ่ง ยุคม รัฐอมฤต (2544 : 13) ให้ความหมาย “สิทธิมนุษยชน” ไว้ว่า สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลทุกๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นมาอยู่ในอำนาจทางพื้นที่ที่ใช้รัฐธรรมนูญ บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นด้วย สิทธิมนุษยชนเป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และด้วยเหตุผลแต่เพียงว่าเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้อยู่แล้วตั้งแต่เกิด โดยไม่ขึ้นกับว่าเป็นคนที่สังกัดชาติใด สิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะคล้ายกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่มุ่งคุ้มครอง “มนุษย์”

ผลแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้วิจัยพบว่าคนไทยบางกลุ่มมีทัศนคติเชิงลบกับเด็ก

พลัดถิ่น มองว่าเป็นปัญหากับชุมชน เด็กไทยเองยังได้รับสิทธิต่างๆ ไม่เท่าเทียมกัน พอมีเด็กพลัดถิ่นเหล่านี้เพิ่มเข้ามาอีกทำให้มีปัญหาเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยต้องการให้คนไทยในจังหวัดสมุทรสาคร มองเด็กพลัดถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครว่าเป็นมนุษย์เหมือนกัน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่ากัน และเราต้องพึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กพลัดถิ่นเพื่อเป็นแรงงานข้ามชาติในการทำงานบางประเภท เช่น งานประมง งานประมงต่อเนื่อง ๆ ที่คนไทยไม่ทำ เนื่องจากเป็นงานหนัก สกปรก มีกลิ่นเหม็น มีระยะเวลาการทำงานที่ไม่แน่นอน ถ้าไม่มีแรงงานข้ามชาติเหล่านั้น อาจกระทบถึงสภาพความคล่องตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสาคร

จากการวิจัยพบว่าเด็กพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเด็ก เนื่องจากความยากจน ต้องการมีรายได้ และตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ทำให้เด็กเข้าสู่ระบบแรงงานเด็ก ขอมทำงานแบกของหนัก งานเสี่ยงอันตราย ซึ่งขาดอุปกรณ์ป้องกัน และมีค่าจ้างน้อยกว่าผู้ใหญ่ เด็กพลัดถิ่นประสบปัญหาทางการศึกษา ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และการด้อยโอกาสทางสังคม ทำให้เด็กพลัดถิ่นเหล่านั้นขาดความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต ข้อค้นพบนี้นำไปสู่แนวคิดแรงงานเด็กและแนวคิดสิทธิเด็ก ดังที่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ระบุการใช้แรงงานเด็ก มาตรา 44 ห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเป็นลูกจ้าง

อัจฉรา ฉายากุล (2546 : 78) กล่าวถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยทุกประเทศในโลกได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศโซมาเลียและสหรัฐอเมริกา เด็กมีสิทธิในการมีชีวิต การได้รับการดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการ ความรัก การเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคมในการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด การศึกษา การมีชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งรัฐบาลไทยมีนโยบายกฎหมายและรัฐธรรมนูญได้ระบุให้โอกาสทางการศึกษากับเด็กพลัดถิ่น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าเด็กเหล่านี้ไม่ได้รับโอกาสในการศึกษา โดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น การที่พ่อแม่ไม่让孩子ออกไปเรียน เนื่องจากเกรงว่าเมื่อออกจากบ้านไปแล้วจะถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมและส่งตัวกลับประเทศต้นกำเนิด ปัญหาเศรษฐกิจภายในครอบครัวของเด็กพลัดถิ่นเอง เด็กส่วนใหญ่ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานโดยเฉพาะการแกะกุ้งที่กลายเป็นงานขอดนินยอม ปัญหาในเรื่องทัศนคติของคนในสังคม ทำให้เด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาหรือต้องออกจากการศึกษากลางคัน เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งการเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันสมควรนั้น ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก เนื่องจากทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่ขาดอุปกรณ์ป้องกันในการทำงาน และชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานเกินไป และเด็กไม่ได้รับการดูแลสุขภาพที่ดี เด็กส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องเนื่องจากไม่มีบัตรประกันสุขภาพ จึงต้องรักษาโดยการซื้อยารับประทานเอง

บุคคลไร้สัญชาติ หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถระบุได้ว่า เป็นผู้มีสถานะที่เป็นสมาชิกของประเทศใด หรือไม่มีประเทศใดรับว่าเป็นสมาชิกหรือเคยเป็นสมาชิกของประเทศ เด็กพลัดถิ่นบางคนไม่มีสัญชาติ เด็กควรมีสถานะที่ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในสิทธิของเด็ก จากแนวคิดมาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ พบว่าเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่ไม่มีสัญชาติรัฐบาลยังไม่มีการที่ชัดเจน ไม่สามารถควบคุมผู้ติดตามเข้า

มากับแรงงานข้ามชาติได้ จึงเป็นช่องทางให้เกิดการย้ายถิ่นเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยอย่างถาวร ซึ่งในอนาคตปัญหาบุตรแรงงานข้ามชาติทั้งที่เกิดและไม่ได้เกิดในประเทศไทยจะเป็นปัญหาสำคัญ แนวโน้มจำนวนของเด็กพลัดถิ่นที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเด็กพลัดถิ่นส่วนใหญ่ เห็นว่าความเป็นอยู่ในประเทศไทยดีกว่าประเทศต้นกำเนิด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1. ผู้ปกครองเด็กพลัดถิ่นบางคนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเน้นให้บุตรหลานช่วยทำงานเพื่อสร้างรายได้ ทำให้เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานก่อนวัยอันควร กลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือขาดความรู้ในการป้องกันตนเองจากการทำงาน ควรสร้างความรู้หรือความเข้าใจแก่ผู้ปกครองของเด็กพลัดถิ่น ถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องให้เด็กในปกครองได้รับการศึกษา
2. เด็กพลัดถิ่นและผู้ปกครองใช้ภาษาถิ่นเป็นหลักในการสนทนาในครอบครัวและในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีบางคนที่พูดภาษาไทยได้และเข้าใจภาษาไทย บางคนพูดภาษาไทยไม่ได้และไม่เข้าใจภาษาไทยเลย ผู้วิจัยควรเตรียมความพร้อมด้านภาษาที่ใช้สื่อสารได้เองในระดับหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นและยังทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้สึกทางบวกกับผู้วิจัยเหมือนเป็นพวกเดียวกัน
3. แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้การดำเนินชีวิตแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยควรเตรียมความพร้อมด้านความรู้ และความเข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อความเข้าใจอย่างดีในวิถีการดำเนินชีวิต
4. ผู้ประกอบการหรือนายจ้างให้ข้อมูลไม่ครบ ไม่เป็นจริง (กรณีข้อมูลจากผู้ประกอบการ หรือนายจ้าง) อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยไม่ใช่คนในพื้นที่ ไม่มีความคุ้นเคย และอาจไม่แน่ใจว่าข้อมูลที่ให้มาจะกระทบกับสถานประกอบการของตนหรือไม่ ดังนั้นถ้าเป็นคนในพื้นที่หรือมีความคุ้นเคยกับผู้ประกอบการ หรือนายจ้าง อาจได้ข้อมูลที่เป็นจริง
5. ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาด้านการสื่อสาร เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลใช้ภาษาถิ่นของตนเองในการสื่อสารเป็นหลัก จึงจำเป็นต้องมีล่ามในการสัมภาษณ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การจัดประเภทกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะศึกษาควรมีการศึกษาแยกตามช่วงวัยของเด็ก เช่น วัยเด็กตอนต้น วัยเด็กตอนกลาง และวัยเด็กตอนปลาย ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมจากครอบครัว สังคม ที่ปฏิบัติต่อเด็กแต่ละช่วงวัยจะแตกต่างกันไป ดังนั้นข้อมูลที่เป็นผลการศึกษาคควร

ต้องนำมาวิเคราะห์แยกกลุ่มก่อนจะนำมาอภิปรายรวมกัน จึงจะทราบปัญหาการดำเนินชีวิตชัดเจนขึ้น

2. การเตรียมความพร้อมด้านภาษา (ฟัง-พูด) วัฒนธรรม และอื่นๆ
3. ควรศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามนโยบายของรัฐบาล
4. นำหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่เป็นผลหรือเห็นปัญหาจากงานวิจัยนี้ไปศึกษาเชิงลึก เช่น โอกาสทางการศึกษาของเด็กพลัดถิ่นในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

กระทรวงแรงงาน. ข้อมูลแรงงานต่างด้าว. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2551. เข้าถึงได้จาก

<http://www.doe.go.th/index1.html>

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. ประวัติจังหวัดสมุทรสาคร

[ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2554. เข้าถึงได้จาก

(http://www.samutsakhon.go.th/index_n.htm.)

กุลพล พลวัน. สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547.

เข็มพร วิรุณราพันธ์ และคนอื่นๆ. แนวทางในการให้ความคุ้มครองช่วยเหลือพัฒนาสภาพ

แรงงานเด็กต่างชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.)

ภายใต้โครงการส่งเสริมสนับสนุนและคุ้มครองสุขภาพและสิทธิมนุษยชนด้านเด็กเยาวชนและครอบครัว, 2549.

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า. ศึกษาเรื่องการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็ก

แรงงานพม่า กรณีศึกษาพื้นที่ แม่สอด มนุษย์ และกระบือ. กรุงเทพฯ : องค์กร

แอคชั่นเอดส์ประเทศไทย, 2550

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา

28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ :

ห้างหุ้นส่วนจำกัด นานาสิ่งพิมพ์, 2544.

หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และ

เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.พี.เอส จำกัด, 2549.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. อัตตลักษณ์ ชาติพันธุ์และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ :

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน), 2546.

ฝ่ายวิชาการสุตรไพศาล. พระราชบัญญัติฉบับสมบูรณ์ คุ้มครองแรงงาน ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, 2549.

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. รวมบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยและเอกสารสำคัญเกี่ยวกับ

คนต่างด้าวในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2543.

ภัศรา บุญรัตนกิจ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 5 มีนาคม 2551. เข้าถึงได้จาก

<http://learners.in.th/blog/patsara03/27798>

มานะ งามเนตร์. มาตรฐานชีวิตของคนไร้สัญชาติ. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มีนาคม 2551.

เข้าถึงได้จาก <http://research.mol.go.th/prg/srech.php>

วรากรณ์ สามโกเศศ. มติชนรายวัน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปีที่ 27 ฉบับที่ 9470 หน้า 15-31

วารางคณา วันธนาวิชัย. “คุณภาพชีวิตแรงงานเด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร.”วิทยานิพนธ์

ปริญญาโท สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ

บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548.

วิชัย โสสุวรรณจินดา และคนอื่นๆ. กฎหมายการทำงานของคนต่างด้าว. กรุงเทพฯ :

บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2546.

สมพงศ์ สระแก้ว. กลุ่มเด็กพลัดถิ่น เครื่องข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) สมุทรสาคร, 2550.

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. การใช้แรงงานเด็กภาคประมง ต่อเนื่องประมงเกษตรกรรม และ

คนรับใช้ในบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

อภิญา เพ็ญฟูสกุล. อัตลักษณ์ Identity. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขา

สังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546

อัจฉรา ฉายาคูล และคนอื่นๆ. พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา, 2546.

อุดม รัฐอมฤต และคนอื่นๆ. การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ตามมาตรา 28 พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : หจก. นานาสิ่งพิมพ์, 2544.

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

แนวคำถามในการสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น

ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

เป้าหมาย	ด้าน	กรอบ / แนวคิด	ลักษณะข้อมูลที่คาดว่าจะได้
เด็กพลัดถิ่น	1. ประวัติความเป็นมา	ประวัติ ที่มา หรือการย้ายถิ่นมาอยู่ในประเทศไทย	ประวัติส่วนตัวของเด็ก เช่น ชื่อเด็ก อายุ ของเด็ก
	2. การใช้ชีวิตประจำวัน	การใช้ชีวิตตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน	ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน เด็กมีกิจกรรมอะไรบ้างในแต่ละวัน
	3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน	เส้นทางการเข้าประกอบอาชีพในปัจจุบันของเด็ก	วิธีการหรือขั้นตอนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก
	4. ลักษณะงาน	ลักษณะงานที่เด็กทำมีลักษณะเป็นอย่างไร และเด็กมีความต้องการหรือความพอใจกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	ลักษณะงานที่เด็กประกอบอาชีพในปัจจุบัน ความพึงพอใจของเด็กที่มีต่องานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน
	5. รายได้	รายได้ที่เด็กได้รับการนำไปใช้จ่าย	รายได้ที่เด็กได้รับ การนำเงินที่รับไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
	6. โอกาสทางการศึกษา	โอกาสทางการศึกษาของเด็ก	โอกาสทางการศึกษา ความต้องการในเรื่องการศึกษาของเด็ก

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

เป้าหมาย	ด้าน	กรอบ / แนวคิด	ลักษณะข้อมูลที่สามารถจะได้
เด็กพลัดถิ่น	7. ครอบครัว	ขนาดของครอบครัว ความเป็นอยู่ในครอบครัว	จำนวนสมาชิกในครอบครัวของเด็ก ความเป็นอยู่ ภาษาที่ใช้สื่อสารกัน ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพของ สมาชิกในครอบครัว
	8. สังคม	ถิ่นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ปัญหาต่างๆ ในชุมชน รวมถึง สถานที่ประกอบอาชีพ	สิ่งแวดล้อมในสังคม เพื่อนร่วมชุมชน นายจ้าง รวมถึงคนไทยที่อยู่ในบริเวณรอบๆ
	9. สวัสดิการ	การได้รับการดูแลด้านสวัสดิการต่างๆ จากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ นายจ้าง
พ่อแม่ / ผู้ปกครอง	1. ประวัติเด็ก	ประวัติ ที่มา หรือการย้ายถิ่นมาอยู่ในประเทศไทยของ เด็ก	ประวัติส่วนตัวของเด็ก รายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก เช่น ชื่อเด็ก อายุของเด็ก
	2. การใช้ชีวิตประจำวัน	การใช้ชีวิตตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอนของเด็ก	ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน เด็กมี กิจกรรมอะไรบ้างในแต่ละวัน
	3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน	เส้นทางการเข้าประกอบอาชีพในปัจจุบันของเด็ก	วิธีการหรือขั้นตอนการเข้าสู่อาชีพการ ทำงานของเด็ก
	4. ลักษณะงาน	ลักษณะงานที่เด็กทำมีลักษณะเป็นอย่างไร และเด็กมี ความต้องการหรือความพอใจกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	ลักษณะงานที่เด็กประกอบอาชีพใน ปัจจุบัน ความพึงพอใจของเด็กที่มีต่องาน ที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

เป้าหมาย	ด้าน	กรอบ / แนวคิด	ลักษณะข้อมูลที่เราคาดว่าจะได้
พ่อแม่ / ผู้ปกครอง	5. รายได้	รายได้ที่เด็กได้รับการนำไปใช้จ่าย	รายได้ที่เด็กได้รับ การนำเงินที่รับไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
	6. โอกาสทางการศึกษา	โอกาสทางการศึกษาของเด็ก	โอกาสทางการศึกษา ความต้องการในเรื่องการศึกษาของเด็ก
	7. ครอบครัว	ขนาดของครอบครัว ความเป็นอยู่ในครอบครัว	จำนวนสมาชิกในครอบครัวของเด็ก ความเป็นอยู่ ภาษาที่ใช้สื่อสารกัน ความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพของสมาชิกในครอบครัว
	8. สังคม	ถิ่นที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ปัญหาต่างๆ ในชุมชน รวมถึงสถานที่ประกอบอาชีพ	สิ่งแวดล้อมในสังคม เพื่อนร่วมชุมชน นายจ้าง รวมถึงคนไทยที่อยู่ในบริเวณรอบๆ
	9. สวัสดิการ	การได้รับการดูแลด้านสวัสดิการต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ นายจ้าง
นายจ้าง	1. ประวัติเด็ก	ประวัติ ที่มา หรือการย้ายถิ่นมาอยู่ในประเทศไทย	ประวัติส่วนตัวของเด็ก เช่น ชื่อเด็ก อายุของเด็ก
	2. การใช้ชีวิตประจำวัน	การใช้ชีวิตตั้งแต่เริ่มทำงานจนกระทั่งเลิกงาน	ตั้งแต่เริ่มทำงานจนกระทั่งเลิกงาน เด็กมีกิจกรรมและปฏิบัติตัวอย่างไรบ้าง ในแต่ละวัน

เป้าหมาย	ด้าน	กรอบ / แนวคิด	ลักษณะข้อมูลที่เราคาดว่าจะได้
นายจ้าง	3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน	เส้นทางการเข้าประกอบอาชีพในปัจจุบันของเด็ก	วิธีการหรือขั้นตอนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก
	4. ลักษณะงาน	ลักษณะงานที่เด็กทำมีลักษณะเป็นอย่างไร และเด็กมีความต้องการหรือความพอใจกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	ลักษณะงานที่เด็กประกอบอาชีพในปัจจุบัน ความพึงพอใจของเด็กที่มีต่องานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน
	5. รายได้	รายได้ที่เด็กได้รับการนำไปใช้จ่าย	รายได้ที่เด็กได้รับ การนำเงินที่รับไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
	6. สังคม	พฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน เจ้านาย รวมถึงคนไทยที่อยู่บริเวณใกล้เคียง	พฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน เจ้านาย รวมถึงคนไทยที่อยู่บริเวณใกล้เคียง
	7. สวัสดิการ	การได้รับการดูแลด้านสวัสดิการต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ นายจ้าง
	8. โอกาสทางการศึกษา	โอกาสทางการศึกษาของเด็ก	โอกาสทางการศึกษา ความต้องการในเรื่องการศึกษาของเด็ก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

เป้าหมาย	ด้าน	กรอบ / แนวคิด	ลักษณะข้อมูลที่คาดว่าจะได้
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. ประวัติเด็ก	ประวัติ ที่มา หรือการย้ายถิ่นมาอยู่ในประเทศไทย	ประวัติส่วนตัวของเด็ก เช่น ชื่อเด็ก อายุ ของเด็ก
	2. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน	เส้นทางการเข้าประกอบอาชีพในปัจจุบันของเด็ก	วิธีการหรือขั้นตอนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก
	3. ลักษณะงาน	ลักษณะงานที่เด็กทำมีลักษณะเป็นอย่างไร และเด็กมีความต้องการหรือความพอใจกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	ลักษณะงานที่เด็กประกอบอาชีพในปัจจุบัน ความพึงพอใจของเด็กที่มีต่องานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน
	4. รายได้	รายได้ที่เด็กได้รับการนำไปใช้จ่าย	รายได้ที่เด็กได้รับ การนำเงินที่รับไปใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
	5. สังคม	พฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน เจ้านาย รวมถึงคนไทยที่อยู่บริเวณใกล้เคียง แนวทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น	พฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน เจ้านาย รวมถึงคนไทยที่อยู่บริเวณใกล้เคียง แนวทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น
	6. สวัสดิการ	การได้รับการดูแลด้านสวัสดิการต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ นายจ้าง
	7. โอกาสทางการศึกษา	โอกาสทางการศึกษาของเด็ก	โอกาสทางการศึกษา ความต้องการในเรื่องการศึกษาของเด็ก

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

**แนวคำถามในการสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น
ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร**

สัมภาษณ์เด็ก

1. ประวัติ / ความเป็นมา

1. ชื่ออะไร
2. อายุเท่าไร
3. มีพี่น้องกี่คน
4. เป็นคนที่เท่าไร
5. เกิดที่ไหน (ประเทศอะไร)
6. สัญชาติอะไร
6. อยู่ในประเทศไทยมานานหรือยัง
7. มีใบอนุญาตหรือเปล่า
8. วิธีการเข้ามาในประเทศไทย

2. การใช้ชีวิตประจำวัน

1. ตื่นนอนกี่โมง
2. นอนตอนกี่โมง
3. ทานอาหารวันละกี่มื้อ ครบทุกมื้อหรือไม่ คิดว่าเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายหรือไม่
4. อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่เป็นอะไร

5. งานอดิเรก หรือกิจกรรมที่ทำยามว่างเป็นประจำคืออะไร

6. มีกิจกรรมหรือประเพณีอะไรที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของ

ตัวเองบ้าง

7. ก่อนนอนทำกิจกรรมอะไรหรือเปล่า เช่น ดูละคร นั่งคุยกันในครอบครัว ทำงาน

พิเศษ

3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. ทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน
2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงาน เช่น
 - สมัครเอง
 - เพื่อนพาไป

- ไปกับผู้ปกครอง / พ่อแม่
- นายหน้า

4. ลักษณะงาน

1. ลักษณะของงานเป็นอย่างไร
2. ระยะเวลาในการทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง
3. โดยเฉลี่ยแล้วทำงานวันละกี่ชั่วโมง
4. ชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่

ถ้าชอบ ทำไม่ถึงชอบ เช่น งานสบาย รายได้ดี เจ้านายใจดี เพื่อนร่วมงานดี

ถ้าไม่ชอบ

- ทำไม่ถึงไม่ชอบ เช่น เหนื่อย ลำบาก งานหนัก เพื่อนร่วมงานไม่ดี เจ้านายไม่ค่อยดีเท่าไร
- อยากทำงานอะไร ลักษณะงานแบบไหนที่อยากทำ

5. รายได้

1. ได้ค่าแรงเท่าไร
2. รับค่าแรงจากใคร
 - พ่อแม่ / ผู้ปกครอง
 - นายจ้าง
 - นายหน้า
3. พอใจกับรายได้ที่ได้รับหรือไม่
4. นำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไรบ้าง
5. มีเงินเหลือเก็บบ้างหรือเปล่า ถ้ามีเหลือเก็บ เก็บออมเดือนละประมาณเท่าไร

6. โอกาสทางการศึกษา ระดับปริญญาตรี

- ได้เรียนหนังสือหรือไม่

ถ้าได้เรียน

- ชอบการเรียนหนังสือหรือเปล่า
- ถ้าชอบ (ทำไม่ถึงชอบ)
- ถ้าไม่ชอบ (ทำไม่ถึงไม่ชอบ)
- เรียนที่ไหน
- เพื่อน ๆ และคุณครูที่โรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง

- ผลการเรียนเป็นอย่างไร
- ใช้หลักสูตรเดียวกับเด็กไทยหรือไม่

ถ้าไม่ได้เรียน

- ทำไมถึงไม่ได้เรียน เช่น ถูกปฏิเสธ ไม่มีเงิน ไม่มีเวลาเพราะต้องทำงาน
- อยากเรียนหรือเปล่า
- ถ้ามีโอกาสได้เรียนจะเรียนหรือเปล่า

7. ครอบครัว

1. สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมดกี่คน
2. ภาษาที่ใช้ในครอบครัว
3. สมาชิกในครอบครัวทำงานอะไร
4. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำคืออะไร
5. รายได้หลักของครอบครัวได้จากใคร จากงานอะไร
6. เคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่มาจากมาหรือไม่
7. ถ้าไม่เคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่มาจากมาอยากกลับไปหรือไม่ เพราะอะไร

8. สังคม

1. พักอยู่ที่ไหน
2. เคยมีปัญหาในชุมชนที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
3. เคยปัญหากับนายจ้างหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
4. เคยปัญหากับคนไทยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
5. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

9. สวัสดิการ

1. ดูแลสุขภาพอย่างไร
2. ออกกำลังกายบ้างหรือเปล่า
3. กีฬาที่เล่นเป็นประจำคืออะไร
4. เวลาป่วยทำอย่างไร
 - รักษาเองโดยการซื้อยารับประทานเอง
 - ไปหาหมอที่คลินิก หรือโรงพยาบาล

5. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเอาที่ไหน
 - จ่ายเองโดยผู้ปกครองหรือพ่อแม่
 - นายจ้าง
 - องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
6. ส่วนใหญ่ป่วยเป็นอะไร

สัมภาษณ์พ่อแม่ / ผู้ปกครอง

1. ประวัติเด็ก

1. เด็กชื่ออะไร
2. เด็กอายุเท่าไร
3. เด็กเกิดที่ไหน
4. เด็กสัญชาติอะไร
5. เด็กเป็นบุตรคนที่เท่าไร

2. การใช้ชีวิตประจำวัน

1. เด็กนอนตอนกี่โมง
2. โดยเฉลี่ยแล้วเด็กได้นอนวันละประมาณกี่ชั่วโมง
3. เด็กได้รับประทานอาหารวันละกี่มื้อ
4. อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่เป็นอะไร
5. อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่ปรุงขึ้นเองหรือว่าซื้อสำเร็จรูป
6. งานอดิเรก หรือกิจกรรมที่ทำยามว่างเป็นประจำคืออะไร

7. มีกิจกรรมหรือประเพณีอะไรที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของตัวเองบ้าง

8. ก่อนนอนทำกิจกรรมอะไรหรือเปล่า เช่น ดูละคร นั่งคุยกันในครอบครัว ทำงานพิเศษ

3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. เด็กทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน
2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก เช่น
 - สมัครเอง
 - เพื่อนพาไป
 - ไปกับผู้ปกครอง / พ่อแม่
 - นายหน้า

4. ลักษณะงาน

1. เด็กทำงานแบบไหน ลักษณะงานเป็นอย่างไร
2. ระยะเวลาในการทำงานนานแค่ไหน (วันละกี่ชั่วโมง)
3. ทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง
4. เด็กชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่
5. ถ้าไม่ชอบงานอะไรที่เด็กอยากทำ

5. รายได้

1. เด็กได้รับค่าแรงจากใคร
 - พ่อ-แม่
 - ผู้ปกครอง
 - นายจ้าง
2. จำนวนเงินค่าแรงที่เด็กได้รับจำนวนเท่าไร
3. เด็กพอใจกับเงินค่าแรงที่ได้รับหรือไม่
4. เด็กนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไรบ้าง
5. เด็กมีเงินเหลือเก็บออมบ้างหรือเปล่า ถ้ามีเก็บเดือนละประมาณเท่าไร

6. โอกาสทางการศึกษา

1. เด็กได้เรียนหนังสือหรือไม่
 - ถ้าได้เรียน
 - เด็กชอบการเรียนหนังสือหรือเปล่า
 - ถ้าชอบ (ทำไมถึงชอบ)
 - ถ้าไม่ชอบ (ทำไมถึงไม่ชอบ)
 - ถ้าไม่ได้เรียน
 - ทำไมเด็กถึงไม่ได้เรียน
 - อยากให้เด็กเรียนหรือเปล่า
 - ถ้ามีโอกาสได้เรียนจะให้เด็กเรียนหรือเปล่า

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

7. ครอบครัว

1. ในครอบครัวมีสมาชิกทั้งหมดกี่คน
2. ภาษาที่ใช้กันในครอบครัวคือภาษาอะไร
3. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำคืออะไร
4. สมาชิกในครอบครัวทำงานอะไร
5. รายได้หลักของครอบครัวได้จากใคร จากงานอะไร
6. เคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่จากมาหรือไม่
7. ถ้าไม่เคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่จากมาอยากกลับไปหรือไม่ เพราะอะไร

8. สังคม

1. พักอยู่ที่ไหน
2. เด็กเคยมีปัญหาในชุมชนที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
3. เด็กเคยมีปัญหากับนายจ้างหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
4. เด็กเคยมีปัญหากับคนไทยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
5. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร

9. สวัสดิการ

1. ดูแลสุขภาพเด็กอย่างไร
2. เด็กเคยออกกำลังกายบ้างหรือเปล่า
3. กีฬาที่เด็กเล่นเป็นประจำคืออะไร
4. เวลาที่เด็กป่วยทำอย่างไร

- รักษาเองโดยการซื้อยารับประทานเอง

ผลง านวิจัยนี้ทำขึ้นเพื่อระดับปริญญาตรี

5. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเอาที่ไหน

- จ่ายเอง โดยผู้ปกครองหรือพ่อแม่

- นายจ้าง

- องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. ส่วนใหญ่ป่วยเป็นอะไร

สัมภาษณ์นายจ้าง

1. ประวัติเด็ก

1. เด็กชื่ออะไร
2. เด็กอายุเท่าไร
3. เด็กเกิดที่ไหน
4. เด็กสัญชาติอะไร

2. การใช้ชีวิตประจำวัน

1. เด็กมาทำงานกับใคร
2. เด็กเดินทางมาทำงานด้วยวิธีไหน เช่น เดิน รถโดยสารประจำทาง รถรับส่งประจำ
3. อาหารที่เด็กรับประทานส่วนใหญ่เป็นอะไร
4. เด็กได้รับประทานอาหารครบทุกมื้อหรือไม่
5. อาหารที่เด็กรับประทานส่วนใหญ่มาจากที่บ้านหรือว่าซื้อจากร้านค้าที่ขายในที่

ทำงาน

3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. เด็กทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน
2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก เช่น
 - เด็กมาสมัครเอง
 - เพื่อนพามา
 - เด็กติดตามมากับผู้ปกครอง / พ่อแม่
 - นายหน้าพาเด็กมาสมัคร

4. ลักษณะงาน

1. เด็กทำงานแบบไหน ลักษณะงานเป็นอย่างไร

2. ระยะเวลาในการทำงานนานแค่ไหน (วันละกี่ชั่วโมง)
3. ทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง
4. คิดว่าเด็กชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่

ถ้าชอบ เพราะอะไรถึงคิดว่าชอบ

ถ้าไม่ชอบ เพราะอะไรถึงคิดว่าไม่ชอบ

5. รายได้

1. จ่ายค่าแรงให้เด็กอย่างไร เช่น
 - จ่ายให้กับเด็กโดยตรง

- จ่ายค่าแรงผ่านทางพ่อ แม่ ผู้ปกครอง
- จ่ายผ่านนายหน้า
- 2. จำนวนเงินค่าแรงที่เด็กได้รับจำนวนเท่าไร
- 3. เด็กพอใจกับเงินค่าแรงที่ได้รับหรือไม่
- 4. เด็กนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไร
- 5. เด็กมีเงินเหลือสำหรับเก็บออมหรือไม่

10. สังคม

1. เด็กมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานหรือไม่
2. เด็กเคยมีปัญหาเกี่ยวกับที่ทำงานหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร
3. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร
4. เด็กใช้กายาอะไรในการติดต่อสื่อสารในที่ทำงาน

11. สวัสดิการ

1. มีสวัสดิการอะไรให้เด็กบ้าง
2. เวลาที่เด็กป่วยทำอะไร
 - รักษาเองโดยการซื้อยารับประทานเอง
 - ไปหาหมอที่คลินิก หรือโรงพยาบาล
3. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเอาที่ไหน
 - จ่ายเองโดยผู้ปกครองหรือพ่อแม่
 - นายจ้าง
 - องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. ส่วนใหญ่เด็กป่วยเป็นอะไร

สัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติเด็ก

- เด็กมีประวัติอยู่ในทะเบียนหรือไม่
- เด็กอาศัยอยู่กับใคร
- เด็กมีใบอนุญาตหรือไม่
- เด็กที่เกิดในประเทศไทยมีเอกสารแสดงสัญชาติหรือไม่
- เด็กกลุ่มไหน ช่วงอายุเท่าไรที่พบว่ามีปัญหาในการดำเนินชีวิตมากที่สุด

2. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. เด็กทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน
2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก เช่น
 - เด็กไปสมัครเอง
 - เพื่อนพาไป
 - เด็กติดตามไปกับผู้ปกครอง / พ่อแม่
 - นายหน้าพาเด็กไปสมัคร

3. ลักษณะงาน

1. เด็กทำงานแบบไหน ลักษณะงานเป็นอย่างไร เหมาะสมกับเด็กหรือไม่
2. ระยะเวลาในการทำงานนานแค่ไหน (วันละกี่ชั่วโมง)
3. ทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง
4. คิดว่าเด็กชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่
5. งานลักษณะแบบไหนที่เด็กต้องการทำมากที่สุด

4. รายได้

1. เด็กได้รับค่าแรงจากการทำงานจากใคร
 - นายจ้าง
 - พ่อ แม่ ผู้ปกครอง
 - นายหน้า
2. จำนวนเงินค่าแรงที่เด็กได้รับจำนวนเท่าไร
3. ค่าแรงที่เด็กได้รับเหมาะสมหรือไม่
4. เด็กนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไร

5. เด็กมีเงินเหลือสำหรับเก็บออมหรือไม่

5. สังคม

1. เด็กเคยมีปัญหาเกี่ยวกับที่ทำงานหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มัเป็นปัญหาอะไร
2. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร
3. เด็กใช้ภาษาอะไรในการติดต่อสื่อสารในที่ทำงาน ที่บ้าน(ในครอบครัว)

6. สวัสดิการ

1. มีหน่วยงานอะไรบ้างที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก
2. รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีสวัสดิการอะไรให้เด็กบ้าง

3. แนวทางหรือนโยบายที่มีอยู่ในเรื่องของสวัสดิการและการให้ความช่วยเหลือกับเด็ก

7. โอกาสทางการศึกษา

1. เด็กส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือหรือไม่
2. เด็กอยากเรียนหนังสือหรือเปล่า
3. พ่อแม่ หรือ ผู้ปกครอง สนับสนุนให้เด็กเรียนหรือไม่
4. โรงเรียนไหนบ้างที่让孩子พลัดถิ่นเข้าไปเรียน
5. เด็กพลัดถิ่นที่ไปเรียนหนังสือมีปัญหาอะไรบ้างหรือเปล่า
6. แนวทางหรือนโยบายที่มีอยู่ในเรื่องของโอกาสทางการศึกษาของเด็กมีอะไรบ้าง

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

**แนวคำถามในการสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น
ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สัมภาษณ์เด็ก

1. ประวัติ / ความเป็นมา

1. ชื่อจริง.....ชื่อเล่น.....
2. อายุ.....ปี
3. มีพี่น้อง.....คน
4. เป็นบุตรคนที่.....
5. เกิดที่ไหน (ประเทศอะไร).....
6. มีใบอนุญาตหรือเปล่า / ใบเกิด มี ไม่มี
7. สัญชาติอะไร.....
8. อยู่ในประเทศไทยมานานหรือยัง.....ปี.....เดือน
9. วิธีการเข้ามาในประเทศไทย

2. ครอบครัว

1. สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมดกี่คน.....คน
 2. ภาษาที่ใช้ในครอบครัว.....
 3. สมาชิกในครอบครัวทำงานอะไร.....
- ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี**
4. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำคืออะไร
 5. รายได้หลักของครอบครัวได้จากใคร จากงานอะไร
 6. เคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่จากมาหรือไม่

7. ถ้าไม่เคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่จากมาอยากกลับไปหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

3. การใช้ชีวิตประจำวัน

1. ตื่นนอนกี่โมง.....

2. นอนต่อนกี่โมง.....

3. ทานอาหารวันละกี่มื้อ

- 1 มื้อ 2 มื้อ 3 มื้อ มากกว่า 3 มื้อ
- อื่นๆ

4. คิดว่าเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายหรือไม่

- เพียงพอ ไม่เพียงพอ

5. อาหารที่รับประทานส่วนใหญ่เป็นอะไร

.....

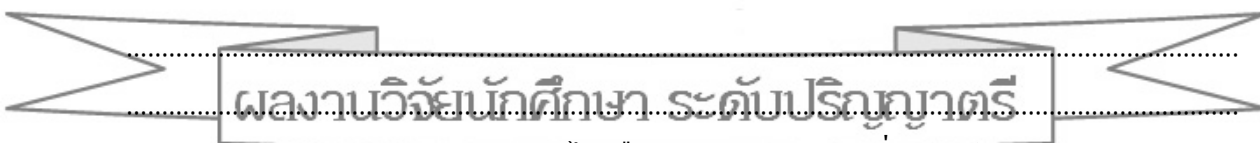
.....

6. งานอดิเรก หรือกิจกรรมที่ทำมาเป็นประจำคืออะไร

.....

.....

7. มีกิจกรรมหรือประเพณีอะไรที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของตัวเองบ้าง

8. ก่อนนอนทำกิจกรรมอะไรหรือเปล่า เช่น ดูละคร นั่งคุยกันในครอบครัว ทำงาน

พิเศษ

.....

.....

4. สังคม

1. พักอยู่ที่ไหน

.....

2. เคยมีปัญหาในชุมชนที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร

.....
 เคยมีปัญหากับเพื่อนๆ ที่เป็นพม่า มอญ หรือว่าไทยบ้างหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไรและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร.....

4. เคยมีปัญหากับคนไทยที่อยู่ในชุมชนเดียวกันหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไรและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร.....

5. สวัสดิการ / การดูแลสุขภาพตนเอง

1. ดูแลสุขภาพอย่างไร (การรับประทานอาหารให้เป็นเวลา การอาบน้ำ การสระผม แปรงฟัน ตรวจสอบสุขภาพ)

2. ออกกำลังกายบ้างหรือเปล่า (ถ้าออกกำลังกาย (ออกกำลังกายเวลาไหน ออกกำลังกายอย่างไร))

3. กีฬาที่เล่นเป็นประจำคืออะไร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

4. มีบัตรประกันสุขภาพหรือไม่

5. เวลาป่วยทำอะไร

รักษาเองโดยการซื้อยารับประทานเอง.....

ไปหาหมอที่คลินิก หรือโรงพยาบาล

6. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเอาที่ไหน

จ่ายเองโดยผู้ปกครองหรือพ่อแม่

- นายจ้าง
- องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. ส่วนใหญ่ป่วยเป็นอะไร

.....

6. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. ทำงานหรือเปล่า

.....

2. (ถ้าทำงาน) ทราบข่าวการสมัครงานจากที่
ไหน.....

.....

2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงาน เช่น

- สมัครเอง
- เพื่อนพาไป
- ไปกับผู้ปกครอง / พ่อแม่
- นายหน้า
- อื่นๆ.....

7. ลักษณะงาน

1. ลักษณะของงานเป็นอย่างไร

.....

2. ระยะเวลาในการทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง

.....

3. โดยเฉลี่ยแล้วทำงานวันละกี่ชั่วโมง

.....

4. เดินทางไปทำงานด้วยวิธีไหน เช่น เดิน รถโดยสารประจำทาง รถรับส่งประจำ

.....

5. ซอบงานที่ทำอยู่หรือไม่

.....

ผลงานชิ้นนี้จัดทำขึ้นโดย อภิสัมภาษณ์ปริญญาตรี

ถ้าชอบ ทำไมถึงชอบ เช่น งานสบาย รายได้ดี เจ้านายใจดี เพื่อนร่วมงานดี

.....

.....

ถ้าไม่ชอบ

- ทำไมถึงไม่ชอบ เช่น เหนื่อย ลำบาก งานหนัก เพื่อนร่วมงานไม่ดี
เจ้านายไม่ค่อยดีเท่าไร

- อยากทำงานอะไร ลักษณะงานแบบไหนที่อยากทำ

8. รายได้

1. ได้ค่าแรงเท่าไรบาท

2. รับค่าแรงจากใคร

พ่อแม่/ผู้ปกครอง

นายจ้าง

นายหน้า

3. พอใจกับรายได้ที่ได้รับหรือไม่

พอใจ

ไม่พอใจ

4. นำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไรบ้าง

5. มีเงินเหลือเก็บบ้างหรือไม่ ถ้ามีเหลือเก็บ เก็บออมเดือนละประมาณเท่าไร

9. โอกาสทางการศึกษา

➤ ได้เรียนหนังสือหรือไม่

ถ้าได้เรียน

ชอบการเรียนหนังสือหรือเปล่า

ถ้าชอบ (ทำไมถึงชอบ)

ถ้าไม่ชอบ (ทำไมถึงไม่ชอบ)

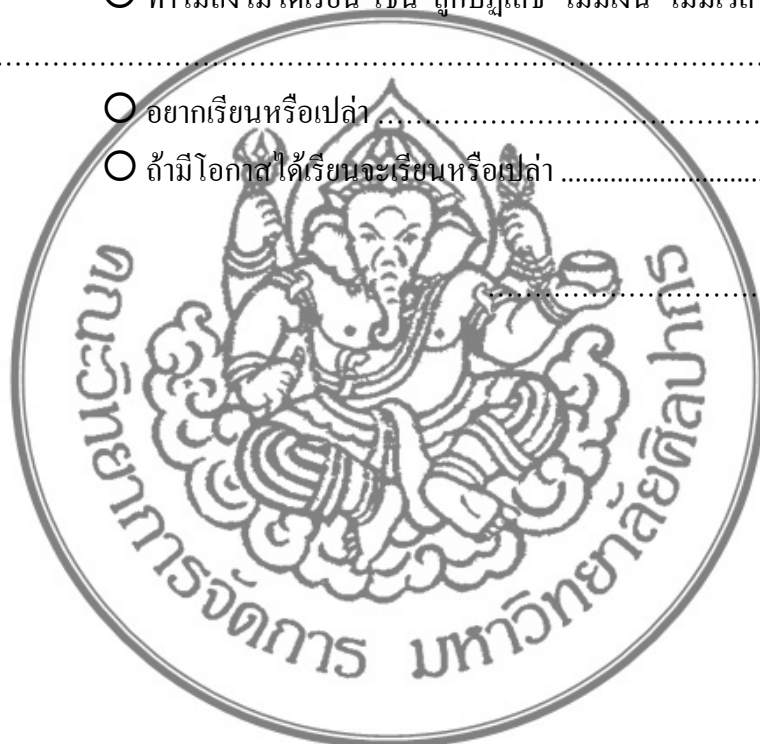
- เรียนที่ไหน
- เพื่อน ๆ และคุณครูที่โรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง.....
- ผลการเรียนเป็นอย่างไร
- ใช้หลักสูตรเดียวกับเด็กไทยหรือไม่

ถ้าไม่ได้เรียน

○ ทำไมถึงไม่ได้เรียน เช่น ถูกปฏิเสธ ไม่มีเงิน ไม่มีเวลาเพราะต้องทำงาน.....

○ อยากเรียนหรือเปล่า

○ ถ้ามีโอกาสได้เรียนจะเรียนหรือเปล่า

.....ผู้บันทึก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

**แนวคำถามในการสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น
ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สัมภาษณ์พ่อแม่ / ผู้ปกครอง

ชื่อผู้ปกครอง.....

1. ประวัติเด็ก

1. เด็กชื่ออะไร ชื่อจริง.....ชื่อเล่น.....
2. เด็กอายุเท่าไร.....ปี.....เดือน.....
3. เด็กเกิดที่ไหน.....
4. เด็กสัญชาติอะไร.....
5. เด็กเป็นบุตรคนที่เท่าไร.....

2. ครอบครัว

1. ในครอบครัวมีสมาชิกทั้งหมดกี่คน.....
2. ภาษาที่ใช้กันในครอบครัวคือภาษาอะไร.....
3. กิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำคืออะไร.....
4. สมาชิกในครอบครัวทำงานอะไร.....

ผลงานวิจัยเบื้องต้น ระดับปริญญาตรี

5. รายได้หลักของครอบครัวได้จากใคร จากงานอะไร.....

6. เด็กเคยกลับไปเที่ยวที่ประเทศที่จากมาหรือไม่.....

7. ถ้าไม่เคยกลับไปเลย เพราะอะไรถึงไม่ได้กลับไป.....

3. การใช้ชีวิตประจำวัน

1. เด็กนอนตอนกี่โมง..... ตื่นนอนตอนกี่โมง.....
2. โดยเฉลี่ยแล้วเด็กได้นอนวันละประมาณกี่ชั่วโมง.....
3. เด็กได้รับประทานอาหารวันละกี่มื้อ
 1 มื้อ 2 มื้อ 3 มื้อ มากกว่า 3 มื้อ
 อื่นๆ
4. อาหารที่เด็กได้รับประทานส่วนใหญ่เป็นอะไร

5. อาหารที่เด็กได้รับประทานส่วนใหญ่ปรุงขึ้นเองหรือว่าซื้อสำเร็จรูป

6. งานอดิเรก หรือกิจกรรมที่เด็กทำยามว่างเป็นประจำคืออะไร

7. มีกิจกรรมหรือประเพณีอะไรที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของตัวเองบ้าง เช่น
 งานรำลึกถึงบรรพบุรุษ

8. ก่อนนอนเด็กทำกิจกรรมอะไรหรือเปล่า เช่น ดูละคร นั่งคุยกันในครอบครัว
 ทำงานพิเศษ

4. สวัสดิการ/การดูแลสุขภาพ

1. เด็กดูแลสุขภาพตัวเองอย่างไร (การรับประทานอาหารให้เป็นเวลา การอาบน้ำ การสระผม แปรงฟัน ตรวจสอบสุขภาพ)

2. เด็กเคยออกกำลังกายบ้างหรือเปล่า (ถ้าออกกำลัง (ออกกำลังกายเวลาไหน ออกกำลังกาย
 อย่างไร)).....

3. กีฬาที่เด็กเล่นเป็นประจำคือ

อะไร.....

.....

4. เวลาที่เด็กป่วยทำอย่างไร

รักษาเองโดยการซื้อยารับประทานเอง.....

ไปหาหมอที่คลินิก หรือโรงพยาบาล

5. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเอาที่ไหน

จ่ายเองโดยผู้ปกครองหรือพ่อแม่

นายจ้าง

องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. ส่วนใหญ่เด็กป่วยเป็นอะไร

.....

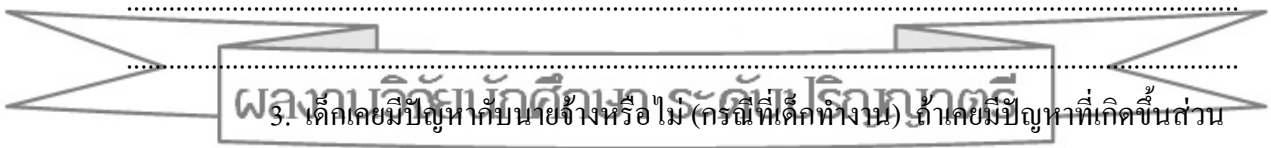
5. สังคม

1. พักอยู่ที่ไหน

.....

เด็กเคยมีปัญหาในชุมชนที่อยู่อาศัยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร และแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นอย่างไร

.....

9. เด็กเคยมีปัญหากับนายจ้างหรือไม่ (กรณีของเด็กทำงาน) ถ้าเคยมีปัญหานั้นที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร

.....

.....

เด็กเคยมีปัญหากับคนไทยหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหานั้นที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไรและแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นอย่างไร

.....

.....

6. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

- เด็กทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน
- วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก เช่น

☐ สมัครเอง	☐ เพื่อนพาไป	☐ ไปกับผู้ปกครอง / พ่อแม่
☐ นายหน้า	☐ อื่นๆ.....	

7. ลักษณะงาน

- เด็กทำงานแบบไหน ลักษณะงานเป็นอย่างไร
.....
.....
- ระยะเวลาในการทำงานนานแค่ไหน (ตั้งแต่กี่โมง ถึงกี่โมง เฉลี่ยแล้ววันละกี่ชั่วโมง)
.....
- เด็กชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่
.....
.....
- ถ้าไม่ชอบงานที่ทำอยู่ งานอะไรที่เด็กอยากทำ.....
.....
- เด็กเดินทางมาทำงานด้วยวิธีไหน เช่น เดิน รถโดยสารประจำทาง รถรับส่งประจำ.....
.....

8. รายได้

- เด็กได้รับค่าแรงจากใคร

ผลตอบแทนจาก..... ☐ พ่อ-แม่ ☐ ผู้ปกครอง ☐ นายจ้าง ☐ อื่นๆ.....
--
- จำนวนเงินค่าแรงที่เด็กได้รับจำนวนเท่าไร.....
- เด็กพอใจกับเงินค่าแรงที่ได้รับหรือไม่.....
- เด็กนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไรบ้าง.....
- เด็กมีเงินเหลือเก็บออมบ้างหรือเปล่า ถ้ามีเก็บเดือนละประมาณเท่าไร
.....

9. โอกาสทางการศึกษา

1. เด็กได้เรียนหนังสือหรือไม่

ถ้าได้เรียน

- เรียนที่ไหน.....

- เด็กชอบการเรียนหนังสือหรือเปล่า

ชอบ (ทำไมถึงชอบ)

ไม่ชอบ (ทำไมถึงไม่ชอบ)

- ผลการเรียนเป็นอย่างไร

- ใช้หลักสูตรเดียวกับเด็กไทยหรือไม่

- เด็กเคยมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนที่โรงเรียนหรือเปล่า (ถ้ามีส่วนใหญ่เป็นเรื่องอะไร).....

ถ้าไม่ได้เรียน

- ทำไมเด็กถึงไม่ได้เรียน

- อยากให้เด็กเรียนหรือเปล่า

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

- ถ้ามีโอกาสได้เรียนจะให้เด็กเรียนหรือเปล่า

ผู้บันทึก

**แนวคำถามในการสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น
ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สัมภาษณ์นายจ้าง

ชื่อ.....

1. ประวัติเด็ก

1. เด็กชื่ออะไร ชื่อจริง.....ชื่อเล่น.....
2. เด็กอายุเท่าไร.....ปี.....เดือน
3. เด็กเกิดที่ไหน.....
4. เด็กสัญชาติ

อะไร.....

2. การใช้ชีวิตประจำวัน

1. เด็กมาทำงานกับใคร.....
2. เด็กเดินทางมาทำงานด้วยวิธีไหน เช่น เดิน รถโดยสารประจำทาง รถรับส่ง

ประจำ

.....

3. อาหารที่เด็กรับประทานส่วนใหญ่เป็นอะไร

.....

.....

4. เด็กได้รับประทานอาหารครบทุกมื้อหรือไม่

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

.....

5. อาหารที่เด็กรับประทานส่วนใหญ่นำมาจากที่บ้านหรือว่าซื้อจากร้านค้าที่ขายในที่

ทำงาน

.....

3. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. เด็กทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน

.....

2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก เช่น

- เด็กมาสมัครเอง เพื่อนพามา
 เด็กติดตามมากับผู้ปกครอง / พ่อแม่ นายหน้าพาเด็กมาสมัคร
 อื่นๆ.....

4. ลักษณะงาน

1. เด็กทำงานแบบไหน ลักษณะงานเป็นอย่างไร

.....

.....

2. ระยะเวลาในการทำงานนานแค่ไหน (วันละกี่ชั่วโมง).....

3. ทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง.....

4. คิดว่าเด็กชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่

ถ้าชอบ เพราะอะไรถึงคิดว่าชอบ.....

ถ้าไม่ชอบ เพราะอะไรถึงคิดว่าไม่ชอบ.....

5. รายได้

1. จ่ายค่าแรงให้เด็กอย่างไร เช่น

จ่ายให้กับเด็กโดยตรง

จ่ายค่าแรงผ่านทางพ่อ แม่ ผู้ปกครอง

จ่ายผ่านนายหน้า

อื่นๆ.....

2. จำนวนเงินค่าแรงที่เด็กได้รับจำนวนเท่าไร

.....

3. เด็กพอใจกับเงินค่าแรงที่ได้รับหรือไม่

.....

4. เด็กนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไร

.....

.....

5. เด็กมีเงินเหลือสำหรับเก็บออมหรือไม่ถ้ามี ออมเดือนละประมาณเท่าไร

ผลงานวิจัยนศึกษา ระดับปริญญาตรี

6. สังคม

1. เด็กมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานหรือไม่

2. เด็กเคยมีปัญหาเกี่ยวกับที่ทำงานหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่นี้เป็นปัญหาอะไร.....

3. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร.....

4. เด็กใช้ภาษาอะไรในการติดต่อสื่อสารในที่ทำงาน

11. สวัสดิการ

1. มีสวัสดิการอะไรให้เด็กบ้าง.....

2. เวลาที่เด็กป่วยทำอะไร

รักษาเองโดยการซื้อยารับประทานเอง

ไปหาหมอที่คลินิก หรือโรงพยาบาล

อื่นๆ.....

3. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเอาที่ไหน

จ่ายเองโดยผู้ปกครองหรือพ่อแม่

นายจ้าง

องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อื่นๆ.....

6. ส่วนใหญ่เด็กป่วยเป็นอะไร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

**แนวคำถามในการสัมภาษณ์การดำเนินชีวิตของเด็กพลัดถิ่น
ในเขตเทศบาลเมืองมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สัมภาษณ์หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ชื่อ.....หน่วยงาน.....

1. ประวัติเด็ก

- เด็กชื่ออะไร ชื่อจริง.....ชื่อเล่น.....

- เด็กมีประวัติอยู่ในทะเบียน

หรือไม่.....

- เด็กอาศัยอยู่กับใคร.....

- เด็กมีใบอนุญาตหรือไม่.....

- เด็กที่เกิดในประเทศไทยมีเอกสารแสดงสัญชาติหรือไม่

.....

- เด็กกลุ่มไหน ช่วงอายุเท่าไรที่พบว่าปัญหาในการดำเนินชีวิตมากที่สุด

.....

.....

.....

.....

2. สังคม

1. เด็กเคยมีปัญหากับที่ทำงานหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่ ถ้าเคยมีปัญหากี่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาอะไร.....

2. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร.....

.....

3. เด็กใช้ภาษาอะไรในการติดต่อสื่อสารในที่ทำงาน ที่บ้าน(ในครอบครัว)

.....

.....

.....

.....

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

3. สวัสดิการ / การดูแลสุขภาพ

1. มีหน่วยงานอะไรบ้างที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก

.....

.....

2. รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีสวัสดิการอะไรให้เด็กบ้าง

.....

.....

3. แนวทางหรือนโยบายที่มีอยู่ในเรื่องของสวัสดิการและการให้ความช่วยเหลือกับเด็ก

.....

.....

4. การเข้าสู่อาชีพการทำงาน

1. เด็กทราบข่าวการสมัครงานจากที่ไหน

.....

.....

2. วิธีการหรือกระบวนการเข้าสู่อาชีพการทำงานของเด็ก เช่น

เด็กไปสมัครเอง เพื่อนพาไป เด็กติดตามไปกับ

ผู้ปกครอง / พ่อแม่

นายหน้าพาเด็กไปสมัคร อื่นๆ.....

5. ลักษณะงาน

1. เด็กทำงานแบบไหน ลักษณะงานเป็นอย่างไร เหมาะสมกับเด็กหรือไม่

.....

.....

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

2. ระยะเวลาในการทำงานนานแค่ไหน (วันละกี่ชั่วโมง).....

3. ทำงานตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง

4. คิดว่าเด็กชอบงานที่ทำอยู่หรือไม่

.....

.....

5. งานลักษณะแบบไหนที่เด็กต้องการทำมากที่สุด

.....

.....

6. รายได้

1. เด็กได้รับค่าแรงจากการทำงานจากใคร
 นายจ้าง พ่อ แม่ ผู้ปกครอง นายหน้า อื่นๆ.....
2. จำนวนเงินค่าแรงที่เด็กได้รับจำนวนเท่าไร

3. ค่าแรงที่เด็กได้รับเหมาะสมหรือไม่

4. เด็กนำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายอะไร

5. เด็กมีเงินเหลือสำหรับเก็บออมหรือไม่ ถ้ามีประมาณเดือนละเท่าไร

7. โอกาสทางการศึกษา

1. เด็กส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือหรือไม่

2. เด็กอยากเรียนหนังสือหรือเปล่า

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

3. พ่อแม่ หรือ ผู้ปกครอง สนับสนุนให้เด็กเรียนหรือไม่

4. โรงเรียนไหนบ้างที่เด็กพลัดถิ่นเข้าไปเรียน

.....

.....

.....

5. เด็กพลัดถิ่นที่ไปเรียนหนังสือมีปัญหาอะไรบ้างหรือเปล่า

.....

.....

6. แนวทางหรือนโยบายที่มีอยู่ในเรื่องของโอกาสทางการศึกษาของเด็กมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....ผู้บันทึก

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางกรรณิกา กล่อมวิจิตร
ที่อยู่	85 หมู่ 3 ต.นครปฐม อ.เมืองนครปฐม จ.นครปฐม 73000
ที่ทำงาน	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกการประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พ.ศ. 2550	ศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาการจัดการภาครัฐและ ภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2542-2544	เจ้าหน้าที่ประสานงานระดับท้องถิ่น สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (ธนาคารออมสิน)
พ.ศ. 2544-2546	ครูประถมศึกษา โรงเรียนวัดโพธิ์งาม จ.นครปฐม
พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี